

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Katedra politologie

Diplomová práce

2023

Bc. Aneta Krahulíková

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Katedra politologie

**Postavení předsedy parlamentu: britský parlament
v komparativním srovnání**

Diplomová práce

Autor práce: Bc. Aneta Krahulíková

Studijní program: Politologie

Vedoucí práce: prof. PhDr. Blanka Říchová, CSc.

Rok obhajoby: 2023

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 27. dubna 2023

Bc. Aneta Krahulíková

Bibliografický záznam

KRAHULÍKOVÁ, Aneta. *Postavení předsedy parlamentu: britský parlament v komparativním srovnání*. Praha, 2023. 97 s. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií, Katedra politologie. Vedoucí diplomové práce prof. PhDr. Blanka Říchová, CSc.

Rozsah práce: 163 152 znaků (včetně mezer)

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá postavením předsedy Dolní sněmovny Parlamentu Spojeného království Velké Británie a Severního Irska a analýzou postavení předsedů parlamentů v šesti vybraných případech, kterými jsou devoluční parlamenty a parlamenty korunních dependencí. Záměrem práce je zjistit, zda se postavení předsedy parlamentu v devolučních parlamentech Skotska, Walesu, Severního Irska a parlamentech korunních dependencí, kterými jsou Ostrov Man, Jersey a Guernsey, odvíjí od britského modelu. První část práce představuje institut předsedy Dolní sněmovny Parlamentu Spojeného království a jeho významné postavení v rámci Westminsterského parlamentu. Následně práce zkoumá postavení předsedů parlamentů Skotska, Walesu a Severního Irska, jejichž funkce byla ustanovena v rámci devolučního procesu v roce 1998 a poté jsou analyzována postavení předsedů v parlamentech Ostrova Man, Jersey a Guernsey. Poslední část práce provádí komparaci vybraných případů s případem Spojeného království a jsou identifikovány shodné a odlišné rysy v postavení předsedů parlamentů. Práce by měla zodpovědět otázku, zda je pozice předsedy parlamentu ve vybraných případech ustanovena podobným způsobem jako je tomu v případě britského speakera.

Abstract

The thesis deals with the position of the Speaker of the House of Commons of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland. It analyses the position of the Speakers of the parliaments in six selected cases, which are the devolved parliaments and the parliaments of Crown dependencies. The thesis aims to determine whether the position of the Speaker of the parliament in the devolved parliaments of Scotland, Wales, and Northern Ireland, and the parliaments of Crown dependencies, namely the Isle of Man, Jersey, and Guernsey, is derived from the British model. The first part of the thesis introduces the institution of the Speaker of the House of Commons of the United Kingdom and its significant position within the Westminster Parliament. The thesis then examines the position of the Speakers of the devolved parliaments of Scotland, Wales, and Northern Ireland, which were established as part of the devolution process in 1998. It then analyses the position of the Speakers in the parliaments of the Isle of Man, Jersey, and Guernsey, which have been Crown dependencies of the United Kingdom since 1801. The last part of the thesis compares the selected cases with the case of the United Kingdom, identifying the shared and different aspects of the position of the Speakers of the parliaments. The thesis should answer the question of whether the position of the Speaker of the Parliament in the selected cases is established in the similar way as in the case of the British Speaker.

Klíčová slova

Předseda parlamentu, Spojené království, Skotsko, Wales, Severní Irsko, korunní dependence

Keywords

Speaker of Parliament, United Kingdom, Scotland, Wales, Northern Ireland, Crown dependencies

Title

The position of the Speaker: The British Parliament in comparative perspective

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala zejména prof. PhDr. Blance Říkové, CSc. za její trpělivost, ochotu, motivaci a cenné rady, bez kterých by práce nemohla vzniknout.

Poděkování patří také mé rodině a přátelům za obrovskou podporu při studiu a psaní diplomové práce. V neposlední řadě děkuji Bc. Paulině Skřivánkové za oporu.

Obsah

ÚVOD	3
TEORETICKÁ VÝCHODISKA.....	5
VYMEZENÍ POJMŮ	6
METODOLOGICKÁ VÝCHODISKA A VÝBĚR PŘÍPADŮ PRO KOMPATIVNÍ SROVNÁNÍ.....	7
PŘEHLED LITERATURY	9
1. PŘÍPAD PARLAMENTU SPOJENÉHO KRÁLOVSTVÍ VELKÉ BRITÁNIE A SEVERNÍHO IRSKA	11
1.1. SPEAKER DOLNÍ SNĚMOVNY PARLAMENTU SPOJENÉHO KRÁLOVSTVÍ A SEVERNÍHO IRSKA	12
1.1.1 Vývoj institutu speakera.....	12
1.1.2 Volba speakera	13
1.1.3 Práva a povinnosti speakera	16
1.1.4 Znovuzvolení speakera	19
1.1.5 Délka mandátu speakera a jeho ukončení	21
1.2. VLÁDA NEW LABOUR A JEJÍ VLIV NA INSTITUT SPEAKERA.....	21
SHRNUTÍ.....	24
2. PŘÍPAD DEVOLUČNÍCH PARLAMENTŮ	25
2.1. SKOTSKO	25
2.1.1. Předseda Skotského parlamentu.....	26
2.1.2. Volba předsedy Skotského parlamentu	27
2.1.3. Práva a povinnosti předsedy Skotského parlamentu	30
2.1.4. Délka mandátu předsedy Skotského parlamentu, jeho ukončení	33
a znovuzvolení	33
2.2. WALES.....	34
2.2.1. Předseda Velšského parlamentu.....	35
2.2.2. Volba předsedy Velšského parlamentu	35
2.2.3. Práva a povinnosti předsedy Velšského parlamentu	39
2.2.4. Délka mandátu předsedy Velšského parlamentu a jeho ukončení	42
2.2.5. Znovuzvolení předsedy Velšského parlamentu	43
2.3. SEVERNÍ IRSKO	45
2.3.1. Předseda Shromáždění Severního Irska	46
2.3.2. Volba předsedy Shromáždění Severního Irska	47
2.3.3. Práva a povinnosti předsedy Shromáždění Severního Irska.....	51
2.3.4. Délka mandátu předsedy Shromáždění Severního Irska, jeho ukončení a znovuzvolení	54
SHRNUTÍ.....	56
3. PŘÍPAD PARLAMENTŮ KORUNNÍCH DEPENDENCÍ	57
3.1. JERSEY	58
3.1.1. Předseda Parlamentu Jersey	58
3.1.2. Volba předsedy parlamentu, délka mandátu a jeho ukončení	59
3.1.3. Práva a povinnosti předsedy parlamentu Jersey.....	61
3.2. GUERNSEY.....	63
3.2.1. Předseda Parlamentu Guernsey	63
3.2.2. Volba předsedy parlamentu, délka mandátu a jeho ukončení	64
3.2.3. Práva a povinnosti předsedy parlamentu Guernsey	65
3.3. OSTROV MAN.....	67
3.3.1. Předseda Dolní komory Tynwaldu	68
3.3.2. Volba předsedy Dolní komory Tynwaldu	68
3.3.3. Práva a povinnosti předsedy Dolní komory Tynwaldu.....	70
3.3.4. Znovuzvolení předsedy Dolní komory Tynwaldu.....	72
3.3.5. Délka mandátu předsedy Dolní komory Tynwaldu a jeho ukončení	74
SHRNUTÍ.....	75

4. KOMPATIVNÍ SROVNÁNÍ PŘÍPADŮ	76
4.1. VOLBA PŘEDSEDY PARLAMENTU.....	77
4.2. PRÁVA A POVINNOSTI PŘEDSEDY PARLAMENTU	80
4.3. ZNOVUZVOLENÍ PŘEDSEDY, DÉLKA MANDÁTU A JEHO UKONČENÍ	83
VÝSLEDKY KOMPARACE.....	84
ZÁVĚR.....	86
SUMMARY.....	88
POUŽITÁ LITERATURA	89
MONOGRAFIE	89
PRIMÁRNÍ ZDROJE	91
WEBOVÉ STRÁNKY	95
SEZNAM TABULEK	96
SEZNAM GRAFŮ.....	97

Úvod

Předseda Dolní sněmovny Parlamentu Spojeného království a Severního Irsku představuje v britském politickém systému jednu z nejdůležitějších rolí a společně s panovníkem a premiérem se těší obrovské prestiži nejen ze strany politiků, ale i veřejnosti. Kořeny institutu předsedy Dolní sněmovny, který je oficiálně označován jako „speaker,“ sahají až do poloviny 13. století a během své staleté existence prošel úřad speakera vývojem, který jej zformoval až do současné unikátní podoby. Postavení předsedy Dolní sněmovny Parlamentu Spojeného království je tak determinováno nejen kodifikovanými předpisy, ale řadu jeho práv a povinností ovlivňují i historické precedenty, které jsou pro britský ústavní systém příznačné.

Spojené království Velké Británie a Severního Irsku se sestává ze čtyř zemí – Anglie, Walesu, Skotska a Severního Irsku. V rámci devolučního procesu na sklonku 90. let 20. století byly ve Skotsku, Walesu a Severním Irsku ustanoveny regionální legislativní instituce. Vytvořením regionálních parlamentů v nich došlo taktéž k ustanovení úřadu předsedy sněmovny. Během uplynulého čtvrtstoletí se funkce předsedy v rámci devolučních parlamentů etablovala a úřad je dnes pevnou součástí regionálních politických systémů.

Pod svrchovanost Koruny rovněž patří 14 zámořských území, která nejsou přímou součástí Spojeného království, avšak v jejich čele stojí britský panovník a určité oblasti správy, jako jsou obrana a zahraniční vztahy, vykonává monarchie. Z důvodu kvantity případů se však diplomová práce zámořskými územími zabývat nebude. Zájem diplomové práce je kromě případů Skotska, Walesu a Severního Irsku zaměřen na tzv. korunní dependence, tedy Normanské ostrovy a Ostrov Man. Korunní dependence nikdy nebyly součástí Spojeného království a status korunního závislého území, kterým se odlišují od zámořských území a kolonií, jim byl udělen již v roce 1801. V jejich čele stojí britský panovník a správu některých kompetenčních oblastí, jako jsou například obrana a zahraniční věci, vykonává Spojené království Velké Británie a Severního Irsku. Korunní dependence však disponují samostatnými parlamenty v jejichž čele stojí předsedové těchto parlamentů. Úřad předsedy parlamentu má v rámci korunních dependencí historickou tradici, kdy na Normanských ostrovech existuje již od 15. století a v případě Ostrova Man od 17. století. Ačkoli jsou Normanské ostrovy a Ostrov Man závislými územími Velké Británie, oba celky byly ovlivněny dalšími faktory a zvyky.

Ostrov Man ležící v Irském moři byl po staletí součástí Norského království a dodnes zde můžeme pozorovat skandinávský zvyk každoročního výročního zasedání parlamentu pod širým nebem. Normanské ostrovy, souostroví rozkládající se na sever od francouzského pobřeží v průlivu La Manche, jsou naopak ovlivněny normanským zvykovým právem.

Předkládaná diplomová práce se zaměřuje na komplexní představení institutu britského speakera, který v rámci britského politického systému zaujímá specifické postavení. Následně je analyzováno postavení předsedů parlamentů v devolučních parlamentech Skotska, Walesu a Severního Irska a korunních závislých územích, respektive v parlamentech Jersey, Guernsey a Ostrova Man. Práce si klade za cíl zjistit, zda je institut předsedy parlamentu ve vybraných případech, které jsou se Spojeným královstvím úzce propojeny, ustanoven podobným způsobem jako institut britského speakera, nebo tyto případy pozici předsedy parlamentu ustanovují odlišným způsobem. Práce operuje s hypotézou, že předsedové devolučních parlamentů Skotska, Walesu a Severního Irska budou mít podobné postavení jako speaker britského parlamentu, jelikož jsou tyto územní celky přímou součástí Spojeného království. V případě korunních dependencí práce předpokládá, že vzhledem historickému vývoji a specifickému vztahu Koruny vůči korunním závislým územím bude mezi předsedy těchto parlamentů a britským speakerem nalezeno více odlišností. Práce případy devolučních parlamentů a parlamentů korunních dependencí s případem Spojeného království srovnává a odpovídá na výzkumnou otázku, zda je institut předsedy parlamentu ve vybraných případech ustanoven podobným způsobem, kterým je ustanoven institut předsedy Dolní komory Parlamentu Spojeného království Velké Británie a Severního Irska.

Původním záměrem práce bylo i zahrnutí případu Irské republiky. Projekt práce případ zahrnoval z důvodu, že Irsko bylo více než sto let součástí Spojeného království a také pro jeho geografickou polohu. Z důvodu rozsahu práce a také faktu, že se již přes sto let Irská republika vyvíjí samostatně a nemá na Spojené království přímou vazbu, nebyl po zvážení případ Irské republiky do práce zařazen. V rámci projektu diplomové práce byla zahrnuta otázka proměny fungování jednotlivých předsedů parlamentů v době vlády New Labour. Tato vláda ustanovila devoluční parlamenty včetně institutu jejich předsedů a zavedla změny v případě předsedy Dolní sněmovny Parlamentu Spojeného království, které práce představuje. Avšak vzhledem ke skutečnosti, že

korunní dependence disponují samostatnými vládami a nelze naleznout přímou souvislost mezi reformami New Labour a jejich vlivem na tyto případy, byla otázka stanovená v projektu práce vynechána.

Teoretická východiska

Úřad předsedy parlamentu je spjatý se vznikem parlamentů jako takových. Kořeny této funkce najdeme v britském, respektive původním anglickém parlamentu, o nichž se historické prameny zmiňují již od poloviny 13. století. Následně se společně se vznikem parlamentů po celém světě ustanovila i funkce předsedy parlamentu.

Dle Bergougnouse se předsedové parlamentů klasifikují do dvou obecných kategorií. První kategorií je westminsterský model, který vychází z britského parlamentu. Ve westminsterském modelu funkci předsedy parlamentu vykonává jediná osoba, která je garantem výkonu svěřených pravomocí. Tento model lze najít v zemích Commonwealthu. Druhým modelem je evropský kontinentální model, jehož vzorem je francouzský parlament, kde je předseda parlamentu součástí kolegiálního orgánu. Ačkoli je předsedou oficiálně jedna osoba, nekoncentruje ve svých rukou veškeré pravomoci. Ty společně s ním vykonává předsednictvo, které je většinou složeno ze zástupců různých politických stran. Příkladem evropského kontinentálního modelu je kromě Francie i Belgie, Rakousko či Slovensko (Bergougnous, 1997, s. 2-4, 108).

Parlamentní debaty jsou pro fungování demokratického systému stěžejní. Avšak je nutné, aby během parlamentních debat dostali prostor i opoziční poslanci a byl zajištěn řádný chod parlamentu. Z tohoto důvodu je třeba, aby parlamentní jednání byla organizována a regulována právě předsedou parlamentu, jehož funkce je pro správné fungování komory nezbytná. Předseda parlamentu zaujímá důležité postavení při fungování parlamentu jako instituce i jakožto demokratického orgánu. Postavení předsedy parlamentu ovlivňuje řada faktorů, mezi které se řadí zejména: volba předsedy, organizace debat a jejich řízení, role v legislativním procesu a vztah k parlamentní většině. Podstatnou roli hraje nejen průběh volby samotné, ale i výběr předsedy, který je v případě až 95 % parlamentů vybírán z řad poslanců. Bergougnous označuje tyto předsedy parlamentů jako *primus inter pares*, tedy první mezi rovnými. Většinou jsou totiž předsedové parlamentu voleni z poslaneckých řad, ale zároveň se těší úctě a stojí v rámci sněmovny na prvním místě (Bergougnous, 1997, s. 6, 35, 117).

V řadě parlamentů je předseda zástupcem vládní většiny. Naopak v britském parlamentu se v průběhu 20. století vyvinula zásada nestrannosti předsedy parlamentu, kdy speaker po svém zvolení zpřetrhává vazby se svou původní politickou stranou. Taktéž se zde vyvinul zvyk, kdy předseda zůstává ve funkci až do ukončení svého působení v Dolní komoře. Je tak naprosto nezávislý na vládní většině, která se během jeho dlouholetého působení může nesčetněkrát proměnit (Bergougnous, 1997, s. 14).

Ve všech demokratických politických systémech je předseda parlamentu autoritou ztělesňující parlamentní suverenitu. Avšak některé politické systémy přisuzují předsedovi parlamentu větší váhu nežli jiné. Takovým systémem je případ Velké Británie, která má vzhledem k dlouholeté historické tradici svá unikátní specifika, která můžeme pozorovat i v případě předsedy parlamentu.

Vymezení pojmů

V kontextu předsedy britského parlamentu, se kterým jsou ostatní případy porovnávány, a který tvoří jádro diplomové práce, je předseda označován v originálním znění jako „speaker“. Práce tak činí i na základě skutečnosti, že má úřad speakera staleté kořeny a je sám o sobě velice specifický, jak bude popsáno níže.¹

V čele parlamentů Normanských ostrovů stojí tzv. „bailif.“ Toto označení je možné přeložit jako soudní vykonavatel. Vzhledem ke skutečnosti, že ač v rámci svého úřadu vykonává řadu funkcí, ve kterých je soudním vykonavatelem, v rámci jeho předsednictví parlamentu jej práce označuje jako předsedu parlamentu.

¹ Při využívání cizojazyčných zdrojů je v diplomové práci použit volný překlad autorky. Některé termíny jsou při jejich prvním použití uvedeny v originálním znění a následně i za využití překladu autorky pro lepší orientaci v problematice.

Metodologická východiska a výběr případů pro komparativní srovnání

V rámci komparativní metody se zřídka přistupuje ke komparaci politických systémů jako celků, jelikož každý systém má svá vývojem daná specifika a systémová srovnání jsou rozsáhlá a komplikovaná. Komparativní analýzy v politologii se proto nejčastěji věnují komparaci vybraných prvků politických systémů. Předkládaná diplomová práce tak provádí komparativní srovnání předsedů parlamentů ve vybraných případech s předsedou Dolní sněmovny Parlamentu Spojeného království. Dle Říchové (2008) je britský model pro komparativní analýzy ideální, jelikož jsou systém i jeho prvky stabilní a funkční. Avšak je nutné brát v potaz, že britský model, tak jak jej známe v dnešní podobě, je důsledkem vývoje a není možné jej jednoduše přenášet (Říchová in Dvořáková a kol., 2008, s. 15-24). Pro účely diplomové práce tak byly zvoleny případy, které jsou s britským modelem úzce spjaty.

Předkládaná práce je vícepřípadovou srovnávací studií. Práce analyzuje postavení předsedy Dolní komory Parlamentu Spojeného království a dvou skupin vybraných případů, tedy případů devolučních parlamentů Skotska, Walesu, Severního Irska a korunních dependencí Jersey, Guernsey a Ostrova Man, které následně s případem Spojeného království srovnává pro zodpovězení otázky, zda je institut předsedy parlamentu ve vybraných případech ustanoven podobným způsobem, kterým je ustanoven institut předsedy Dolní komory Parlamentu Spojeného království Velké Británie a Severního Irska.

Jak bylo popsáno výše, Bergognous uvádí, že postavení předsedy parlamentu ovlivňuje řada faktorů, mezi něž můžeme zařadit volební proces při volbě předsedy a jednotlivá práva a povinnosti předsedy parlamentu (Bergognous, 1997, s. 6). Práce tyto aspekty pro účely srovnání využívá a doplňuje je o délku mandátu předsedy parlamentu a možnosti znovuzvolení předsedy parlamentu do funkce.

Srovnání případů tedy probíhá v rámci třech kategorií, kterými jsou:

- volební proces při volbě předsedy parlamentu
- práva a povinnosti předsedy parlamentu
- délka mandátu předsedy parlamentu a možnosti znovuzvolení.

V rámci kritérií volebního procesu je srovnáváno: podávání kandidatur, požadavek,

aby byl kandidát na předsedu parlamentu členem sněmovny, osoby předsedající volbě nového předsedy, možnost projevu kandidátů a volební systémy využívané při volbě předsedy parlamentu. Práva a povinnosti předsedů parlamentů jsou rozsáhlou kategorií, proto je v rámci srovnání pozornost zaměřena na povinnost politické neutrality, hlasovací právo, právo rozhodujícího hlasu, mimořádné svolání zasedání a právo přerušování a odložení jednání. V neposlední řadě je srovnávána délka mandátu předsedy parlamentu, odvolatelnost předsedy parlamentu z úřadu a úprava procesu znovuzvolení předsedy. Jedná se o synchronní komparaci, která je charakteristická srovnáváním zvolených prvků v konkrétním čase a nikoli ve vývoji (Říchová in Dvořáková a kol., 2008, s. 9).

Pro účely diplomové práce byly vybrány dvě skupiny případů – devoluční parlamenty Skotska, Walesu a Severního Irska, a parlamenty korunních dependencí, Jersey, Guernsey a Ostrov Man. V případě skupiny devolučních parlamentů práce operuje s hypotézou, že pozici předsedy parlamentu ustanovují podobným způsobem jako je tomu v Dolní sněmovně Parlamentu Spojeného království, a to z důvodu, že jsou územní celky přímou součástí království. Skupina korunních dependencí má ve spojitosti se Spojeným královstvím ojedinele postavení, kdy jsou územní celky na Velké Británii závislé, ale zároveň disponují vlastními parlamenty a řadou samostatných pravomocí. Zároveň jsou korunní dependence ovlivněny svou historií a geografickou polohou. Z tohoto důvodu práce předpokládá, že v rámci postavení předsedy parlamentu bude mezi korunními dependencemi a případem Spojeného království nalezeno více odlišností.

Diplomová práce srovnává předsedy parlamentů, jejichž složení je určeno všeobecnými volbami. Z tohoto důvodu se těžiště práce nachází v institutu předsedy Dolní sněmovny Parlamentu Spojeného království. Předsedu Horní sněmovny práce zmiňuje, ale vzhledem ke skutečnosti, že je Horní komora Parlamentu Spojeného království komorou nevolenou, není její předseda do komparativního srovnání zahrnut. V případech devolučních parlamentů Skotska, Walesu a Severního Irska a parlamentů Normanských ostrovů Jersey a Guernsey práce zkoumá předsedy unikamerálních přímo volených parlamentů. Ostrov Man disponuje dvoukomorovým parlamentem (Tynwald), ale i v tomto případě je horní komora komorou nevolenou. Z tohoto důvodu je pro účely komparativního srovnání vybrán pouze případ předsedy Dolní komory Tynwaldu.

Přehled literatury

Problematice britského parlamentarismu se ve svých pracích věnuje řada akademických pracovníků. Případem speakera Dolní sněmovny Parlamentu Spojeného království, včetně jeho historie a proměnou funkce, se zabývá například Philip Laundy ve své knize *The Office Speaker* (Laundy, 1964). Laundy se taktéž zabývá i úřadem speakera v zemích Commonwealthu v publikaci *The Office Speaker in the Parliaments of Commonwealth* (Laundy, 1984). Dalším autorem zaměřujícím se na úřad britského speakera je Matthew W. Laban, který se detailně věnuje speakerům v poválečné éře od roku 1945 ve své disertační práci *The Speaker of the House of Commons: The Office and Its Holders since 1945* (Laban, 2014). Práce obou těchto autorů jsou stěžejní pro část této diplomové práce pojednávající o speakerovi Dolní sněmovny Parlamentu Spojeného království. Jako primární zdroje jsou v této části využity *Standing Orders*, body jednacího řádu sněmovny, oficiálně upravující postavení speakera a další dokumenty z oficiálních webových stránek britského parlamentu.

Pro účely představení devolučního procesu se diplomová práce opírá zejména o knihu *Devolution in the United Kingdom* od Vernona Bogdanora (Bogdanor, 1999) a stejnojmennou knihu *Devolution in the United Kingdom* od Russella Deacona (Deacon, 2007). Přímí předsedy parlamentů se mnoho autorů nezabývá. Výše zmíněný Philip Laundy, který představil komplexní zpracování předsedů parlamentů Commonwealthu svou prací publikoval v roce 1984, tedy ještě před ustanovením devolučních parlamentů, případy tudíž nejsou ve studii zahrnuty. Pro zpracování případu devolučních parlamentů jsou tak využity primární zdroje z oficiálních webových stránek jednotlivých parlamentů a jednací řády sněmoven, které jsou doplněny o sekundární literaturu.

Práce se v případě korunních dependencí potýká s nedostatkem zdrojů. Literatura se politickému systému Normanských ostrovů a Ostrova Man věnuje pouze okrajově a fungováním místních parlamentů a jejich předsedů se nezabývají téměř žádné zdroje. Pro bližší představení postavení korunních dependencí a stručného popisu jejich politických systémů je využita zejména kniha Davida W. Moora *The Other British Isles* od (Moore, 2005). V rámci předsedů parlamentů korunních dependencí jsou využity primární zdroje z oficiálních webových stránek parlamentů. Z důvodu nedostatku zdrojů byl v případech parlamentů dvou Normanských ostrovů, tj. Jersey a Guernsey,

pro účely práce navázán kontakt s úředníky místních parlamentů, kteří doplnili oficiální zdroj. V případě Jersey byl navázán kontakt s vedoucí komunikace parlamentu, kterou je Ella Nicholls a v případě Guernsey Simonem Rossem, který zastává pozici tzv. Clerk of the States, úředníka sněmovny. V případě Ostrova Man jsou taktéž využity zejména zdroje z oficiálních stránek parlamentu a jednací řád sněmovny.

Diplomová práce přináší komplexní zpracování postavení předsedy Dolní sněmovny Parlamentu Spojeného království, který je již probádaným tématem, avšak přínosem práce je představení předsedů devolučních parlamentů a předsedů parlamentů korunních dependencí, kterým se dosavadní literatura a akademické práce téměř nezabývají. Kromě představení institutu předsedy ve vybraných případech práce přináší komparativní srovnání případů s britským základem a snaží se naléznout společné znaky a odlišnosti ustanovení institutu v rámci britského prostoru.

1. Příklad parlamentu Spojeného království Velké Británie a Severního Irska

Parlament Spojeného království Velké Británie a Severního Irska je instituce s po staletí trvající tradicí. Philip Laundy (1964, 1984) parlament ve Westminsteru ve svých knihách označuje jako „matku parlamentů.“

Během svého historického vývoje závisela síla parlamentu na dominanci panovníka. Někteří panovníci jej obcházeli, někteří mu nechávali větší prostor a někteří s ním vedli otevřené spory. K vyvrcholení konfliktu mezi parlamentem a panovníkem došlo za vlády Karla I., kdy situace vyústila v občanskou válku a jeho popravu. To představovalo výhru parlamentu nad panovníkem a od té doby parlament nabýval na síle. V následujících letech jeho moc narůstala a svou suverenitu potvrdil i rozhodnutím o nástupnické linii po Slavné revoluci v roce 1688 (Shapiro, 2019, s. 168-181). S nástupem nového panovníka zároveň vstoupil v platnost jeden z nejdůležitějších britských právních dokumentů *Bill of Rights*, který značně omezil panovníkovy pravomoci a svěřil je parlamentu (Rovná, 2004, s. 24-26).

V roce 1707 bylo ke království připojeno Skotsko a tím i skotský parlament k anglickému. Vznikl tedy nový britský parlament. Dalším důležitým milníkem byl rok 1832, kdy se Dolní sněmovna oficiálně stala výkonem suverenity voličů a následovaly reformní zákony o rozšiřování volebního práva (Rovná, 2004, s. 62). Během 20. století pak implementací parlamentních zákonů Dolní sněmovna definitivně převýšila Horní sněmovnu (Rovná, 2004, s. 62-63).

1.1. Speaker Dolní sněmovny Parlamentu Spojeného království a Severního Irsku

„Kromě Jeho Veličenstva královny, se žádná osoba v britském parlamentním systému netěší takové prestiži jako právě speaker“ (Laundy, 1964, s. 7).

1.1.1 Vývoj institutu speakera

Funkce předsedy Dolní sněmovny je téměř stejně stará jako parlament sám. První zmínky o funkci můžeme hledat už v roce 1258, kdy Peter Montfort předsedal tzv. šílenému parlamentu (The Mad Parliament). Prvním zvoleným předsedou byl pak o více než sto let později v roce 1376 Peter de la Mare. V této době ovšem nebylo stanoveno, že předsedou musí být člen sněmovny (Roskell, 1965, s. 7-8). Oficiálně byl titul speakera udělen v roce 1377 Siru Thomasi Hungerfordovi, který byl zvolen ostatními členy sněmovny z jejich řad (Laundy, 1964, s.8). Dolní sněmovna zasedala odděleně od Sněmovny lordů a výsledky jejího jednání bylo nutné sdělovat lordům a králi. Ačkoli občasné byly usnesení sdělována v psané formě, ve většině případů byla komunikována ústně. Úkolem speakera byl tak transport informací mezi Dolní sněmovnou, Sněmovnou lordů a králem (Roskell, 1965, s. 4). Ačkoli původně speaker pouze reprezentoval názory komory, jeho výběr byl značně ovlivněn postojem krále (Roskell, 1965, s. 59). To se projevovalo zejména za vlády Tudorovců, kteří parlament obcházel, speakera král spíše dosazoval a jeho role byla upozaděna (Roskell, 1965, s. 301-307).

Zlom nastal za vlády Stuartovců, kdy se začaly vyostřovat spory mezi panovníkem a parlamentem. Karel I. Stuart se snažil parlament upozadovat, ale s rostoucími válečnými výdaji přešel s parlamentem do otevřeného sporu. Zde sehrál speaker, v tu dobu William Lenthall, zásadní roli, když v lednu 1642 odmítl králi sdělit, kde se nachází pět poslanců, které měl král v úmyslu zajmout. Pronesl tehdy slavná slova: *„I have neither eyes to see, nor tongue to speak in this place but as the House is pleased to direct me.“* (Britannica, 2022). Tímto hrdinským gestem se William Lenthall postavil panovníkovi a prokázal odhodlání chránit parlament a jeho svobody. Tím i značně posílil autoritu speakera sněmovny. Při nastolení republiky a následné restauraci monarchie sílil parlament a s ním i autorita speakera.

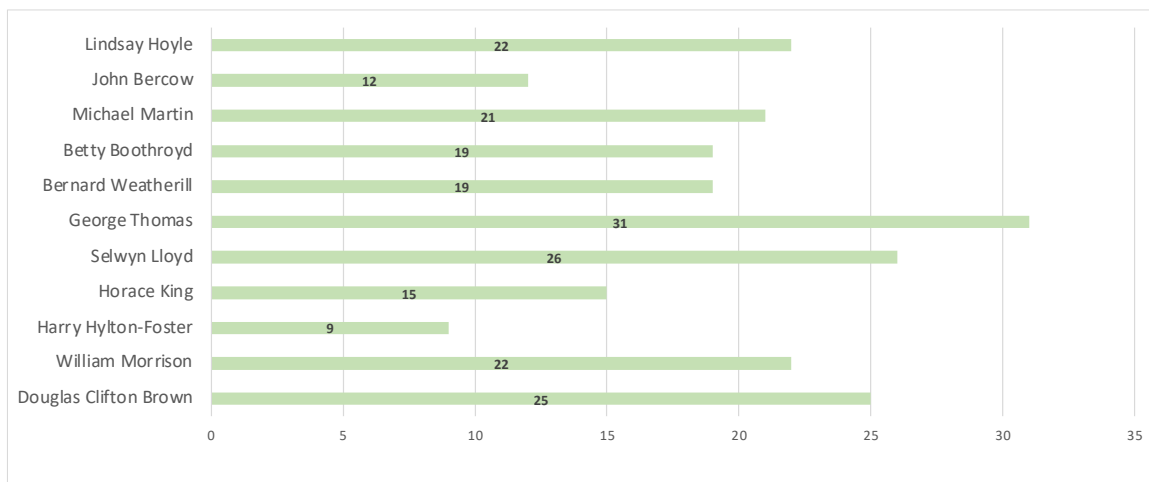
Od roku 1707, kdy po připojení Skotska vznikl nový britský parlament, vykonávalo až do dnešního dne funkci speakera 35 osob. V současnosti zastává pozici speakera Lindsay Hole, který byl do čela sněmovny zvolen v roce 2019.

Oficiální postavení a pravomoci speakera v současnosti upravují tzv. Standing Orders, tedy nařízení vydaná sněmovnou vytvářející jednacím řád sněmovny. Zároveň ale podstatnou roli hrají historické precedenty, podle kterých je funkce vykonávána v praxi. Byla to právě historická kontinuita úřadu, která vytvořila unikátní postavení předsedy. Zde hraje roli nejen dlouholetá existence úřadu, ale i britská politická kultura. Spojené království nemá kodifikovanou ústavu a vychází z ústavních zvyklostí. Důležitou roli v politickém životě a potažmo i v tomto úřadu hraje zejména prestiž a čest.

1.1.2 Volba speakera

Volba speakera Dolní sněmovny se řídí dle kodifikovaného jednacímho řádu sněmovny, ale proces je značně ovlivněn nepsanými zvyky. Speakerem se může stát pouze člen Dolní komory, který není vládním ministrem. Nepsaným pravidlem ovšem je, že je to dlouholetý člen sněmovny, který se těší velkému respektu a autoritě mezi svými kolegy. Díky svým dlouholetým zkušenostem by měl být speakerem poslanec, který perfektně zná chod a fungování komory, aby nedocházelo k situacím, že jej budou starší poslanci opravovat a tím oslabovat jeho autoritu (House of Commons Standing Order 1.1.). Od roku 1943 je průměr délky výkonu mandátu poslance před zvolením do úřadu speakera 20 let. Současný speaker, Lindsay Hoyle, vykonával mandát poslance 22 let předtím, než byl zvolen speakerem komory. Jak lze vidět v grafu č. 1, nejkratší funkční období poslance vykonával v poválečné éře Harry Hylton-Foster, který byl poslancem pouhých devět let, než byl zvolen předsedou sněmovny (House of Commons Information Office, 2010, s. 8).

Graf č. 1: Počet let výkonu mandátu poslance Dolní sněmovny před zvolením do funkce speakera (1943-2019)

Graf vytvořen na základě údajů z: (House of Commons Information Office)

V 70. letech 20. století probíhala diskuse o vyloučení kandidátů na speakera s ministerskou minulostí. Otázka se ukázala jako problematická, jelikož speaker může předsedat jednání zabývajícím se kroky, které v minulosti učinil jako ministr. Tento požadavek byl však v minulosti několikrát narušen, například speakery Peelem, Lowtherem, Morrisonem nebo Lloydem. Diskuse vyvstala okolo posledního jmenovaného, který byl v minulosti ministrem obrany a ministrem zásobování. Sám Lloyd totiž v diskusi zastával názor, že zkušenost s ministerským postem je naopak výhodou, jelikož díky němu má speaker větší přehled o fungování vlády a větší šanci odolat jejímu tlaku. Lloyd v debatě uspěl a jeho následovníkem byl zvolen George Thomas, který před výkonem funkce speakera zastával dva úřady ministra. Od jeho odchodu do penze v roce 1983 však všichni následující speakeři ministerskou minulost neměli (Laban, 2014, s. 30).

Co se týče oficiální volební procedury, volba probíhá při prvním zasedání parlamentu po volbách, pokud je post speakera volný. Zde totiž platí nepsané pravidlo znovuzvolení speakera, který je vždy znovuzvolen, pokud je i v dalším období stále členem komory. Pravidlo znovuzvolení platí až do doby, než se úřadující speaker rozhodne znovu nekandidovat nebo se v průběhu funkčního období rozhodne rezignovat.

Pokud je ale místo volné, kandidáta může navrhnout 12-15 poslanců, z nichž minimálně tři musí být členy jiné politické strany, než ze které pochází kandidát na speakera. Kandidátní listiny musí být v den volby předloženy úředníkovi sněmovny tzv.

clerkovi a je prověřena jejich formální správnost. Následně jsou seznamy zveřejněny (Standing Order 1B). Při volbě speakera sněmovně předsedá tzv. Father of the House. Touto osobou je poslanec, který ve sněmovně vykonává svůj mandát po nejdelší dobu. Pokud by však speaker rezignoval uprostřed svého funkčního období, bude rezignující speaker předsedat sněmovně při volbě svého nástupce (Standing Order, 1.2).

V případě, že se o post speakera uchází jen jeden kandidát, předstoupí před sněmovnu, která kandidáta z ústavní zvyklosti přijme. Pokud je navrženo více kandidátů, přistoupí se k volbě. Za dozoru sněmovního úředníka se losem vybere pořadí, ve kterém kandidáti mohou předstoupit před sněmovnu se svým projevem. Po projevech kandidátů nastává volba, která je od roku 2001 ustanovena jako tajná.² Zároveň platí nepsané pravidlo, že předsedající osoba v této volbě nevolí. Ve volbě předsedy sněmovny je využíván volební systém exhaustive ballot, který by se dal nazvat systémem vyřazovacím. Poslanci zvolí preferovaného kandidáta, a pokud nikdo při první volbě nezíská absolutní většinu hlasů, následuje vyškrtnutí kandidáta s nejmenším počtem hlasů a také kandidátů, kteří získali méně než 5 % odevzdaných hlasů. Taktéž se vyřadí kandidáti, kteří se mezi koly rozhodli odstoupit. Následuje další hlasování a stejným způsobem se postupuje, dokud některý z kandidátů nezíská absolutní většinu hlasů. Vítězný kandidát je předsedajícím potvrzen jako zvolený speaker (Standing Order 1B).

Po volbě následuje dlouhý ceremoniální proces. Následující den je do prostor Sněmovny lordů svolána společná schůze obou komor, kde je ceremonií speaker potvrzen ve své funkci. Toto stanovisko je oznámeno předsedovi Královské komise a informace je touto komisí předána i panovníkovi, který speakera Dolní sněmovny potvrdí. Následně speaker požádá panovníka o potvrzení práv Parlamentu prostřednictvím komise a po panovníkově potvrzení se členové Dolní komory přesunou do prostor své sněmovny (House of Commons Information Office, 2010, s. 6).

² Poprvé však byla tajná volba použita až v roce 2009.

1.1.3 Práva a povinnosti speakera

Dle Philipa Laundryho má úřad speakera dvě zásadní charakteristiky – jednou zvolený speaker zpřetrhává vazby se svou politickou stranou a všechny strany by mu měly garantovat hladký proces obhajoby mandátu (Laundy, 1964, s. 236).

Jak už bylo zmíněno, během staletého vývoje se stal úřad speakera prestižním a speaker samotný má ze své funkce velkou autoritu. V průběhu zasedání ve sněmovně sedí speaker v jejím čele a pro vyjádření úcty k jeho osobě se při příchodu do jednacího sálu a při odchodu z něj jednotliví poslanci speakerovi klaní. Názor speakera nemůže být nikým zpochybněn.

Speaker disponuje řadou důležitých procedurálních pravomocí, ale nejdříve bude pozornost zaměřena na ceremoniální a reprezentativní funkce. Speaker je oficiálním reprezentantem Dolní komory. Při každoročním otevření Parlamentu zároveň předsedá oběma komorám Parlamentu Spojeného království. Speaker zastupuje parlament navenek a z tohoto postavení je využíván pro diplomatické zahraniční návštěvy. V rámci své ceremoniální role gratuluje panovníkovi k radostným událostem jako je například jubileum. Oficiálně také určuje, jaká strana je oficiální opozicí Jeho Veličenstva (House of Commons Information Office, 2010).

Ve výjimečných situacích může speaker dle svého uvážení svolat mimořádné jednání sněmovny. Takovouto situací může být například úmrtí panovníka. V tomto případě speaker oznámí skutečnost poslancům a vyhlásí přerušování jednání do doby, než na trůn nastoupí nový král, kterému složí speaker a následně všichni poslanci přísahu věrnosti (Standing Order, 75).

Speaker je ze své funkce ochráncem bezpečnosti a suverenity parlamentu a také všech poslanců, jelikož je strážcem jejich výsad, kterými jsou například svoboda projevu v diskusi a trestní svoboda. Nejzásadnější povinností speakera je jeho neutralita garantovaná zbavením se stranické příslušnosti. Po zvolení speaker odchází ze své původní politické strany a stává se naprosto neutrálním. Ani po své rezignaci se již do strany nikdy nevrací (Laban, 2014, s. 71). Dle níže vytvořené tabulky č. 1 můžeme vidět, že neexistuje přímá souvislost mezi parlamentní většinou v době volby speakera a jeho původní politickou stranou. Speaker je do úřadu volen dle profesních kvalit a nikoli na základě stranické příslušnosti. Zajímavým příkladem, který ukázal nezávislost speakera bylo znovuzvolení Cliftona Browna, který byl původně členem konzervativní strany a úřad speakera vykonával od roku 1943. V roce 1945 volby vyhrála Labour Party a

Brown neočekával své znovuzvolení, sám premiér Clement Attlee však prohlásil, že je dobrým speakerem a nevidí důvod pro změnu, tento akt byl důležitý pro upevnění tradice apolitické povahy funkce (Laban, 2014, s. 22).

Tabulka č. 1: Porovnání původní politické strany speakera vůči parlamentní většině v době volby

Rok volby speakera	Parlamentní většina	Speaker	Původní strana speakera
1945	Labouristická strana	Douglas Clifton Brown	Konzervativní strana
1950			
1951	Konzervativní strana	William Morrison	Konzervativní strana
1955			
1959			
1964	Labouristická strana	Harry Hylton-Foster	Konzervativní strana
1965			
1966	Labouristická strana	Horace King	Labouristická strana
1970			
1971	Konzervativní strana	Selwyn Lloyd	Konzervativní strana
1974 březen			
1974 říjen	Labouristická strana	George Thomas	Labouristická strana
1976			
1979	Konzervativní strana	Bernard Weatherill	Konzervativní strana
1983			
1987			
1992			
1997	Labouristická strana	Betty Boothroyd	Labouristická strana
2000			
2001			
2005	Labouristická strana	Michael Martin	Labouristická strana
2009			
2010			
2015			
2017	Konzervativní strana	John Bercow	Konzervativní strana
2019			
		Lindsay Hoyle	Labouristická strana

Tabulka vytvořena na základě dat z: (House of Commons Information Office).

Neutralita speakera je zcela zásadní, jelikož by měl být objektivní a ke všem členům sněmovny spravedlivý. Speaker řídí zasedání sněmovny a zajišťuje hladký průběh diskuse. Speaker uděluje slovo poslancům a také jim určuje čas na projev. Do rozpravy se poslanci hlásí přímo speakerovi a zde je důležité, aby byl objektivní. Nedělá rozdíly mezi poslanci z předních nebo zadních lavic ani mezi poslanci z vládní či opoziční strany. Tato problematika je pro speakera velice složitá, jelikož v Dolní sněmovně zasedá 650 poslanců a je tedy velice složité poskytnout vyvážený prostor každému z nich (Standing Order, 47).

Kromě udělení slova disponuje speaker i pravomocí slovo odebrat. Činí tak na základě svého uvážení, když je rozprava irelevantní, diskutující poslanec se snaží činit obstrukce nebo zneužívat pravidla. Speaker může poslance v rozpravě přerušit a odkázat jej zpět na své místo (Standing Orders 35, 42, 42A). Kromě odebrání slova může speaker poslance potrestat za hrubé porušení pravidel, mezi něž patří například nerespektování autority speakera nebo vulgární projev. Jako trest může vyloučit poslance z jednacího sálu do konce jednání (Standing Order, 43). V případě, že poslanec spáchá přestupek tím, že hrubě nerespektuje autoritu speakera nebo maří činnost sněmovny, speaker disponuje právem navrhnout hlasování o pozastavení výkonu poslaneckého mandátu. Pokud se tak stane poprvé, vyloučí sněmovna neukázněného poslance na pět zasedacích dní a v případě druhého přestupku pak na 20 dní (Standing Order, 44). Jak bylo řečeno výše, speaker řídí jednání sněmovny a zajišťuje hladký průběh diskusí. V případě, že je debata neklidná, může nechat sál vyklidit nebo dokonce zasedání přerušit a jednání odročit (Standing Orders, 38, 46).

Speaker disponuje právy a povinnostmi v rámci legislativního procesu, jelikož zodpovídá za dostatečné projednání návrhu zákona a také zajišťuje jeho projednání v přiměřené lhůtě. V případě, že zákon nebyl dle jeho názoru dostatečně projednán, může zamítnout hlasování o návrhu daného zákona (Standing Orders 22C, 26). Jednou z nejdůležitějších pravomocí speakera je také výběr harmonogramu jednání včetně výběru pozměňovacích návrhů zákonů. Díky této pravomoci speaker chrání parlament před nátlakem vlády a před unáhleným prosazením vládních zákonů (Standing Orders 24, 32). V případě hlasování o jednotlivých zákonech předsedá speaker sněmovně, zahajuje hlasování a oznamuje sněmovně jeho výsledky (Rovná, 2004, 144). Ačkoli má speaker oficiálně právo také hlasovat, je zvykem, že v rámci zachování neutrality speaker nehlasuje. Zvláštní situace nastává, pokud je hlasování nerozhodné. V tu chvíli speaker musí přidělit svůj hlas a má právo rozhodujícího hlasu. Platí však pravidlo, že nehlasuje dle svého názoru, ale hlasuje proti změně. V případě změny zákona tak hlasuje pro zachování současného stavu. Této situaci rozhodujícího hlasu se však speaker snaží předejít zejména dostatečným projednáním zákonů (Laban, 2014, s. 64-66). Ve chvíli, kdy je určitý zákon schválen, zašle jej speaker do Sněmovny lordů. V případě schválení v Horní komoře jej následně zašle ke schválení panovníkovi, aby zákonu udělil

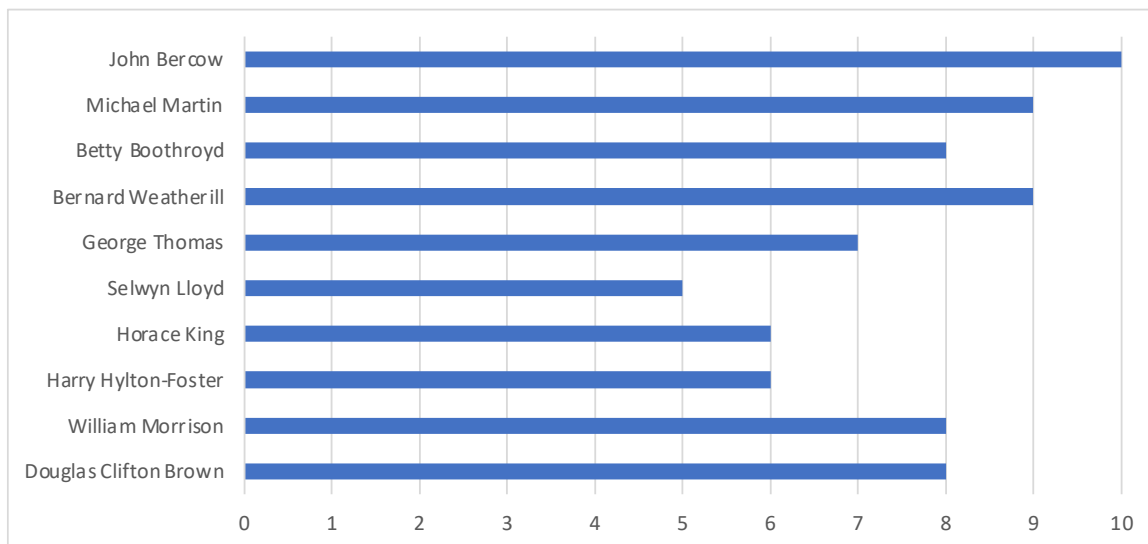
královský souhlas³ (Rovná, 2004, 144).

Postupem času se ze speakera nestal pouze reprezentant, ochránce a předsedající sněmovny, ale v dnešní době je i manažerem. Speaker totiž stojí v čele komise IPSA (Independent Parliamentary Standards Authority), která spravuje platy parlamentním poslancům. Také jmenuje zaměstnance Dolní sněmovny a svou osobní ochranku (Standing Order, 79).

1.1.4 Znovuzvolení speakera

Dle ústavních zvyklostí jednou zvolený speaker vykonává svůj mandát až do doby, kdy se sám rozhodne rezignovat, a to buď v průběhu výkonu funkce nebo pokud se rozhodne po skončení volebního období znovu nekandidovat. V poválečné éře, mezi lety 1943-2019 vykonávalo funkci speakera 10 osob a průměrná délka výkonu mandátu speakera dosahovala 7,6 let.

Graf č. 2: Počet let výkonu funkce speakera Dolní sněmovny (1943-2019)

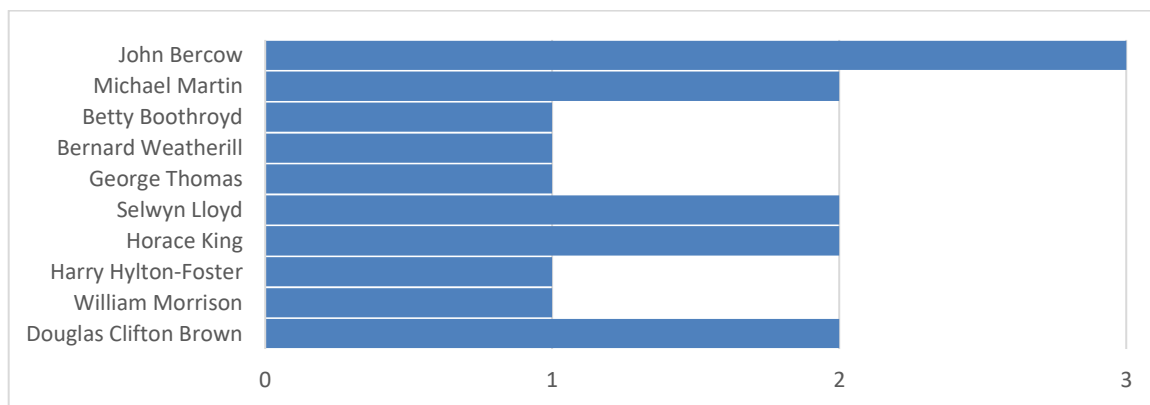
Graf vytvořen na základě údajů z: (House of Commons Information Office)

³ Královským prerogativem je zákon odmítnout. Ovšem dle ústavních zvyklostí k odmítnutí nedochází. Naposledy byl zákon vetován v roce 1708.

V případě, že se úřadující speaker rozhodne ve volbách znovu kandidovat, měl by mu být umožněn hladký průběh znovuzvolení. Pokud má speaker zájem o znovuzvolení, musí nejdříve obhájit mandát poslance, který obhájí ve speciálním obvodu speakera.⁴ Speaker zde pro znovuzvolení kandiduje bez stranické příslušnosti, které se při svém zvolení vzdal. Je zvykem, že žádná ze dvou hlavních politických stran, tedy ani konzervativci ani labouristé, nevysílají do tohoto obvodu žádného kandidáta, čímž speakerovi zaručují hladký průběh obhajoby mandátu⁵. Menší strany ovšem do tohoto obvodu kandidáty vysílají.

Po obhajobě poslaneckého mandátu se při prvním zasedání sněmovny položí poslancům otázka, zda souhlasí se znovuzvolením speakera. Při souhlasu následuje běžná procedura popsána v kapitole 1.1.1. Volba speakera. V případě nejasného výsledku nebo výsledku negativního by se jednání odročilo na následující den a přistoupilo by se k tajné volbě jako v případě volby nového speakera (Standing Order, 1A). Je však tradicí, že v otázce znovuzvolení poslanci neodporují. Níže vytvořený graf č. 3 sleduje počty znovuzvolení speakerů od roku 1943. Můžeme pozorovat, že všichni speakeři byli od tohoto roku vždy do funkce alespoň jedenkrát znovuzvoleni.

Graf č. 3: Počet znovuzvolení daného speakera (1943-2019)

Graf vytvořen na základě údajů z: (House of Commons Information Office)

⁴ Obvodem speakera je ustanoven ten obvod, ve kterém speaker původně kandidoval na mandát poslance. V minulosti byl předložen návrh na ustanovení pevného obvodu speakera, kterým by byl St. Stephens ve Westminsteru, ale tento návrh nebyl nikdy odsouhlasen. V případě, že speaker neusiluje o znovuzvolení, tento obvod ustanoven není.

⁵ Labour Party se v letech 1935, 1974 a 1987 pokusila narušit tradici nenasazování kandidáta do obvodu speakera. To však vyvolalo vlnu kritiky a labourističtí kandidáti v obvodech ani při jednom pokusu neuspěli (Laban, 2014, s. 46).

1.1.5 Délka mandátu speakera a jeho ukončení

Délka mandátu speakera je shodná s funkčním obdobím Parlamentu, které je pětileté. Speaker je z povahy své funkce neodvolatelný a jedinou možností, jak může pozbyt svého úřadu je neobhájení mandátu v obvodu speakera nebo pokud jej poslanci ve sněmovně odmítnou znovuzvolit. Vzhledem k ústavním zvyklostem jsou však tyto možnosti velice nepravděpodobné. Zároveň není stanoven maximální počet znovuzvolení speakera, který je tedy volen opakovaně až do své rezignace nebo rozhodnutí znovu nekandidovat. V případě, že se speaker nechystá svůj mandát obhajovat, sdělí tak při ukončení funkčního období Parlamentu. Pokud by se speaker rozhodl rezignovat v průběhu funkčního období⁶ nebo by v průběhu výkonu funkce zemřel⁷, proběhne volba nového speakera co nejdříve. Po ukončení výkonu funkce speakera je zvykem jeho jmenování doživotním šlechticem. Následně bývalý speaker zasedá ve Sněmovně lordů jakožto tzv. cross bencher. Tímto pojmem jsou označováni lordi bez stranické příslušnosti. Není totiž zvykem, aby se speaker po pozbytí úřadu vracel zpět do politické strany (Laban, 2014, s. 187-195).

1.2. Vláda New Labour a její vliv na institut speakera

Zásadní změnou, kterou vláda New Labour přinesla, byla reforma Sněmovny lordů, která mimo jiné vytvořila i institut speakera Horní sněmovny jehož postavení je však v porovnání se speakerem Dolní komory výrazně slabší. Kromě této zásadní změny je nutné zmínit i proces devoluce, který bude rozebrán až v další části práce.

Ačkoli reformy, které Blairova vláda prosazovala byly zaměřeny zejména na Horní komoru parlamentu, změny se nevyhnuly ani komoře Dolní a jejímu speakerovi. V červenci roku 2000 oznámila předsedající Dolní sněmovny, doposud jediná žena vykonávající tuto funkci, Betty Boothroyd, rezignaci na post speakera. V poválečné éře vždy při volbě nového speakera platilo, že vážným kandidátem na post speakera byli jeden nebo dva poslanci⁸. Při volbě roku 2000 bylo podáno celkem 12 kandidatur. Volbě předsedal jakožto nejstarší člen sněmovny Edward Heath a volba trvala sedm hodin. Od

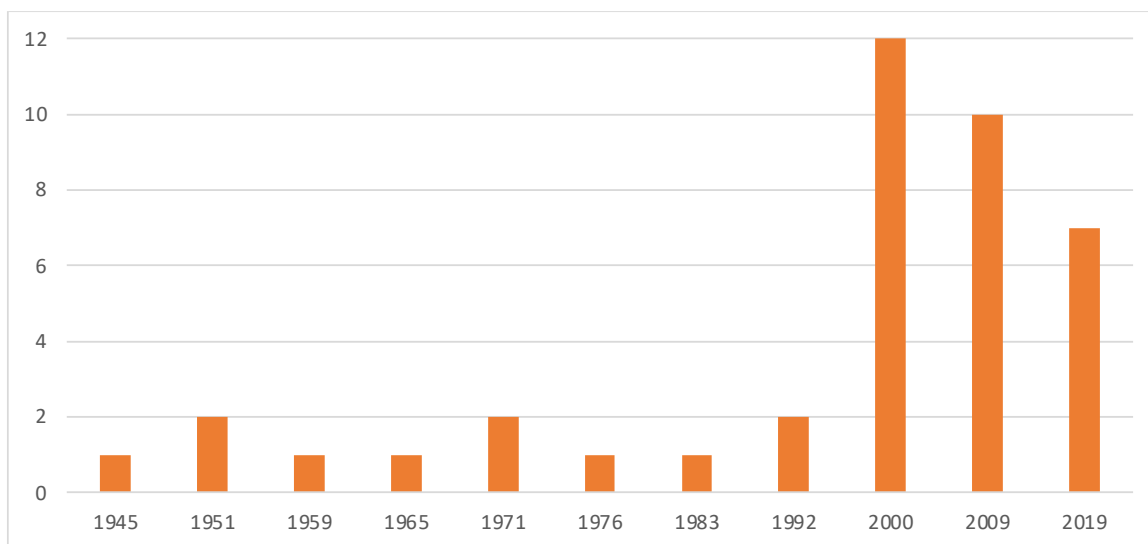
⁶ K rezignaci v průběhu funkčního období došlo od začátku 20. století čtyřikrát, a to v případě Horace Kinga (1971), Selwyna Lloyda (1976), Betty Boothroydové (2000) a Michaela Martina (2009).

⁷ Od vytvoření britského parlamentu v roce 1707 tři speakeri zemřeli v průběhu funkčního období, a to Charles Wolfran Cornwall (1789), Edward FitzRoy (1943) a Sir Harry Hylton-Foster (1965).

⁸ V případě, že pozice speakera byla volná a nejednalo se tedy o znovuzvolení.

roku 1965, kdy byl speakerem zvolen Horace King, první speaker původem z labouristické strany, platilo, že pozice speakera byla střídavě obsazena osobami pocházejícími z tábora konzervativců a labouristů. Vzhledem k faktu, že Betty Boothroyd byla původně z Labour Party, předpokládalo se, že nový speaker bude pocházet z tábora konzervativců. Horkým kandidátem byl tak George Young, který měl podporu nejen Konzervativní strany, ale i vedení Labour Party, která měla ve sněmovně většinu dva ku jedné oproti konzervativcům a liberálům. Po zdlouhavé volbě však volbu vyhrál kandidát z tzv. zadních lavic (backbencher)⁹, Michael Martin. Tato volba odstartovala diskusi, která vyústila v zavedení reform v úřadu speakera Dolní komory (Laban, 2014, s. 39). Volba proběhla za netradičních okolností, a to vzhledem k počtu nominovaných kandidátů i narušení tradice střídavého obsazení funkce speakera poslanci původně pocházejících z řad konzervativců a labouristů. Příčina těchto okolností by mohla být podrobena hlubší analýze, avšak toto téma není hlavním obsahem diplomové práce, a proto se jí práce podrobněji nevěnuje.

Graf č. 4: Počet kandidátů ve volbách speakera (1943-2019)

Graf vytvořen na základě údajů z: (House of Commons Information Office)

⁹ Poslancem zadních lavic se rozumí ti poslanci, kteří nejsou součástí vlády ani stínové opoziční vlády.

Zásadní změny ovlivňující postavení speakera Dolní sněmovny se týkaly procesu volby. První změnou bylo podávání kandidatur. Před rokem 2001 o kandidátovi rozhodovalo zákulisní lobby, kdy jej následně jeden poslanec nominoval a další poslanec kandidaturu podpořil. Nově bylo ustanoveno pravidlo o návrhu kandidáta 12-15 poslanci. Přičemž alespoň tři z těchto poslanců musí být členy jiné politické strany než navrhovaný kandidát. Zároveň reforma představovala změnu v pořadí projevů kandidátů před sněmovnou. Před přijetím této reformy určoval pořadí projevů kandidátů předsedající komory, což řada poslanců považovala za neférové. Nově bylo zavedeno pravidlo, že pořadí je určeno losem za dozoru úředníka komory. V březnu roku 2001 bylo také schváleno, že volba speakera bude tajná a k přepočtu hlasů bude využíván volební systém exhaustive ballot. Tento volební systém vyžaduje, aby kandidát získal absolutní většinu hlasů. Pokud žádný z kandidátů absolutní většinu nezíská, je vyřazen kandidát s nejmenším počtem hlasů a kandidáti, kteří získali méně než 5 % hlasů a následuje další kolo volby. Proces se opakuje, dokud některý z kandidátů absolutní většinu nezíská (House of Commons Procedure Committee, 2009). Tyto změny byly ovšem poprvé v praxi využity až v roce 2009, jelikož do té doby byl speaker Michael Martin dvakrát znovuzvolen (Laban, 2014, s. 39).

Shrnutí

Kapitola přinesla komplexní představení institutu předsedy Dolní sněmovny Parlamentu Spojeného království a Severního Irska včetně historického vývoje institutu a z něj plynoucích ústavních zvyklostí ovlivňující postavení speakera.

Vláda New Labour Tonyho Blaira zavedla v roce 2001 řadu reforem, které změnily proces volby speakera. Reformy se dotkly nominace kandidátů, pořadí projevů kandidátů a volebního systému. Avšak zvyky, které stanovují, že jednou zvolený speaker zůstává v úřadu až do vlastní rezignace a je mu vždy zaručen hladký proces znovuzvolení zůstaly zachovány.

Autorita speakera je nezpochybnitelná a speakerovi je přisouzeno široké spektrum pravomocí. Mezi ty nejdůležitější patří mimořádné svolání jednání sněmovny, přerušení a odročení jednání, řízení debaty a právo odebrání slova poslanci. Silné postavení speakera vychází i ze skutečnosti, že jej není možné z funkce odvolat.

Jeho specifické postavení je determinováno zejména zvyklostí, kdy je zvolený speaker povinen vystoupit ze své politické strany a nikdy se do ní již nevrací. Neutralita speakera je demonstrována skrze zvyk, kdy se speaker v rámci jednání sněmovny do diskusí nezapojuje a rovněž při hlasování nevolí. Výjimkou je pouze situace rovného počtu hlasů, kdy speaker vhazuje rozhodující hlas.

Všechny výše zmíněné aspekty činí ze speakera Dolní sněmovny Parlamentu Spojeného království velice respektovanou osobu, která disponuje řadou důležitých pravomocí ovlivňující chod sněmovny.

2. Případ devolučních parlamentů

Vláda New Labour v čele s Tonym Blairem na konci 90. let nezavedla změny pouze v oblasti Sněmovny lordů a proměny instituce speakera Dolní sněmovny. Největší změnou, kterou přinesla byl devoluční proces, v jehož rámci byly vytvořeny regionální devoluční parlamenty ve Skotsku, Walesu a Severním Irsku. Dle britského politologa Verona Bogdanora byla devoluce nejradikálnější ústavní změnou od přijetí Reformního zákona v roce 1832, jelikož představovala střet dvou štěpných linií – suverenitu britského parlamentu a garanci autonomie územních celků (Bogdanor, 1999, s. 1).

„Termín devoluce (devolution) se zrodil ve Velké Británii. Zde označuje přesun kompetencí z centra na regionální úroveň a v konečném důsledku s sebou přinesl vznik nových institucí politických regionů, avšak nemá v britské politické diskusi tak negativní konotace jako například regionalizace“ (Hloušek, Kopeček a Šedo, 2011, s. 230). Britská devoluce je charakteristická svou asymetričností. Anglie jakožto územní celek nebyla narozdíl od Skotska, Walesu a Severního Irsku, do procesu devoluce zapojena (Hloušek, Kopeček a Šedo, 2011, s. 231).

2.1. Skotsko

Skotsko bylo k Anglii a Walesu připojeno roku 1603 na základě vytvoření personální unie. Jednalo se ovšem pouze o dynastické spojení. K systémovému přičlenění došlo až o více než sto let později na základě Zákona o Unii v roce 1707. Tímto aktem byly zrušeny dva doposud samostatně fungující parlamenty a vytvořen společný britský parlament se sídlem v Londýně. I přes začlenění se do Spojeného království však přetrvala unikátní skotská národní identita, která vždy ve vztahu ke zbytku království hrála podstatnou roli (Říchová, 2003, s. 112).

Na konci 19. století ve Spojeném království sílily nacionalistické tendence, a to zejména v Irsku. V souvislosti s těmito událostmi byla v roce 1885 ustanovena Skotská kancelář, která se později přeměnila v ministerstvo a úřad skotského tajemníka, osoby, která reprezentovala skotské zájmy v Londýně. Na počátku 20. století v roce 1907 byl zvýšen počet skotských poslanců v britském parlamentu a tajemník pro Skotsko se stal součástí kabinetu. Skotské nacionalistické tendence však i přes britské ústupky sílily (Deacon, 2007, s. 50-51). Zastoupení skrze Skotskou kancelář bylo pro Skoty

nedostatečné, jelikož kancelář sídlila v Londýně a byla skotským občanům vzdálená. Taktéž nebyla efektivní v řešení ekonomických problémů (Deacon, 2007, s. 54).

V prvním referendu o devoluci, které se konalo 1. března 1979 hlasovala těsná většina voličů pro devoluci, a to 51,6 %. Volební účast však nepředstavovala ani 40 % všech registrovaných voličů, což byla podmínka Cunnighamova dodatku,¹⁰ a tak bylo zahájení devoluce na konci 70. let neúspěšné (Bogdanor, 1999, s. 190).

Po volebním vítězství New Labour se ve Skotsku 11. září 1997 uskutečnilo druhé devoluční referendum a volební účast dosáhla 60,4 %. Otázkou referenda bylo, zda si voliči přejí založení skotského parlamentu¹¹. Zde se 74,3 % voličů vyjádřilo pro vytvoření parlamentu. Na základě referenda byl v listopadu 1998 přijat zákon, který stanovoval právo devoluce a vytvořil jednokomorový Skotský parlament. První volby se uskutečnily v květnu 1999 a dne 1.7.1999 jej královna oficiálně otevřela (Deacon, 2007, s. 62-63).

2.1.1. Předseda Skotského parlamentu

V čele Skotského parlamentu stojí předseda, který je v angličtině nazývaný jako „Presiding Officer“. Úřad předsedy Skotského parlamentu byl vytvořen společně se založením Skotského parlamentu skrze přijetí Zákona o Skotsku v roce 1998 jako jedna z klíčových reforem New Labour vedené Tonym Blairem. Tento institut je tedy relativně nový, což je třeba brát v úvahu při analýze jednotlivých prvků tohoto úřadu. Současnou předsedkyní je Alison Johnstone, která se stala šestým předsedou Skotského parlamentu od vzniku úřadu. Všichni dosavadní předsedové Skotského parlamentu byli jmenováni panovníkem na doporučení britské vlády do Královské rady (Privy Council)¹². Předseda Skotského parlamentu má dva zástupce.

¹⁰ Tento dodatek, pojmenovaný dle skotského labouristického poslance George Cunninghama, stanovil, že výsledky referenda budou platné pouze v případě, že volební účast bude reprezentovat alespoň 40 % voličů. Ačkoli v rámci Skotska voliči hlasovali pro devoluci, vzhledem k tomuto dodatku nebyl výsledek platný, jelikož volební účast reprezentovala pouze 32,8 % voličů. (Deacon, 2007, s. 55).

¹¹ V rámci referenda se hlasovalo nejen o devoluci, ale druhou otázkou bylo svěřením možnosti změny základní sazby daně z příjmu do rukou nového parlamentu, kdy se pro vyjádřilo 63,5 % voličů.

¹² Královská rada je poradní orgán panovníka složený z vybraných osobností z různých oblastí veřejného života. Její členové jsou jmenováni panovníkem na doporučení vlády.

2.1.2. Volba předsedy Skotského parlamentu

Volba předsedy sněmovny je uskutečňována v rámci prvního zasedání sněmovny v jejím volebním období a je to zároveň první akt, který nově zvolený parlament vykonává. Musí tak provést do 14 dní od oznámení výsledků voleb. Volba se však může uskutečnit pouze za přítomnosti $\frac{1}{4}$ všech poslanců. V případě rezignace současného předsedy vykonávající úřad se volba uskuteční co nejdříve po rezignaci (Standing Order of the Scottish Parliament, 3.2.).

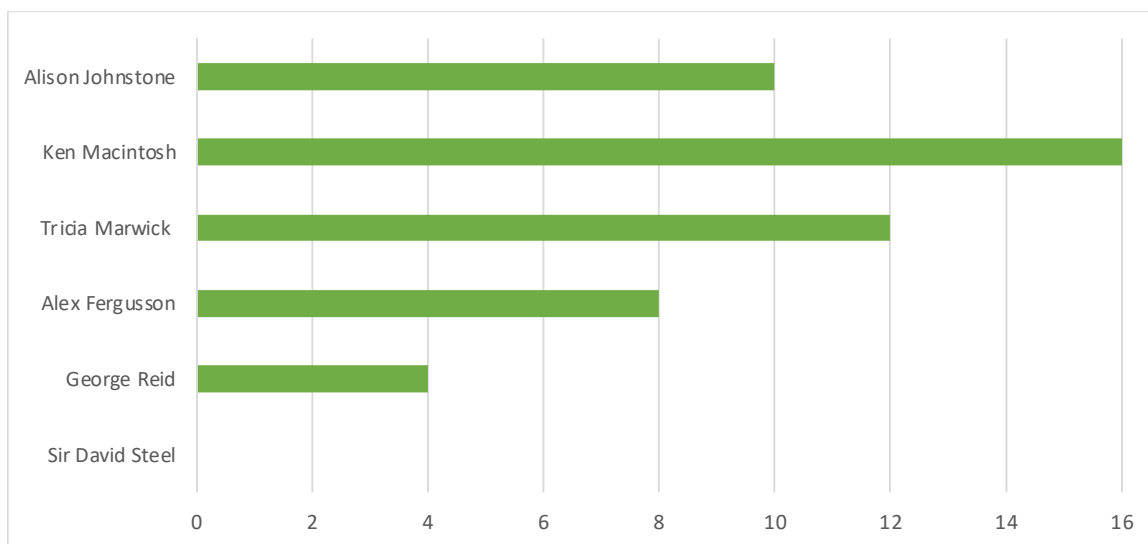
Jednokomorovému parlamentu při volbě nového předsedy předsedá bývalý vykonavatel tohoto úřadu, a to bez nutnosti, aby byl i v novém volebním období členem parlamentu. V případě, že by se bývalý předseda prvního zasedání nového parlamentu nemohl zúčastnit (např. při úmrtí bývalého předsedy), bude volbě předsedat člen sněmovny, který vykonává poslanecký mandát nejdéle dobu a není kandidátem na předsedu (Standing Order of the Scottish Parliament, 2.4.).

Kandidátem na předsedu parlamentu může být pouze člen sněmovny a písemně jej nominuje kterýkoli člen parlamentu společně se spolupodpisem dalšího poslance. Návrh poslanci předkládají úředníkovi komory. Navržený kandidát následně musí k potvrzení nominace složit přísahu věrnosti, bez níž by nominace nebyla platná (Standing Order of the Scottish Parliament, 2.4.).

Po představení jmen kandidátů následuje samotná volba. Nominovaní kandidáti nemají prostor na jakékoli proslovy a veřejná vystoupení, stejně tak ani neprobíhá diskuse mezi jednotlivými poslanci. Zajímavostí je, že na rozdíl od běžného hlasování ve Skotském parlamentu není volba předsedy uskutečňována elektronickou formou. Pokud nastane situace, kdy je nominován pouze jeden kandidát, volba se provádí odevzdáním hlasovacího lístku, kde poslanci hlasují pro nebo proti danému kandidátovi. Pro získání mandátu je v tomto případě nutné obdržet prostou většinu hlasů. V případě, že je nominováno více kandidátů, volba se uskuteční skrze volební systém zvaný exhaustive ballot. V tomto systému každý poslanec zvolí preferovaného kandidáta a tajnou volbou mu udělí hlas. Vítěz volby musí v případě dvou kandidátů získat prostou většinu hlasů, zatímco v případě tří a více kandidátů je pro získání mandátu potřeba získat absolutní většinu hlasů. V případě, že žádný z kandidátů absolutní většinu hlasů nezíská, proběhne další kolo hlasování, kdy je postupováno stejným způsobem, ale z volby se vyřadí kandidát, který v kole prvním získal nejmenší počet hlasů. Takto volební kola pokračují do okamžiku, než některý z kandidátů dosáhne zisku

nadpoloviční většiny hlasů (Standing Order of the Scottish Parliament 11.9.). Jakmile některý z kandidátů potřebnou většinu hlasů získá, předsedající vyhlásí výsledek volby a nově zvolený předseda ihned usedá do čela sněmovny (Standing Order of the Scottish Parliament 3.2.).

Graf č. 5: Počet let výkonu mandátu poslance Skotského parlamentu před zvolením do funkce předsedy Skotského parlamentu (1998-2021)

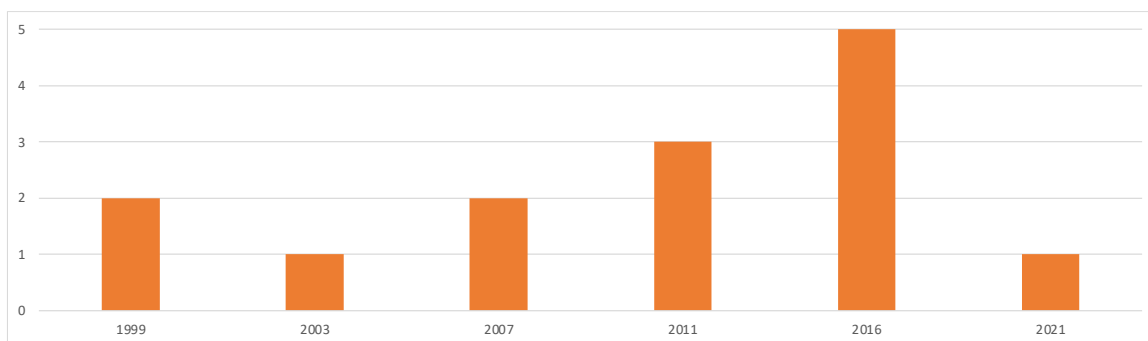

Graf vytvořen na základě údajů z: (The Scottish Parliament)

Pokud se znovu zaměříme na výběr kandidátů, je nutné brát v potaz historický kontext a přihlédnout k faktu, že instituce existuje pouze necelé čtvrtstoletí. Zatímco v britském parlamentu platí precedens, že je speakerem zvolen velice zkušený člen sněmovny v průměru vykonávající mandát poslance 20 let před zvolením do funkce, v případě Skotska z důvodu relativní novosti úřadu prozatím tento precedens neexistuje. Od vzniku Skotského parlamentu se až doposud ve funkci předsedy parlamentu vystříдалo šest osob. Z počátku platilo, že do funkce předsedy byli zvoleni poslanci s jistou politickou zkušeností. Kupříkladu první předseda sněmovny, Sir David Steel, stanul v letech 1976-1988 v čele Liberální strany a po 32 let vykonával mandát poslance Dolní sněmovny Parlamentu Spojeného království. Zároveň od roku 1997 zasedal v Horní sněmovně Parlamentu Spojeného království (Spicer, 2002, s. 206). Jeho následovník, George Reid, byl v letech 1974-1979 také poslancem britské Dolní komory a v prvním volebním období Skotského parlamentu vykonával úřad zástupce předsedy (Spicer, 2002 s. 190). V průběhu času se počet let, které následující

předsedové strávili výkonem poslaneckého mandátu, začal zvyšovat. Současná předsedající Alison Johnstone před svým zvolením působila v komunální politice v Edinburghu, je však prvním předsedou, který nebyl poslancem sněmovny již od ustanovení Skotského parlamentu v roce 1999. Nicméně poslanecký mandát před svým zvolením do funkce předsedy vykonávala po dobu 10 let. Je tedy možné konstatovat, že v počátcích instituce se nebral v úvahu dlouholetý výkon funkce, což samozřejmě nebylo ani možné, ale roli spíše hrála politická zkušenost. Nyní však dochází k posunu směrem ke zvyšování počtu let strávených výkonem poslaneckého mandátu před zvolením do funkce předsedy Skotského parlamentu.

Graf č. 6: Počet kandidátů ve volbách předsedy Skotského parlamentu (1999-2021)

Graf vytvořen na základě údajů z: (The Scottish Parliament)

V historii voleb předsedy Skotského parlamentu lze zpozorovat, že se počet kandidátů na tuto pozici vždy pohyboval na relativně nízké úrovni. Například v letech 1999 a 2007 se volební souboj odehrával pouze mezi dvěma kandidáty, přičemž vítěz byl v obou případech zvolen v prvním kole hlasování prostou většinou hlasů (Parliament of Scotland, 1999) (Parliament of Scotland, 2007). V letech 2003 a 2021 byl navržen pouze jeden kandidát a volba se tedy omezovala na pouhé schválení nebo odmítnutí tohoto kandidáta (Parliament of Scotland, 2003) (Parliament of Scotland, 2021). V roce 2011 se volby odehrály mezi třemi kandidáty, z nichž byla zvolena Tricia Marwick, a to ve druhém kole volby (Parliament of Scotland, 2011). Dosud největší počet kandidátů byl navržen v roce 2016, kdy se o pozici předsedy ucházelo pět kandidátů a volba proběhla ve třech kolech, kde nakonec absolutní většinu hlasů získal Ken Mackintosh (Parliament of Scotland, 2016).

2.1.3. Práva a povinnosti předsedy Skotského parlamentu

Práva a povinnosti předsedy Skotského parlamentu jsou upraveny v dokumentu Scotland Act z roku 1998, který je základním právním aktem ustanovující Skotský parlament. Tyto práva a povinnosti jsou podrobněji specifikovány v tzv. Standing Orders, které představují jednací řád sněmovny. Tato pravidla specifikují pozici předsedy v rámci parlamentních procesů a umožňují tak efektivní a řádný chod parlamentu.

Hlavním úkolem předsedy je předsedat jednáním parlamentu a zároveň reprezentovat parlament na mezinárodní úrovni. Předseda je také mediátorem mezi Skotským parlamentem, regionální exekutivou a panovníkem (Bogadanor 1999, s. 214). Předseda se v rámci parlamentu těší vysoké úctě, což je demonstrováno zvyklostí, dle které parlament začíná svá jednání až v okamžiku, kdy předseda usedne do svého křesla (Standing Order of the Scottish Parliament 3.1 a 3.5). Respekt k předsedovi parlamentu je také projevován poslanci tím, že při začátku svých projevů nejdříve vždy osloví právě předsedajícího. Poslanci rovněž nesmí jakkoli narušit projev předsedy a je jejich povinností usednout ve chvíli, kdy předseda hovoří (Standing Order of the Scottish Parliament 7.3).

Stejně jako v případě britského speakera, i ve Skotském parlamentu existuje zásada nadstranickosti a neutrality předsedy, která zajišťuje, že všem poslancům bude poskytnut rovnoměrný čas v debatách a že předseda nebude favorizovat jednu politickou stranu před druhou. Tato zásada nestrannosti je klíčová pro fungování parlamentu jako demokratického orgánu. Aby byla neutralita zajištěna, předseda se po svém zvolení do úřadu musí vzdát stranické příslušnosti a přerušit styky se svou původní politickou stranou. Neutralitu musí předseda dodržovat po celou dobu výkonu funkce předsedy parlamentu. Avšak stranická neutralita je dodržována pouze po dobu výkonu funkce předsedy sněmovny a většina předsedů se po ukončení mandátu vrací zpět do své původní politické strany, ale již se do sněmovny nevrátí ani jako řadoví poslanci (Standing Order of the Scottish Parliament 3.1). Jedinou výjimkou se stal předseda Alex Fergusson, který sice v roce 2007, kdy byl zvolen předsedajícím, odešel z Konzervativní strany, ale v dalším volebním období neusiloval o znovuzvolení do funkce předsedy. Fergusson se však po ukončení mandátu předsedy parlamentu do

Konzervativní strany vrátil, kandidoval na post řadového poslance a v dalším volebním období opět usedl do konzervativních poslaneckých lavic.

Tabulka č. 2: Porovnání původní politické strany předsedy Skotského parlamentu vůči parlamentní většině v době volby

Rok volby předsedy	Parlamentní většina	Předseda	Původní strana předsedy
1999	labouristé + liberálové	Sir David Steel	Skotští liberální demokraté
2003	labouristé + liberálové	George Reid	Skotská národní strana (SNP)
2007	menšinová vláda SNP	Alex Fergusson	Skotští konzervativci
2011	Skotská národní strana (SNP)	Tricia Marwick	Skotská národní strana (SNP)
2016	měňšinová vláda SNP	Ken Macintosh	Skotští labouristé
2021	menšinová vláda SNP	Alison Johnstone	Skotští zelení

Graf vytvořen na základě údajů z: (The Scottish Parliament)

Jak je patrné z tabulky č. 2, ve většině případů nebyla nalezena korelace mezi parlamentní většinou a stranickým původem předsedy Skotského parlamentu. V roce 1999, kdy byl prvním předsedou zvolen Sir David Steel z Liberální strany, byla situace charakteristická tím, že Liberální strana sice tvořila koalici s labouristy, avšak oproti labouristům, kteří v parlamentu drželi 56 křesel, měli liberálové křesel pouze 17 a ve vládě nebyli dominantním politickým subjektem. Výjimečná situace nastala v roce 2011, kdy parlamentní většinu držela SNP a do funkce předsedy parlamentu byla zvolena Tricia Marwick, členka této strany a zároveň první žena v této funkci. Tento případ ilustruje výjimku z pravidla a panuje zde shoda mezi stranickým původem předsedy a parlamentní většinou v době volby. Analýza dalších případů však ukazuje, že většina předsedajících byla zvolena bez ohledu na parlamentní většinu.

V rámci procedurálních práv a povinností uděluje předseda sněmovny slovo jednotlivým poslancům. Předseda má právo slovo taktéž odebrat nebo projev přerušit. Sám předseda se nicméně diskuse neúčastní z důvodu zachování své neutrality (Standing Order of the Scottish Parliament 7.2.). Tyto pravomoci předsedajícího slouží k udržení pořádku ve sněmovně, avšak diskuse v rámci Skotského parlamentu nejsou tak bouřlivé, jak je známe například z Dolní sněmovny Parlamentu Spojeného království. I přes to má ale skotský předseda pravomoc poslance v případě nevhodného chování z jednacího sálu vyhostit (Standing Order of the Scottish Parliament 7.3). Skotský předseda parlamentu má také možnost pokládat poslancům doplňující dotazy. V mimořádných situacích může předseda svolat jednání parlamentu na jiné datum, než

bylo poslanci stanoveno a také může zasedání parlamentu přerušit nebo odložit (Standing Order of the Scottish Parliament 2.2). Přerušeni může předseda vyhlásit ve chvíli, kdy to uzná za vhodné. Odloženi jednání parlamentu předsedou však může nastat pouze v mimořádných situacích jako je závažné narušení jednání či z důvodu technických problémů (Standing Order of the Scottish Parliament 7.4.).

V průběhu projednávání zákonů má předseda Skotského parlamentu důležitou pravomoc, která spočívá ve skutečnosti, že před zahájením projednání jakéhokoli zákona předseda vydává stanovisko, zda zákon spadá do kompetence Skotského parlamentu a je tedy *ultra vires* (Scotland Act, 1998, 2). Toto stanovisko má sice pouze formální roli, ale jeho negativní doporučení by mohlo pro přijetí zákona představovat trnitou cestu. Přestože negativní stanovisko neznamena, že se zákon neprojedná, je bráno v úvahu parlamentem (Bogdanor, 1999, s. 205). Při hlasování o legislativě předseda hlasování zahajuje a oznamuje jeho výsledky, avšak sám hlasovat nemůže z důvodu nutnosti zachování neutrality. V případě rovnosti hlasů má však právo rozhodujícího hlasu, který je podle tradice vždy udělen proti změně (Standing Order of the Scottish Parliament 11.4., 11.6.). Pokud je zákon schválen, předseda jej čtyři týdny po schválení¹³ předává k podpisu králi a následně jej také podepisuje (Bogdanor, 1999, s. 205-206). Předseda také krále žádá o rozpuštění parlamentu¹⁴, kdežto ve Westminsteru tuto roli plní premiér (Bogdanor, 1999, s. 217).

V rámci svých pravomocí hraje předseda rovněž klíčovou roli při komunikaci s vládou. Předseda stanovuje, kdy bude volen předseda skotské vlády a v případě rezignace některého z ministrů tuto skutečnost oznamuje parlamentu (Standing Order of the Scottish Parliament 4.1). Předseda parlamentu také vybírá otázky, které budou pokládány ministrům během interpelací (Standing Order of the Scottish Parliament 13.6.). Tyto pravomoci jsou nezbytné pro úspěšné fungování Skotského parlamentu a pro vytváření rovnováhy mezi jednotlivými institucemi (Bogdanor 1999, s. 214).

¹³ Během čtyř týdnů po schválení zákona je zákon přezkoumáván Soudní komisí Královské rady, která posuzuje, zda je zákon v kompetenci Skotského parlamentu, než je předložen králi k podpisu.

¹⁴ K rozpuštění Skotského parlamentu může dojít, pokud se 2/3 většinou parlament sám rozpustí nebo parlament do 28 dní od prvního zasedání ne zvolí předsedu vlády.

2.1.4. Délka mandátu předsedy Skotského parlamentu, jeho ukončení a znovuzvolení

Mandát předsedy Skotského parlamentu je shodný s jedním funkčním obdobím Skotského parlamentu, které je pětileté¹⁵. Předčasné ukončení mandátu může nastat z několika důvodů, kterými jsou: úmrtí předsedy, rezignace předsedy parlamentu, rozpuštění parlamentu nebo odvolání předsedy parlamentu z funkce (Scotland Act, 1998, 19/2).

V případě rezignace předsedy musí být rezignace předložena úředníkovi sněmovny, který o této skutečnosti informuje parlament a stanoví termín volby nového předsedy parlamentu (Standing Order of the Scottish Parliament 3.4).

Předseda může být rovněž parlamentem odvolán. Návrh na odvolání může iniciovat kterýkoli poslanec, podporovaný dalším členem sněmovny. V následném hlasování musí být odvolání předsedy schváleno absolutní většinou parlamentu (Standing Order of the Scottish Parliament 3.5.). Za existence Skotského parlamentu však hlasování o odvolání předsedy nikdy nebylo vyvoláno a žádný z předsedů ani nerezignoval před vypršením svého mandátu.

Je zajímavostí, že v případě znovuzvolení neexistují žádná oficiální ustanovení ani precedenty, které by specifikovaly podmínky znovuzvolení. Žádný z dosavadních předsedů se totiž nikdy neucházel o znovuzvolení do této funkce, a kromě Alexa Fergussona se po ukončení svého mandátu žádný z předsedů do sněmovny nevrátil ani jako řadový poslanec. Tato skutečnost se tedy začíná stávat novým precedentem, kdy předsedové Skotského parlamentu tuto funkci vykonávají pouze po jedno funkční období.

¹⁵ Funkční období parlamentu bylo v roce 2015 rozšířeno ze čtyř na pět let.

2.2. Wales

V rámci vlny nacionalismu kulminující na konci 19. století se i ve Walesu uskutečnily pokusy o ustavení reprezentativního orgánu, avšak k vytvoření ministerstva, Velšské kanceláře, a úřadu velšského tajemníka došlo až v roce 1964, tedy o 79 let později, než tomu bylo v případě Skotska (Říchová, 2003, s. 161-164).

Devoluční referendum v roce 1979 se ve Walesu nesetkalo s úspěchem. Wales devoluci razantně odmítl, když pouze 20,2 % voličů hlasovalo pro devoluci s volební účastí 58,8 % (Jones a Balsom, 2000, s. 6). Po vítězství labouristů ve volbách v roce 1997 se téhož roku, konkrétně 18. září 1997, uskutečnilo devoluční referendum ve Walesu. Stalo se tak týden poté, co si devoluci odhlasovali v referendu Skoti. Dle Říchové bylo referendum „kulminací dlouhodobé diskuse o možných perspektivách větší autonomie pro tuto část Velké Británie“ (Říchová, 2003, s. 154). Ve velšském referendu sice půlka obvodů hlasovala proti, ale početní převaha ostatních 11 obvodů dosáhla většiny pro. Volební účast však byla nízká a dosáhla pouze 50,12 %. Ve výsledku pro hlasovalo 50,3 % voličů (Deacon, 2007, s. 110-111).

Jednokomorovému Velšskému národnímu shromáždění původně nebyla přidělena pravomoc vytváření primární legislativy a mohl vydávat jen legislativu sekundární, tedy ve vybraných oblastech projednávat a rozpracovávat legislativní návrhy, které následně projedná Westminsterský parlament (Cole, 2006, s. 63). V roce 2006 byl přijat zákon, který ustanovil oddělení legislativy a exekutivy a tím tedy vytvoření velšské vlády. Dle něj se otevřela cesta k přiblížení se legislativními pravomocemi ke Skotsku a Severnímu Irsku. Možnost schválení primární legislativy však musela být potvrzena v referendu, které se konalo 3. března 2011. Otázkou referenda bylo, zda si občané přejí, aby Velšské národní shromáždění mělo právo vytvářet zákony ve vyčleněných oblastech. V referendu hlasovalo 63,5 % voličů pro (Birrell, 2012, s. 17-20). Z důvodu rozšíření pravomocí se v roce 2020 Velšské národní shromáždění přejmenovalo na Velšský parlament, ve velštině Senedd. V současnosti má parlament 60 členů volených na funkční období pěti let (Deacon, 2007, s. 117).

2.2.1. Předseda Velšského parlamentu

Předseda stojí v čele Velšského parlamentu a je důležitou součástí politického systému Walesu. Předseda je nazýván jako „Presiding Officer“ v angličtině nebo také jako „Llywydd of the Senedd“, tedy názvem ve velštině. Jak je patrné z dvojjazyčného názvu institutu předsedy, i celý Velšský parlament funguje dvojjazyčně, tedy v angličtině a velštině. Úřad předsedy je v politické struktuře Walesu relativně novým prvkem, jelikož byl ustanoven spolu se založením Velšského národního shromáždění v roce 1999 v rámci devolučního procesu. V důsledku své poměrně krátké historie se role předsedy parlamentu stále vyvíjí a jeho kratší tradici je nutné brát v úvahu při analýze a posuzování jeho funkce, stejně tak jako v rámci případu Skotska. V současnosti zastává funkci předsedy v pořadí třetí osoba, a tou je Elin Jones, která v čele parlamentu stojí od roku 2016.

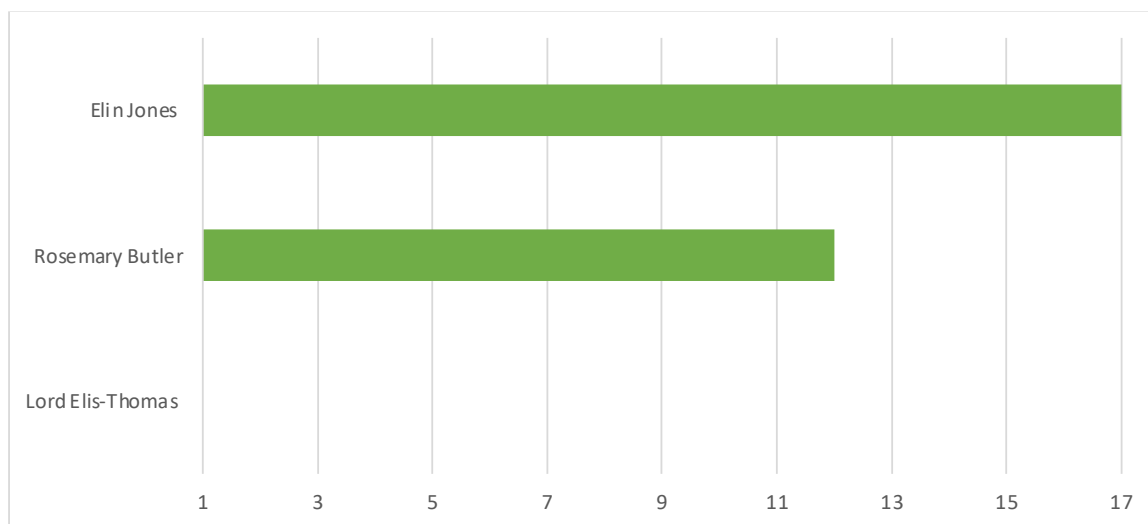
2.2.2. Volba předsedy Velšského parlamentu

Volba předsedy Velšského parlamentu je zásadní pro ustavení nového parlamentu, jelikož bez jeho zvolení nemůže parlament fungovat. Tato volba se koná na prvním parlamentním zasedání po volbách a vedle předsedy je volen i jeden jeho zástupce (Standing Order of the Welsh Parliament, 6.1). V případě, že by se místo předsedy uvolnilo během funkčního období parlamentu, je volba nového předsedy prioritou a musí se uskutečnit co nejdříve (Standing Order of the Welsh Parliament, 6.2). Volbu předsedy řídí bývalý předseda parlamentu, a to i v případě, že už není jeho členem. Pokud by bývalý předseda volbu řídit nemohl, přebírá tuto funkci úředník sněmovny (Standing Order of the Welsh Parliament, 6.3, 6.4).

V souladu s platnými pravidly mohou být kandidáty na tuto pozici pouze členové sněmovny, kteří byli nominováni jiným poslancem se spolupodpisem dalšího člena sněmovny. Avšak tento druhý poslanec musí pocházet z jiné politické skupiny než navrhovatel. Pokud tuto podmínku nelze splnit, ve druhé instanci může být navržen kandidát na základě podpisu dvou poslanců i ze stejné politické strany (Standing Order of the Welsh Parliament, 6.6, 6.7). Předsedající volby následně sněmovnu informuje o jménech všech kandidátů a přistupuje se k volbě bez možnosti proslovů či diskuse. V případě, že je na post předsedy nominován pouze jeden kandidát, mělo by jeho zvolení do úřadu být jednoduše potvrzeno sněmovnou. Pokud ale sněmovna projeví

nesouhlas s nominovaným kandidátem, přistoupí se k tajné volbě. Pokud jsou nominováni dva kandidáti, rozhodne o vítězi tajná volba, ve které je nutné získat prostou většinu hlasů. Při existenci více než dvou kandidátů je k vítězství potřeba získat absolutní většinu hlasů skrze volební systém exhaustive ballot. Systém stanovuje, že v případě, kdy žádný kandidát nedosáhne potřebné většiny hlasů, následuje další kolo volby, ze kterého je vyřazen kandidát s nejmenším počtem hlasů a také může mezi volebními koly kterýkoli kandidát odstoupit. Tato volební kola se opakují až do té doby, než jeden z kandidátů získá potřebnou absolutní většinu hlasů. Za dobu existence Velšského parlamentu se však nestalo, aby se o post předsedy ucházeli více než dva kandidáti, takže tento volební systém zatím nebyl v plné šíři použit (Standing Order of the Welsh Parliament, 6.8, 6.9, 6.10). Zvolený předseda musí následně složit přísahu věrnosti, pokud tuto formalitu neučinil před svým zvolením. Tento úkon je klíčový pro formální ustavení do funkce, po němž se nově zvolený předseda okamžitě ujímá svých povinností (Standing Order of the Welsh Parliament, 6.11).

Graf č. 7: Počet let výkonu mandátu poslance Velšského parlamentu před zvolením do funkce předsedy Velšského parlamentu (1999-2021)

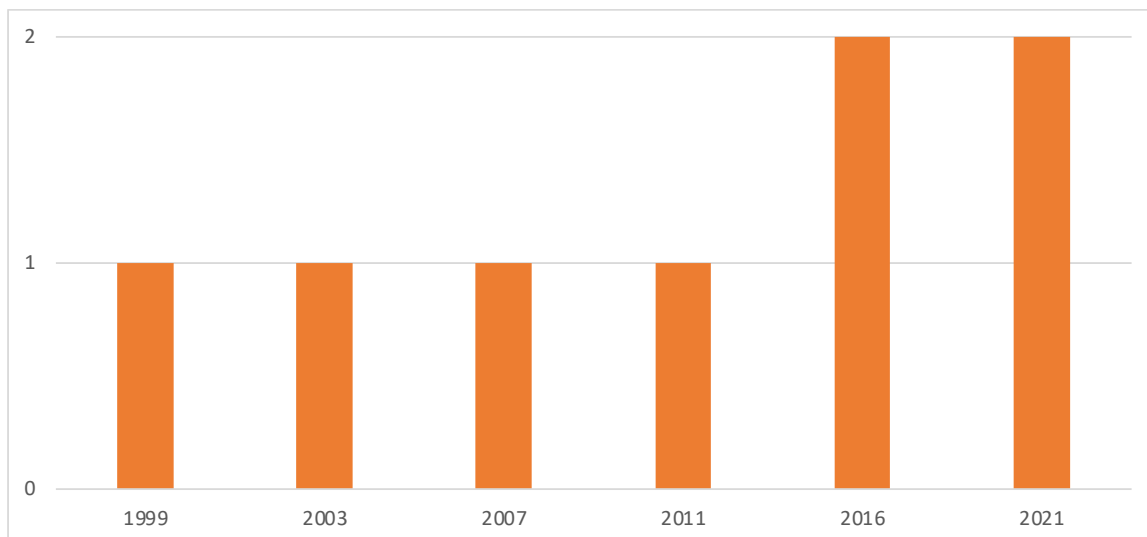
Graf vytvořen na základě údajů z: (Senedd)

Jednací řád a vnitřní nařízení sněmovny nekodifikují konkrétní požadavky na kandidáta pro výkon funkce předsedy parlamentu. Avšak určitá doba výkonu poslaneckého mandátu před zvolením do funkce předsedy bývá dnes již zvyklostí. Výše vytvořený graf č. 7 ukazuje, že během existence Velšského parlamentu funkci předsedy vykonávaly pouze tři osoby. Zohledňující skutečnost, že Velšský parlament a funkce předsedy byly oficiálně zřízeny v roce 1999, nebylo možné, aby měl první předseda před svým zvolením do funkce zkušenosti s výkonem poslaneckého mandátu ve Velšském shromáždění. Nicméně, prvním předsedou byl zvolen Lord Elis-Thomas, který měl v politické sféře bohaté zkušenosti, jelikož byl mezi lety 1984-1991 leader strany Plaid Cymru a zároveň mezi lety 1974-1992 poslancem Dolní sněmovny Parlamentu Spojeného království. Od roku 1992 se stal taktéž poslancem Sněmovny lordů (Senedd, Dafydd Elis-Thomas, 2023).

Po odstoupení Lorda Elise-Thomase v roce 2011 se o post předsedy úspěšně ucházela Rosemary Butler, která byla již zkušenou poslankyní s více než desetiletou praxí v parlamentu. Během těchto let zasedala v řadě komisí a po dobu jednoho roku byla ministryní školství. Od roku 2007 také vykonávala funkci zástupkyně předsedy Lorda Elise-Thomase (Senedd, Rosemary Butler, 2023).

Současnou předsedkyní je Elin Jones, která byla zvolena roku 2016 a v době svého zvolení měla již dlouholeté zkušenosti s fungováním Velšského parlamentu, jelikož v něm zasedala po dobu 17 let od svého prvního zvolení v roce 1999. Lze tak konstatovat, že předsedové byli před svým zvolením do funkce zkušenými politiky a od roku 2011 i osoby dlouhodobě vykonávající poslanecký mandát (Senedd, Election of the Presiding Officer).

Graf č. 8: Počet kandidátů ve volbách předsedy Velšského parlamentu (1999-2021)

Graf vytvořen na základě údajů z: (Senedd)

V průběhu existence Velšského parlamentu lze pozorovat trend nízkého počtu kandidátů na post předsedy parlamentu při všech dosavadních volbách. Tuto skutečnost lze vidět v grafu č. 8. První předseda parlamentu, Lord Elis-Thomas, byl zvolen v roce 1999 bez protikandidátů a stejný vzorec se opakoval i při jeho znovuzvoleních v letech 2003 a 2007. Rosemary Butler byla také jediným kandidátem na post předsedy parlamentu v roce 2011. K volební konkurenci došlo až roku 2016, kdy se Elin Jones postavila proti Lordu Elis-Thomasovi, který se po jednom volebním období, ve kterém již nezastával post předsedy parlamentu a byl pouze řadovým poslancem, opět ucházel o úřad předsedy. V této volbě však Elin Jones zvítězila s poměrem hlasů 34 ku 25. Při volbě v roce 2021 byl protikandidátem současné předsedkyně Russell George, ale Elin Jones byla znovuzvolena se ziskem prosté většiny hlasů (Senedd, Election of the Presiding Officer).

2.2.3. Práva a povinnosti předsedy Velšského parlamentu

Postavení předsedy Velšského parlamentu je upraveno dvěma, respektive třemi, základními dokumenty, které určují jeho práva a povinnosti. Prvním z nich je zákon Government of Wales Act z roku 1998, který vytvořil základní rámec pro velšskou devoluci. Tento zákon byl však později, v roce 2006, nahrazen (viz kapitola 2.2.) aktualizovaným Government of Wales Act 2006, který kodifikuje aktuální postavení předsedy parlamentu po implementaci reformy Velšského parlamentu. Kromě těchto zákonných norem upravují procedurální práva a povinnosti předsedy také body jednacího řádu sněmovny, tzv. Standing Orders. Tyto předpisy poskytují bližší specifikaci toho, jak předseda v rámci své funkce postupuje. Předseda parlamentu je zároveň nejvyšší instancí, která jednací řád Velšského parlamentu interpretuje (Standing Order of the Welsh Parliament, 6.15.).

Předseda řídí jednání parlamentu a je zároveň ochráncem práv a výsad poslanců. Předseda také reprezentuje parlament na národní i mezinárodní úrovni, díky čemuž je ve společnosti velice uznávanou osobou (Standing Order of the Welsh Parliament, 6.15.). V rámci jednání parlamentu je předsedovi projevován respekt tím, že všechny parlamentní projevy jsou formálně adresovány přímo jemu (Standing Order of the Welsh Parliament, 13.1.).

Předseda Velšského parlamentu je povinen vystupovat nestranně. Tento požadavek je určen jednacím řádem sněmovny, konkrétně článkem 6.19., který stanovuje, že předseda a jeho zástupce mají povinnost vystupovat nestranně a poskytovat férový prostor všem poslancům a politickým skupinám (Standing Order of the Welsh Parliament, 6.19.). Nicméně, předseda Velšského parlamentu není povinen se po svém zvolení vzdát své stranické příslušnosti. Pro zajištění nestrannosti a rovnováhy mezi stranami však existují tři pravidla:

1. zástupce předsedy nesmí pocházet ze stejné politické skupiny jako předseda
2. předseda a jeho zástupce nemohou pocházet z rozdílných politických skupin, pokud obě tyto politické skupiny vykonávají exekutivní pravomoci
3. předseda a jeho zástupce nesmí být z rozdílných politických skupin, pokud ani jedna z nich nevykonává exekutivní pravomoci.

Tyto zásady se dají zjednodušeně interpretovat jako požadavek, aby předseda a jeho zástupce byli představiteli vládnoucí strany a opozice. Pokud by v průběhu jejich funkčního období došlo k porušení některé z těchto zásad, musí parlament hlasovat o

setrvání předsedy a jeho zástupce ve funkci 2/3 většinou. Pokud této většiny není dosaženo, předseda a jeho zástupce jsou povinni na své posty rezignovat (Standing Order of the Welsh Parliament, 6.12., 6.14.).

Tabulka č. 3: Porovnání politické strany předsedy Velšského parlamentu vůči parlamentní většině v době volby

Rok volby předsedy	Parlamentní většina	Předseda	Politická strana předsedy
1999	labouristé + liberálové	Lord Elis-Thomas	Plaid Cymru
2003	menšinová vláda labouristů		
2007	labouristé + Plaid Cymru		
2011	menšinová vláda labouristů	Rosemary Butler	Labouristická strana
2016	menšinová vláda labouristů	Elin Jones	Plaid Cymru
2021	menšinová vláda labouristů		

Tabulka vytvořena na základě dat z: (Senedd)

Při porovnání politické příslušnosti předsedy Velšského parlamentu s parlamentní většinou v době volby musíme brát v potaz, že vzhledem k výše uvedeným pravidlům, kdy předseda nebo jeho zástupce nutně musí zastupovat vládnoucí stranu může nastat shoda mezi těmito dvěma faktory. Analýza se tak zaměřuje na otázku, zda vládnoucí strana teoreticky inklinuje spíše k obsazení postu předsedy parlamentu nebo je reprezentována jeho zástupcem.

Prvním příkladem je lord Elis-Thomas, který byl členem strany Plaid Cymru a byl poprvé zvolen do funkce předsedy během koaliční vlády labouristů a liberálů. Jeho znovuzvolení v roce 2003 proběhlo v době vlády labouristů. V roce 2007 byl Lord Elise-Thomas podruhé znovuzvolen, a to za situace, kdy koalici tvořila Labour Party společně s Plaid Cymru, tedy politickou stranou předsedy Elise-Thomase. Přestože se Plaid Cymru stala koaliční vládnoucí stranou, vzhledem ke skutečnosti, že se jednalo již o třetí funkční období Lorda Elise-Thomase, nemůžeme předpokládat, že postavení Plaid Cymru hrálo ve volbě zásadní roli. Toto tvrzení je navíc podloženo skutečností, že opozicí nebyl navržen žádný protikandidát. V roce 2011 došlo k situaci, kdy menšinovou vládu tvořili labouristé a předsedkyní byla zvolena Rosemary Butler, členka této strany. Současná předsedkyně Elin Jones je členkou strany Plaid Cymru. Během jejího zvolení do funkce v letech 2016 a 2021 tvořili menšinovou vládu labouristé. Tato data ukazují, že z šesti voleb předsedy Velšského parlamentu byl

předseda reprezentantem vládní strany ve dvou případech. Nelze tedy prokázat, že by vládní většina vždy inklinovala k obsazení postu předsedy parlamentu.

Při zasedání parlamentu je předseda zodpovědný za vedení jednání, udělování slova jednotlivým poslancům a udržování pořádku ve sněmovně. V rámci udržování pořádku má předseda možnost poslance v projevu přerušit, určit mu čas promluvy či mu případně slovo odebrat (Standing Order of the Welsh Parliament, 13.5., 13.9.). Taktéž rozhoduje o denním harmonogramu jednání a může jej pro větší efektivitu v průběhu měnit (Standing Order of the Welsh Parliament, 12.17.). Všechna rozhodnutí, která předseda v průběhu zasedání učiní, jsou parlamentem povinně respektována. V případě nevhodného chování poslance má předseda právo jej vykázat z jednání na základě svého uvážení. Pokud nedojde k uposlechnutí tohoto rozhodnutí, může předseda vyvolat hlasování o vyloučení poslance ze sněmovny na delší dobu (Standing Order of the Welsh Parliament, 13.10., 13.11., 13.12.). Předseda má také možnost po konzultaci s předsedou vlády svolávat neplánované zasedání parlamentu v případě naléhavých situací (Standing Order of the Welsh Parliament, 12.3A.). Kromě toho má předseda právo jednání sněmovny přerušit nebo odložit, pokud to uzná za vhodné (Standing Order of the Welsh Parliament, 12.18.).

Role předsedy Velšského parlamentu je zásadní i v rámci legislativního procesu. Předseda má povinnost vyhodnocovat, zda předkládané návrhy zákonů spadají do kompetence parlamentu a jsou *ultra vires* (Standing Order of the Welsh Parliament, 26.4.). Předseda má také právo sloučit jednotlivé návrhy zákonů do skupin a určit pořadí a čas jejich projednávání (Standing Order of the Welsh Parliament, 12.23.). Během hlasování o zákonech zahajuje hlasování a má právo hlasování odložit v případě, kdy nabude dojmu, že zákon potřebuje další projednání (Standing Order of the Welsh Parliament, 12.33.). Sám však hlasovacím právem nedisponuje. Předseda má právo hlasovat pouze ve dvou případech, a to v situaci nerozhodného výsledku hlasování, kdy uděluje rozhodující hlas a ve druhém případě při projednávání záležitostí, které vyžadují schválení 2/3 většinou parlamentu¹⁶ (Standing Order of the Welsh Parliament, 6.20., 6.21.).

Předseda Velšského parlamentu hraje důležitou roli i ve vztahu k vládě. Mezi jeho agendu patří předsedání volbě předsedy vlády, kterého po volbě doporučuje králi ke

¹⁶ Mezi zákony vyžadující schválení 2/3 parlamentu patří zákony upravující volby do Velšského parlamentu a zákony upravující úřad předsedy velšské vlády.

jmenování. Pokud dojde k rezignaci předsedy vlády, předseda parlamentu sněmovnu o této skutečnosti informuje a jmenuje osoby, které budou vykonávat dočasně jeho pravomoci až do zvolení nového předsedy vlády. Dále má předseda parlamentu pravomoc vybírat otázky pro ústní interpelace vlády, což mu umožňuje zajistit, aby byly vládní činnosti podrobovány neustálému dohledu a kontrole ze strany parlamentu (Standing Order of the Welsh Parliament, 8.1, 8.4.,8.6.,12.60.).

2.2.4. Délka mandátu předsedy Velšského parlamentu a jeho ukončení

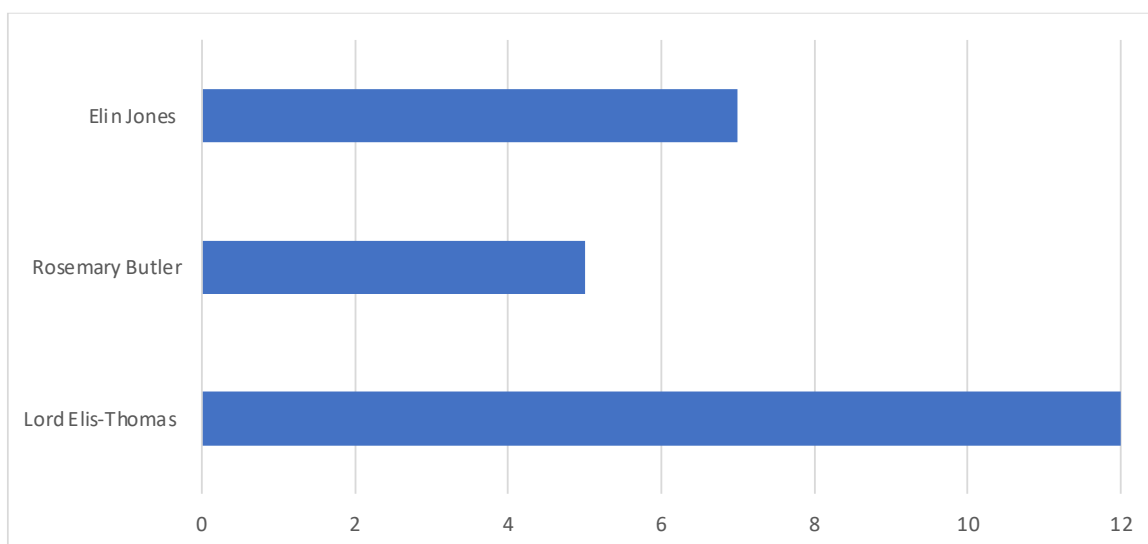
Předseda Velšského parlamentu zastává svůj úřad po dobu trvání jednoho funkčního období parlamentu, které bylo v roce 2014 stanoveno na pětileté skrze implementaci právního dokumentu Wales Act. Délka mandátu předsedy je tudíž determinována obecnými pravidly pro funkční období parlamentu a jeho představitelů.

Při výkonu funkce může předseda Velšského parlamentu kdykoli z funkce rezignovat a tuto skutečnost ohlásit úředníkovi sněmovny. V případě rezignace nebo úmrtí předsedy se volba nového předsedy uskuteční co nejdříve. Kromě toho platí, že pokud předseda nebo jeho zástupce poruší jedno z pravidel týkající se stranické příslušnosti a parlament nepotvrdí jejich setrvání ve funkci, pak je předseda povinen z úřadu odstoupit. Předseda parlamentu může být ze své funkce odvolán na návrh alespoň šesti členů sněmovny. Následně se do pěti dní od podání návrhu musí uskutečnit debata a hlasování o odvolání předsedy z funkce (Standing Order of the Welsh Parliament, 6.25., 6.26.).

2.2.5 Znovuzvolení předsedy Velšského parlamentu

Do současnosti vykonávaly funkci předsedy Velšského parlamentu tři osoby a průměrná délka výkonu mandátu tak činí osm let.

Graf č. 9: Počet let výkonu funkce předsedy Velšského parlamentu od roku 1999

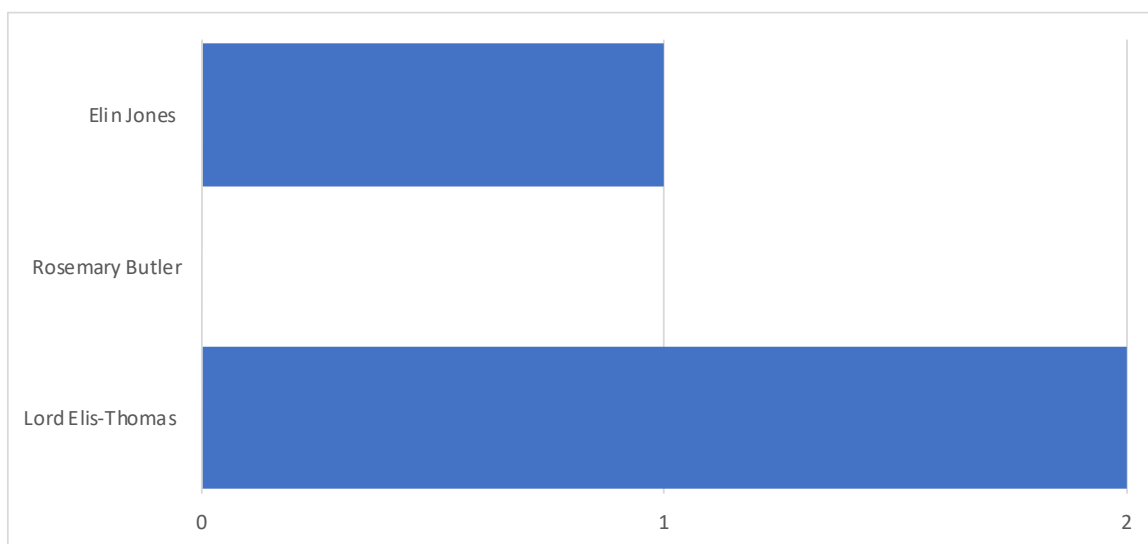
Graf vytvořen na základě údajů z: (Senedd)

Proces znovuzvolení předsedy parlamentu není upraven předpisy, a tak je proces výběru vždy závislý na volbě samotných členů sněmovny. Lord Elis-Thomas zastával funkci předsedy po dobu 12 let, přičemž byl znovuzvolen dvakrát. Je však důležité poznamenat, že v případě předsedů parlamentu neexistuje žádný specifický volební obvod předsedy parlamentu, jako tomu je v případě britského speakera. V roce 2007 Lord Elis-Thomas totiž kandidoval v jiném obvodu než dvě předchozí volební období. Po ukončení své funkce předsedy v roce 2011 se rozhodl o třetí znovuzvolení neusilovat a vrátil se na místo řadového poslance.

Jeho následovnice Rosemary Butler zastávala funkci pouze jedno funkční období a následně se rozhodla znovu nekandidovat. Současná předsedkyně Elin Jones byla poprvé zvolena v roce 2016 a jejímu zvolení předcházela zvláštní situace, kdy proti ní ve volbě stál Lord Elis-Thomas, který po pěti letech výkonu mandátu řadového poslance usiloval o opětovné zvolení do funkce předsedy parlamentu. Elis-Thomas však neuspěl a předsedkyní se stala právě Elin Jones. Ta byla v roce 2021 do funkce znovuzvolena, poté co proti ní ve volbě stál jeden protikandidát a v současnosti vede sněmovnu již sedmým rokem. Z těchto informací lze usoudit, že kromě skutečnosti, že neexistuje

žádný dokument upravující znovuzvolení předsedy, neexistují zde ani žádné precedenty, které by případy znovuzvolení specifikovaly. Ačkoli se při dvou znovuzvoleních Lorda Elise-Thomase proti němu nepostavil žádný protikandidát, v roce 2021 při znovuzvolení Elin Jones se dosavadní předsedkyni parlamentu ve volbách jiný kandidát nepostavil.

Graf č. 10: Počet znovuzvolení daného předsedy Velšského parlamentu (1999-2021)

Graf vytvořen na základě údajů z: (Senedd)

2.3. Severní Irsko

V roce 1800 bylo k Velké Británii připojeno Irské království a zrušen Irský parlament. Projevovala se zde ale výrazná štěpná linie mezi obyvatelstvem, které bylo rozděleno na katolické nacionalisty a protestantské unionisty. V roce 1916 se uskutečnilo Velikonoční povstání a o tři roky později vyhlásil Irský parlament Irskou republiku. Po válce o nezávislost byla Irská republika oficiálně osamostatněna od Velké Británie v roce 1922, ale severní část irského ostrova zvaná Ulster, zůstala součástí Spojeného království. Dvacáté století bylo provázáno tzv. Troubles, konfliktem v Severním Irsku, kde panoval antagonismus mezi unionisty, většinově protestanty zastávající kontinuitu spojení s Velkou Británií, a nacionalisty, zejména katolíky požadující připojení k Irsku (Bogdanor, 1999, s. 65-69).

Mezi lety 1922 a 1972 disponovalo Severní Irsko částečnou autonomií a regionálním dvoukomorovým parlamentem. Vzhledem ke skutečnosti existence vlastního parlamentu, bylo Severní Irsko v britském parlamentu podprezentováno na počet svých obyvatel (Bogdanor, 1999, s. 69-70). V 70. letech začal konflikt v Severním Irsku vrcholit, a to vedlo ke zrušení severoirské autonomie a dvoukomorového Severoirského parlamentu (Říchová in Dvořáková, 2008, s. 96-97). V roce 1972 byla ustanovena Severoirská kancelář (Říchová in Dvořáková, 2008, s. 107). V návaznosti na zavedení přímé správy Severního Irska se v březnu 1973 konalo referendum o odtržení Severního Irska od Velké Británie, které se však setkal s neúspěchem (Říchová in Dvořáková, 2008, s. 125). Přímá správa Severního Irska trvala až do roku 1998 s výjimkou pěti měsíců v roce 1974 a pravomoci zrušeného parlamentu převzala Severoirská kancelář v čele s tajemníkem (Bogdanor, 1999, s. 97).

Cílem labouristů pod vedením Tonyho Blaira nebylo pouze ustanovení devolučních orgánů, ale i vyřešení situace v Severním Irsku. K tomu došlo na základě Velkopáteční dohody v roce 1998, kdy byl ustanoven mír a smlouva byla schválena referendem (Říchová in Dvořáková, 2008, s. 121). V květnu roku 1998 došlo k uspořádání dalšího referenda o odtržení Severního Irska, které však bylo celoírské a konalo se tedy nejen v Severním Irsku, ale i v Irské republice. Tony Blair zde sehrál zásadní roli, jelikož v kampani přislíbil vytvoření autonomního severoirského parlamentu. V Severním Irsku dosáhla volební účast 81 % a 71,12 % voličů si přálo zůstat součástí Spojeného království (Říchová in Dvořáková, 2008, s. 125).

V rámci devolučního procesu byl skrze dokument zvaný Northern Ireland Act v roce

1998 vytvořen unikamerální parlament – Shromáždění Severního Irska, často nazývané jako Stormont, které je složeno z 90 poslanců. Fungování Shromáždění však ani po devoluci není bezproblémové a jeho činnost musela být celkem pětkrát pozastavena. Poprvé se tak stalo od února do května v roce 2000 a následně v srpnu 2001, kdy byla jeho činnost pozastavena na 24 hodin. K nejdelšímu pozastavení došlo mezi lety 2002 a 2007, kdy unionistické strany odstoupily z vlády. K dalšímu čtyřiaadvacetihodinovému pozastavení došlo v září 2011. Posledním případem bylo přerušování činnosti Stormontu v letech 2017-2020, kdy z něj odešla nacionalistická strana Sinn Féin v reakci na skandál v oblasti obnovitelných energií (McCormack, 2020).

2.3.1. Předseda Shromáždění Severního Irska

Předseda Shromáždění Severního Irska je oficiálně nazýván jako „speaker“ a v irštině jako „Ceann Comhairle“. Tato funkce byla vytvořena společně s ustanovením jednokomorového severoirského parlamentu. Avšak jak již bylo uvedeno výše, vzhledem k existenci dvoukomorového severoirského parlamentu mezi lety 1921-1972 mělo Severní Irsko s institutem speakera Dolní sněmovny (House of Commons of the Northern Ireland) zkušenost a v průběhu jeho existence se ve funkci vystřídal šest speakerů. Z počátku ustavení Shromáždění Severního Irska v roce 1998 byl speaker v angličtině nazýván jako „Presiding Officer“ na roční přechodné predevoluční období, než byly parlamentu přiděleny přenesené devoluční pravomoci. Současným předsedou je stále Alex Maskey, v pořadí šestá osoba vykonávající úřad speakera, jelikož od posledních voleb, které proběhly v roce 2022, dosud nebyl zvolen jeho nástupce (Northern Ireland Assembly, 2023).

2.3.2. Volba předsedy Shromáždění Severního Irsku

Volba předsedy sněmovny se koná na prvním zasedání parlamentu po uskutečnění voleb a obsazení tohoto úřadu je nezbytné pro efektivní fungování sněmovny. V současnosti můžeme pozorovat situaci, kdy byla v reakci na Severoirský protokol¹⁷ volba nového speakera po volbách roku 2022 zablokována ze strany Demokratické unionistické strany (Democratic Unionist Party). V úřadu předsedy tak nadále zůstává bývalý speaker Alex Maskey, ačkoli v těchto volbách do Shromáždění již nekandidoval (Davies, 2022).

Prvnímu zasedání parlamentu, kde je volen předseda a až tři jeho zástupci, předsedá odcházející speaker a v případě, že by se dosluhující speaker nemohl zasedání zúčastnit nebo by usiloval o znovuzvolení, předsedá volbě nejstarší přítomný člen sněmovny. Volba se uskutečňuje neprodleně a předchází jí pouze designace jednotlivých poslanců k příslušným parlamentním frakcím. Poslanci na prvním zasedání Shromáždění prohlašují, zda patří do skupiny unionistů, nacionalistů nebo jsou nezařazení (others). V případě, že se úřad předsedy uvolní v průběhu funkčního období Shromáždění, bude nový předseda zvolen co nejdříve (Standing Order of Northern Ireland Assembly, 3.1B, 3.2., 3.11, 4.1.).

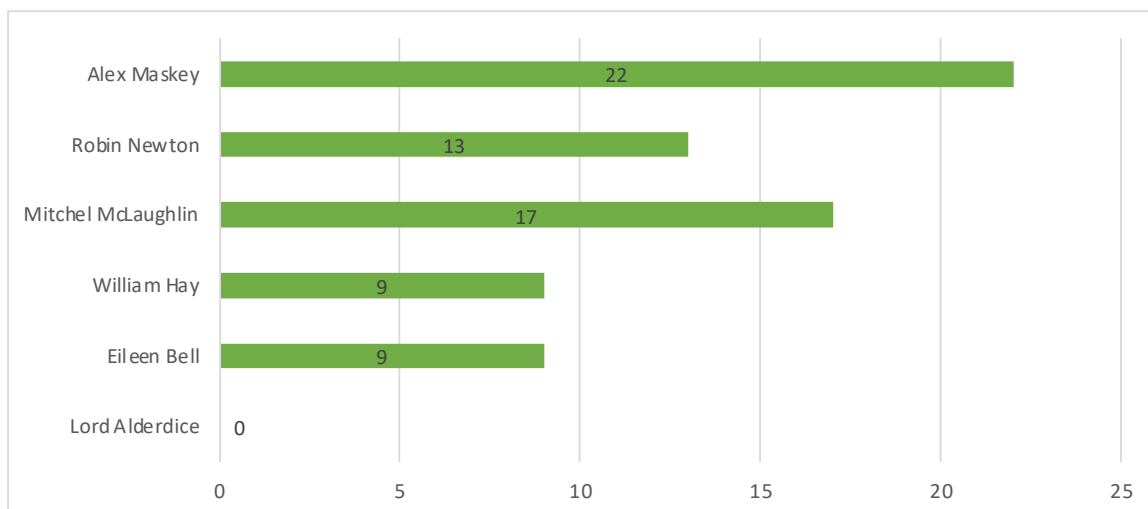
Po rozdělení poslanců do stranických skupin se přistupuje k samotné volbě předsedy parlamentu. Nominovat kandidáta může kterýkoli člen sněmovny ústně společně s podporou dalšího poslance. Následně musí navržený kandidát vyslovit souhlas se svou kandidaturou. Po nominaci kandidátů následuje parlamentní debata, v níž má každý poslanec právo jedenkrát promluvit (Standing Order of Northern Ireland Assembly, 4.3,4.4). Poté se přistupuje k hlasování, které probíhá skrze volební systém cross-community vote. Tento volební systém přirovnává Šlosarčík k zákazu majorizace v Československém Federálním shromáždění (Šlosarčík, 2007, s. 242). V tomto volebním systému je nutné, aby kandidát získal většinovou podporu ve všech třech parlamentních skupinách, tedy u unionistů, nacionalistů i nezařazených poslanců. Předsedající položí Shromáždění otázku, zda souhlasí se zvolením prvního nominovaného kandidáta. Pokud první kandidát získá podporu všech třech skupin, nepřistupuje se již k hlasování o druhém kandidátovi v pořadí. Pokud by první kandidát podporu politických skupin nezískal, postupuje se v hlasování chronologicky dle pořadí, ve kterém byli jednotliví kandidáti navrženi až do doby, kdy některý z kandidátů

¹⁷ Severoirský protokol je dokument, který je součástí dohod o Brexitu. Protokol upravuje celní vztahy na hranicích Spojeného království s Evropskou Unií, respektive hranicích Irsku a Severního Irsku.

získá podporu všech třech politických skupin.

Hlasování probíhá ústní formou, kdy na návrh nominovaného kandidáta poslanci zvolávají „aye“ pro ano nebo „no“ pro ne. Pro rozlišení konkrétních počtů hlasů existují mediátoři, kteří za každou skupinu ano a ne, předsedajícímu předloží konkrétní výsledky hlasování. Pokud je některý z kandidátů zvolen, neprodleně usedá do čela sněmovny a ujímá se funkce. V situaci, kdy není možné předsedu parlamentu zvolit, například z důvodu blokování volby jednou z parlamentních skupin, dočasně jeho úřad vykonává zástupce speakera. V případě, že není zvolen ani ten, dočasně funkci vykonává odcházející předseda sněmovny nebo nejstarší přítomný poslanec (Standing Order of Northern Ireland Assembly, 4.6, 4.7., 4.8.).

Graf č. 11: Počet let výkonu mandátu poslance Shromáždění Severního Irska před zvolením do funkce předsedy Shromáždění Severního Irska (1998-2016)

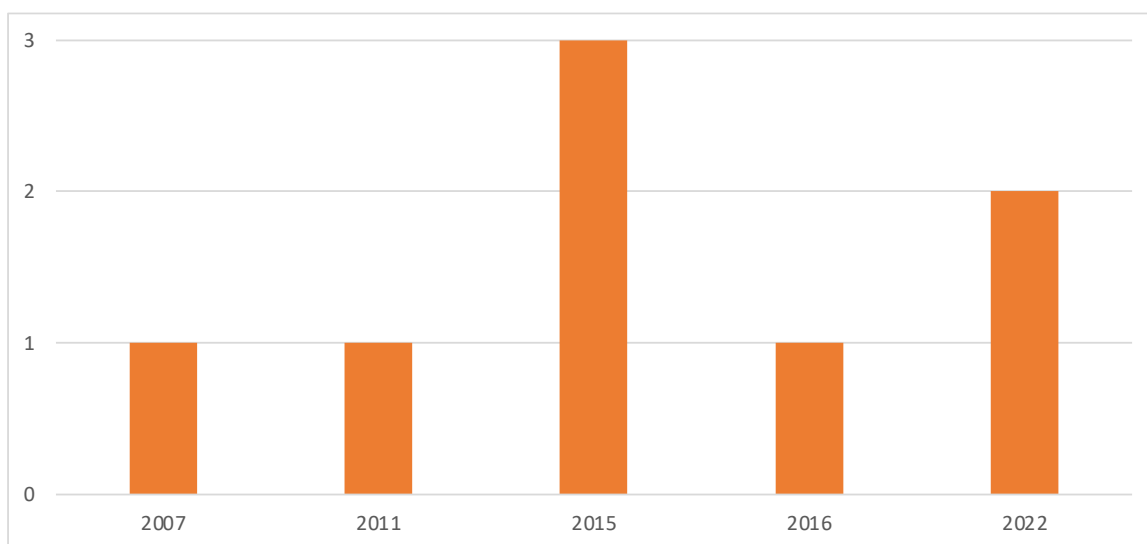

Graf vytvořen na základě údajů z: (Northern Ireland Assembly)

Kandidát na předsedu Shromáždění musí být zvolen z řad poslanců. Žádné jiné oficiální požadavky však ustanoveny nejsou. Avšak stejně jako v případě Skotska a Walesu je třeba si uvědomit, že je funkce speakera Shromáždění Severního Irska v této podobě relativně novým prvkem a precedenty se budou teprve postupně vytvářet. Pokud se zaměříme na dosavadní předsedy parlamentu, je logické, že první speaker, Lord Alderdice, neměl v době svého jmenování zkušenost s poslaneckým mandátem v Shromáždění Severního Irska, ale měl již bohaté politické zkušenosti. Byl leaderem Strany aliance Severního Irska a také komunálním politikem v Belfastu. Jeho nástupkyně, Eileen Bell, která byla předsedkyní jeden jediný den, zastávala taktéž ve

Straně aliance Severního Irska řadu postů, a navíc byla členkou Shromáždění již devátým rokem. Stejně dlouhou dobu vykonával poslanecký mandát i William Hay, který Bell v úřadu vystřídal. Další speakeri v pořadí pak vykonávali poslanecký mandát úctyhodnou dobu. Mitchel McLaughlin byl členem sněmovny po 17 let před svým zvolením do funkce předsedy, a navíc zastával i post zástupce předsedy parlamentu. Robin Newton byl zástupcem McLaughlina a při svém zvolení do funkce předsedy byl poslancem třináctým rokem. Současný speaker, Alex Maskey, drží dosavadní rekord, jelikož byl do úřadu předsedy parlamentu zvolen v roce 2020, tedy 22 let od svého prvního zvolení do poslaneckých lavic. Lze tak konstatovat, že kromě prvního speakera je do funkce zvolen vždy poslanec vykonávající mandát poslance Shromáždění Severního Irska řadu let. Průměrná doba výkonu poslaneckého mandátu před zvolením do úřadu speakera v Shromáždění Severního Irska činí 14 let (Northern Ireland Assembly, 2022).

Graf č. 12: Počet kandidátů ve volbách předsedy Shromáždění Severního Irska (2007-2022)

Graf vytvořen na základě údajů z: (Northern Ireland Assembly)

Pokud se zaměříme na jednotlivé volby speakera, je nutné dodat, že ačkoli tento úřad do současnosti vykonávalo šest osob, řádná volba proběhla pouze ve čtyřech případech. V roce 1998 byl první předseda, Lord Alderdice, jmenován do funkce tehdy ještě nazývané jako „Presiding Officer“ severoirským státním tajemníkem v predevolučním období. Předpokládalo se, že o rok později, až budou parlamentu přiděleny devoluční pravomoci, bude následně zvolen i nový předseda, již nazvaný jako speaker. Volba se však v předpokládaném termínu neuskutečnila a Lord Alderdice byl pouze potvrzen ve funkci. Jak bylo zmíněno výše, mezi lety 2002 a 2007 bylo Shromáždění suspendováno a ačkoli se roku 2003 uskutečnily parlamentní volby, nově zvolený parlament se kvůli pozastavení činnosti v tomto složení nesešel. Lord Alderdice zůstal ve funkci i nadále, a to až do roku 2004, kdy sám rezignoval. Jelikož parlament po rezignaci nezasedal, nový předseda nebyl zvolen. Až v roce 2006 se uskutečnilo jednání pro obnovu Stormontu, kterého se účastnili poslanci zvolení před třemi lety, v roce 2003. Při tomto vyjednávání jmenoval severoirský státní tajemník Eileen Bell, aby vykonávala funkce určené speakerovi v přechodném Shromáždění (Šlosarčík, 2007, s. 243). V roce 2007 se uskutečnily volby do Shromáždění, ve kterých však Bell o poslanecký mandát neusilovala. Při prvním zasedání parlamentu byla na jeden jediný den potvrzena ve funkci speakera a předsedala volbě nového předsedy. Tím byl poprvé řádným hlasováním zvolen William Hay. Při této volbě však neměl žádného protikandidáta a byl zvolen jednomyslně. Stejná situace se opakovala i v roce 2011, kdy byl Hay jediným kandidátem a byl parlamentem jednomyslně znovuzvolen. O tři roky později, v roce 2014 však Hay v průběhu svého funkčního období rezignoval a poprvé se uskutečnilo konkurenční volební klání. Nominovanými kandidáty byli všichni tři zástupci předsedy sněmovny Williama Haje. Jako první byl navržen Mitchel McLaughlin a jelikož se při volbě postupuje chronologicky dle nominací, byl McLaughlin zvolen ihned jakožto první v pořadí (Northern Ireland Assembly, 2022). Mandát speakera však vykonával pouze rok, do voleb roku 2016, kdy prohlásil, že nebude usilovat o znovuzvolení a pouze tak předsedal volbě nového speakera. Tím byl zvolen Robin Newton, který ve volbě neměl protikandidáta (Theyworkforyou.com, 2016). V roce 2017 se uskutečnily předčasné volby, po kterých byl parlament na tři roky suspendován a v novém složení se nesešel. Newton tak i bez znovuzvolení zůstal v jeho čele. Tato situace trvala až do roku 2020, kdy byla činnost parlamentu obnovena a speakerem zvolen Alex Maskey, proti němuž stanuli tři protikandidáti. Stejně jako v případě McLaughlina byl však

Maskey prvním nominovaným kandidátem a zvolen ihned jako první v pořadí (Theyworkforyou.com, 2020). Po volbách roku 2022 měla na prvním zasedání nově zvoleného parlamentu proběhnout volba nového předsedy parlamentu a navrženi byli dva kandidáti. Volba byla ale Demokratickou unionistickou stranou blokována jako vyjádření nesouhlasu se Severoirským protokolem. Z tohoto důvodu Alex Maskey i nadále vykonává úřad speakera, ačkoli ve volbách roku 2022 do Shromáždění nekandidoval (BBC, 2021).

2.3.3. Práva a povinnosti předsedy Shromáždění Severního Irska

Práva a povinnosti speakera jsou nastíněny v Northern Ireland Act, který vznikl v roce 1998 a formálně konstituoval devoluční proces v Severním Irsku. Blíže je pak postavení speakera specifikováno v jednacím řádu Shromáždění, tzv. Standing Orders, který upravuje řízení sněmovny jako devolučního orgánu a jednotlivých procesů v něm uskutečňovaných.

Předseda Shromáždění Severního Irska předsedá jednáním sněmovny a skrze své pravomoci je i řídí. Jeho role je respektována nejen uvnitř sněmovny, ale i veřejností, jelikož reprezentuje parlament navenek. Jeho rozhodnutí jsou konečná a nelze jim odporovat. Poslanci skládají do rukou speakera přísahu věrnosti a respekt je mu proječován tím, že všichni poslanci jsou povinni usednout, pokud speaker hovoří. Taktéž je vyloučeno, aby poslanci jakkoli narušili jeho projev. Veškeré poslanecké projevy jsou oficiálně adresovány právě předsedovi sněmovny (Standing Order of Northern Ireland Assembly, 72).

Jak bylo zmíněno výše, vzhledem k dosud přetrvávajícímu antagonismu mezi unionisty a nacionalisty hraje stranická příslušnost jednotlivých poslanců velmi podstatnou roli. Každý poslanec musí deklarovat, ke které parlamentní frakci se řadí a v případě, že by chtěl svou stranickou příslušnost v průběhu svého funkčního období změnit, musí tuto skutečnost sdělit speakerovi (Standing Order of Northern Ireland Assembly, 3.12.). Z důvodu štěpení parlamentu na dvě stranické skupiny je požadováno, aby byl speaker nadstranický a vzdal se tedy po zvolení do úřadu své stranické příslušnosti. Je však nutné dodat, že povinnost vzdání se stranické příslušnosti není oficiálně kodifikována a speakeři tak činí na základě ústavní zvyklosti (McGrath, 2016, s. 2-4).

Tabulka č. 4: Porovnání původní politické strany předsedy Shromáždění Severního Irska vůči parlamentní většině v době volby

Rok volby speakera	Parlamentní většina	Speaker	Původní strana speakera
1998	UNIONISTÉ	Lord Alderdice*	Alianční strana Severního Irska - NEZAŘAZENÁ
2007	UNIONISTÉ	Eileen Bell*	Alianční strana Severního Irska - NEZAŘAZENÁ
2007	UNIONISTÉ	William Hay	Demokratická unionistická strana - UNIONISTÉ
2015	UNIONISTÉ	Mitchel McLaughlin	Sinn Féin - NACIONALISTÉ
2016	UNIONISTÉ	Robin Newton	Demokratická unionistická strana - UNIONISTÉ
2020	UNIONISTÉ	Alex Maskey	Sinn Féin - NACIONALISTÉ

*volba neproběhla, speakeri byli jmenováni

Tabulka vytvořena na základě údajů z: (Northern Ireland Assembly)

Při analýze korelace mezi parlamentní většinou a původní stranou speakera je parlamentní většina definována nikoli parlamentními stranami, ale skrze převahu některé z politických skupin zastoupených v parlamentu. Taktéž je třeba vzít v potaz, že první dva speakeri, Lord Alderdice a Eileen Bell nebyli do funkce zvoleni, ale jmenováni státním tajemníkem, a tudíž případy nejsou pro analýzu relevantní. Pokud se zaměříme na zbylé případy, ve kterých proběhla řádná volba, můžeme v tabulce č. 4 vidět, že přesně v polovině případů byl speaker původně příslušníkem téže parlamentní frakce, která držela v době volby parlamentní většinu. Nicméně v dalších dvou případech, při volbě Mitchela McLaughlina a Alexe Maskeyho, kteří oba původně pocházeli z nacionalistické strany Sinn Féin, byli tito předsedové do úřadu zvoleni navzdory většině unionistických poslanců. Tato analýza však není v případě Severního Irska příliš relevantní, neboť je speaker volen pomocí volebního systému cross-community vote a není závislý na tom, která skupina drží v době volby parlamentní většinu. Je totiž nutné, aby speakera do funkce zvolila většina poslanců ze všech tří parlamentních frakcí.

V rámci jednání Shromáždění Severního Irska představuje speaker významnou roli, jelikož je zodpovědný za řízení všech zasedání, udělování slova poslancům v diskusi a stanovení časového harmonogramu projevů. Při organizaci posloupnosti projevů musí dodržovat zásadu nestrannosti a zaručit rovnoměrné zastoupení všech frakcí a poslanců. To vyžaduje, aby byl nestranný, vyvažoval zájmy všech parlamentních frakcí a zároveň zajistil, aby žádná skupina nebyla diskriminována. V rámci parlamentních debat má speaker pravomoc hovořícího poslance přerušit či mu slovo odebrat. Nemůže tak učinit

ihned, ale nejdříve, pokud poslanec například nehovoří k tématu, opakuje se nebo jednání obstruuje, speaker na tuto skutečnost Shromáždění upozorní. Následně, pokud se situace nezmění, speaker projev přeruší a odebere poslanci slovo (Standing Order of Northern Ireland Assembly, 17.1., 17.4., 17.5., 17.7.). Pokud by některý z poslanců činil při jednání obstrukce, rozporoval jednací řád sněmovny nebo se choval neuctivě vůči autoritě speakera, může jej speaker vykázat ze sněmovny a případně i vyvolat hlasování o vykázáni poslance ze sněmovny na delší časový úsek (Standing Order of Northern Ireland Assembly, 65.1., 65.3). Speaker má pravomoc svolat Shromáždění mimořádně mimo plánované zasedání, pokud takový návrh podá předseda vlády. Toto opatření je však vyhrazeno pouze pro naléhavé záležitosti a může být uplatněno pouze tehdy, pokud to speaker považuje za vhodné. Předseda parlamentu také může jednání sněmovny odročit. Mezi situace, které by mohly vést k takovému rozhodnutí patří například chaotičnost debaty nebo narušení jednání (Standing Order of Northern Ireland Assembly, 11.1., 65.6.).

Speaker vykonává podstatnou úlohu v rámci severoirského legislativního procesu. Dle základního ustanovení v Northern Ireland Act rozhoduje, zda může být zákon projednán a patří do devolučních kompetencí Shromáždění. V případě, že speaker vydá záporné stanovisko, zákon se projedná jen za souhlasu státního tajemníka (Northern Ireland Act, 10). V rámci procesu tvorby legislativy patří mezi kompetence speakera výběr dodatků zákonů k projednání a také rozhodnutí, zda byl zákon dostatečně projednán a může se přejít k hlasování (Standing Order of Northern Ireland Assembly, 15.5., 25.1.). V případě hlasování speaker hlasování zahajuje a oznamuje jeho výsledky. Je nutné podotknout, že speaker za žádné situace nedisponuje hlasovacím právem, a to ani v případě nerozhodného výsledku. Po přijetí zákona jej speaker zasílá státnímu tajemníkovi, který jej následně předá k podpisu králi (Standing Order of Northern Ireland Assembly, 26.2., 27.).

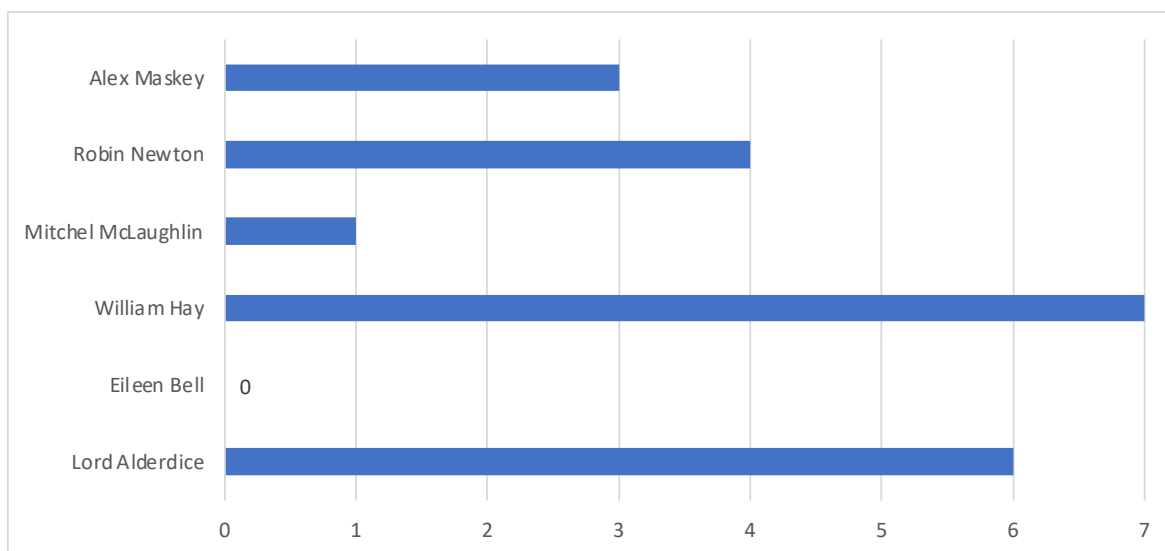
Předseda Shromáždění řídí volbu severoirského premiéra a v případě rezignace předsedy vlády nebo jeho ministrů je rezignace podána písemně do rukou speakera, který skutečnost následně oznámí Shromáždění (Northern Ireland Act, 30) (Standing Order of Northern Ireland Assembly, 44.4.).

2.3.4. Délka mandátu předsedy Shromáždění Severního Irska, jeho ukončení a znovuzvolení

Délka mandátu speakera Shromáždění Severního Irska je stanovena na pět let a je shodná s funkčním obdobím Shromáždění. Ačkoli dříve bylo volební období parlamentu a potažmo speakera nastaveno na čtyři roky, přijetím zákona o fixním termínu voleb v roce 2011, který stanovil pětileté funkční období pro Dolní sněmovnu Parlamentu Spojeného království, se volby do Shromáždění Severního Irska v roce 2015 překrývaly s volbami do britské Dolní komory. Proto byly volby do Shromáždění odloženy na rok 2016 a následně bylo rozhodnuto, že budou probíhat každých pět let.

K ukončení mandátu speakera může dojít ve čtyřech případech, kterými jsou: uplynutí pětiletého funkčního období, rozpuštění parlamentu¹⁸, úmrtí speakera a rezignace na vlastní žádost¹⁹. V případě, že se speaker rozhodne na svůj post rezignovat, oznámí tuto skutečnost úředníkovi sněmovny. Následně úřad zastává až do doby, než bude zvolen speaker nový. Tato volba se uskuteční co nejdříve. Je důležité poznamenat, že speakera nelze v průběhu funkčního období z úřadu odvolat (Standing Order of Northern Ireland Assembly, 4A.1.).

Graf č. 13: Počet let výkonu funkce předsedy Shromáždění Severního Irska od roku 1998

Graf vytvořen na základě údajů z: (Northern Ireland Assembly)

¹⁸K rozpuštění Shromáždění může dojít, pokud se do šesti týdnů od voleb nezvolí předseda vlády a jeho zástupce nebo pokud se 2/3 většinou parlament sám rozpustí.

¹⁹ K rezignaci speakera na vlastní žádost došlo v roce 2004, kdy rezignoval Lord Alderdice a také v roce 2014, kdy při výkonu svého druhého mandátu rezignoval ze zdravotních důvodů William Hay.

Co se týče možnosti znovuzvolení speakera, proces není upraven předpisy a zároveň doposud neexistují ani ústavní zvyklosti, které by byly při znovuzvolení uplatňovány. Do současnosti úřad speakera Shromáždění Severního Irska vykonávalo šest osob a znovuzvolen byl pouze jeden z nich, William Hay. Ten byl do úřadu speakera poprvé zvolen v roce 2007 a následně byl v roce 2011 bez protikandidátů znovuzvolen. Přičemž žádný jiný z dosavadních speakerů o znovuzvolení ani neusiloval.

Jak již bylo zmíněno výše, Lord Alderdice stál v čele Shromáždění až do roku 2004. Stalo se tak za situace, kdy parlament od voleb v roce 2003 nezasedal a jeho činnost byla pozastavena. Neuskutečnila se tak ani volba nového předsedy parlamentu a Alderdice tedy vykonával úřad speakera po dobu šesti let, aniž by byl znovuzvolen. Unikátním případem je Eileen Bell, která vzhledem k obnovení činnosti Shromáždění vykonávala mandát pouze provizorně a oficiálně setrvala v úřadu speakera pouze na jeden den. William Hay byl v roce 2011 do funkce speakera znovuzvolen a po jeho rezignaci byl na jeden rok speakerem zvolen Mitchel McLaughlin, který v následujícího volbách roku 2016 do Shromáždění již nekandidoval. Jeho nástupce, Robin Newton, byl speakerem zvolen roku 2016 a plně tuto funkci vykonával pouze rok, ačkoli byl oficiálně speakerem po dobu čtyř let. Hned rok po volbách se totiž v roce 2017 uskutečnily další, předčasné volby, po kterých byla pozastavena činnost parlamentu a neproběhla tedy ani volba dalšího speakera. Ta se uskutečnila až v roce 2020, kdy byla činnost parlamentu obnovena a speakerem byl zvolen Alex Maskey, který úřad vykonává dodnes, ačkoli již ve volbách roku 2022 nekandidoval. Z důvodu rozporu uvnitř parlamentu byla však volba nového speakera blokována a Maskey tak i přes skutečnost, že není členem sněmovny, v úřadu speakera zůstává. Průměrný počet let výkonu mandátu speakera Shromáždění Severního Irska činí 3,6 roku.

Shrnutí

V rámci této kapitoly práce představila postavení předsedů devolučních parlamentů Skotska, Walesu a Severního Irska, jejichž úřad byl ustanoven společně se vznikem regionálních parlamentů v roce 1998.

V porovnání s britským speakerem mají úřady předsedů devolučních parlamentů kratší tradici, což se odráží na faktu, že jejich postavení je upraveno zejména jednacímí řády sněmoven a ústavní zvyklosti zde nehrají zásadní roli. To lze pozorovat zejména v procesu znovuzvolení předsedů do funkce, které se neřídí žádnými precedenty a předseda musí svůj mandát obhájit skrze klasický volební proces.

Předsedové všech devolučních parlamentů disponují řadou významných pravomocí a zároveň mají povinnost vystupovat nadstranicky. Pro zajištění jejich neutrality vystupují po svém zvolení předsedové parlamentů Skotska a Severního Irska z původní politické strany. To však neplatí v případě Walesu, který naopak vyžaduje, aby byl předseda parlamentu zástupcem vlády nebo opozice, a proto si předseda Velšského parlamentu stranickou příslušnost ponechává.

Volba předsedů parlamentů Skotska a Walesu probíhá za použití volebního systému exhaustive ballot. Zároveň platí, že tito předsedové mohou být ze své funkce hlasováním parlamentu odvoláni. Předsedové parlamentů Skotska a Walesu nedisponují hlasovacím právem, avšak v případě nerozhodného výsledku vhazují hlas rozhodující. Společenské rozštěpení Severního Irska se přenáší i na parlamentní úroveň a volbu předsedy Shromáždění Severního Irska. Volba předsedy se uskutečňuje za použití volebního systému cross-community vote, který vyžaduje konsensus všech tří parlamentních frakcí. Předsedu Shromáždění není možné z funkce odvolat a na rozdíl od předsedů parlamentů Skotska a Walesu nedisponuje severoirský předseda hlasovacím právem za žádných okolností.

Z této kapitoly je patrné, že ačkoli byly devoluční parlamenty vytvořeny souběžně, předsedové těchto parlamentů mají ve všech případech svá určitá specifika. Avšak postavení předsedy Shromáždění Severního Irska odráží i severoirské složení společnosti a v řadě aspektů se jeho postavení od případů Skotska a Walesu odlišuje.

3. Příklad parlamentů korunních dependencí

V roce 1978 byl britským parlamentem vydán dokument s názvem Interpretation Act, který definoval termín *britské ostrovy* jakožto Spojené království Velké Británie a Severního Irska, Normanské ostrovy a Ostrov Man. Normanské ostrovy a Ostrov Man jsou tzv. britskými korunními závislými územími neboli korunními dependencemi, se kterými má Spojené království idiosynkratický vztah.

Normanské ostrovy se geograficky sestávají z osmi ostrovů, kterými jsou Jersey, Guernsey, Alderney, Sark a malé ostrovy Herm, Jethou, Brecqhou a Lihou, avšak administrativně jsou členěny pouze na dva celky, oficiálně zvané Rychtářství Jersey a Rychtářství Guernsey. Tyto oblasti nebyly historicky součástí Velké Británie ani koloniemi či zámořskými územími a jakožto korunní dependence zaujímají unikátní postavení. Každá ze tří dependencí, tedy Ostrov Man, Jersey i Guernsey, disponuje samostatným parlamentem, administrativou a finančním a právním systémem. Korunní dependence zároveň nemají žádné zastoupení v britském parlamentu (Torrance, 2023, s. 5-6). Jejich zvláštní vztah s Korunou spočívá v několika specifických agendách. Tento vztah však není kodifikován právními dokumenty a úkony jsou vykonávány na základě zvyku a leta vyvíjející se praxe (Carswell, 2010, s. 40-41).

Panovník Spojeného království, v současnosti Karel III., stojí v čele britských korunních závislých územích, přičemž na Ostrově Man je nazýván Lordem Manu a na Normanských ostrovech nese titul Normanského vévody. Spojené království má vůči dependencím závazek v oblasti zajištění tzv. dobré vlády, který spočívá v garanci zodpovědné a stabilní vlády. Tu Spojené království zajišťuje skrze dosazování některých funkcionářů dependencí Korunou a eventuálně může své pravomoci k zajištění dobré vlády dle potřeby rozšířit. Spojené království nese taktéž odpovědnost za obranu a mezinárodní vztahy korunních dependencí. Nicméně v roce 2007 byl vydán dokument, který stanovil, že britská korunní závislá území mají svou vlastní unikátní identitu odlišnou od identity britské a na poli mezinárodních vztahů budou kroky Spojeného království reprezentující dependence na mezinárodní scéně konzultovány (Torrance, 2023, s. 16-22). Všechny tři dependence mají své samostatné parlamenty, nevztahuje se na ně veškerá britská legislativa a vytváří legislativu vlastní. Ta však vyžaduje královský souhlas a musí být tedy panovníkem ratifikována. Obecně však platí, že oblasti dependencí mají se Spojeným královstvím vřelé vztahy a neshody se

vyskytují pouze sporadicky (Bailache, 2009, s. 3).

3.1. Jersey

Normanské ostrovy byly součástí Normanského vévodství a v roce 1066, za vlády Viléma Dobyvatele, přešly pod správu Anglie. V roce 1204 se pevninská Normandie stala součástí Francie, ale ostrovy zůstaly pod anglickou správou. Už od té doby byly administrativně spravovány jako dva celky – Jersey a Guernsey. Status dependence byl oběma správním celkům připsán v roce 1801 a byl vnímán jako antonymum kolonie. Historik David Moore definuje toto přiřazení jako anachronismus, kdy sami obyvatelé Normanských ostrovů i přes svůj původ chtějí být raději spojováni s Angličany nežli s Francouzi²⁰ (Moore, 2005, s. 211-236).

Jersey bylo již od roku 1277 spravováno králem jmenovaným soudním vykonavatelem tzv. bailifem. V souvislosti s rozvojem Dolní komory anglického parlamentu vznikl v 15. století jerseyjský parlament zvaný The States of Jersey (Moore, 2005, s. 10-11). Jerseyjský parlament je parlamentem unikamerálním a sestává se z 49 volených členů a pěti členů dosazených Korunou. Členové dosazení Korunou však nedisponují hlasovacím právem.

3.1.1. Předseda Parlamentu Jersey

Roli předsedy parlamentu Jersey vykonává tzv. bailif neboli soudní vykonavatel. Historie úřadu sahá až do roku 1277, kdy jím byla králem jmenovaná osoba, která společně s 12 soudci řídila správu Jersey. Předchůdcem jerseyjského parlamentu byl Královský soud, jemuž soudní vykonavatel předsedal a po vytvoření parlamentu se jeho kompetence rozšířily i na předsedání parlamentních zasedání. Nicméně soudní vykonavatel i nadále zůstal v čele Královského soudu. Soudní vykonavatel zaujímal v politickém systému i jerseyjské společnosti prominentní postavení a v roce 1618 byla jeho pozice oficiálně potvrzena a Královská rada jeho autoritu povýšila nad význam úřadu guvernéra Jersey zastupujícího Korunu. Soudní vykonavatel je považován za ochránce jerseyjské demokracie, je hlavou občanské společnosti a zároveň je považován za prvního občana Jersey. V současnosti plní soudní vykonavatel Jersey tři zásadní role.

²⁰ Victor Hugo, který na ostrovech žil na konci 19. století poznamenal, že mezi ostrovy panuje sourozenecký vztah, kdy stojí bok po boku, ale zároveň se vzájemně zesměšňují, když jsou obyvatelé Jersey nazýváni pofrancouzštěnými ropuchami a na oplátku obyvatelé Guernsey jako tvrdohlaví guernseyští osli (Moore, 2005, s. 211-236).

Je předsedou Parlamentu Jersey, stále předsedá Královskému soudu a také je předsedou soudu odvolacího. Kumulace těchto funkcí je předmětem veřejných debat a část obyvatel prosazuje zákaz kumulace moci soudní a legislativní. Avšak i přes skutečnost, že jsou tyto debaty vedeny již přes dvacet let, k žádné změně v této oblasti doposud nedošlo. Soudní vykonavatel má také zodpovědnost za jmenování soudců a je předsedou Licenčního shromáždění, které uděluje licence pro prodej alkoholu a pro provoz dlouhodobých zábavních institucí, jako jsou kina a divadla. V roce 1958 byla zavedena pozice zástupce soudního vykonavatele (Moore, 2005, s. 19-44). Současným soudním vykonavatelem Jersey je od roku 2019 Sir Timothy Le Cocq.

3.1.2. Volba předsedy parlamentu, délka mandátu a jeho ukončení

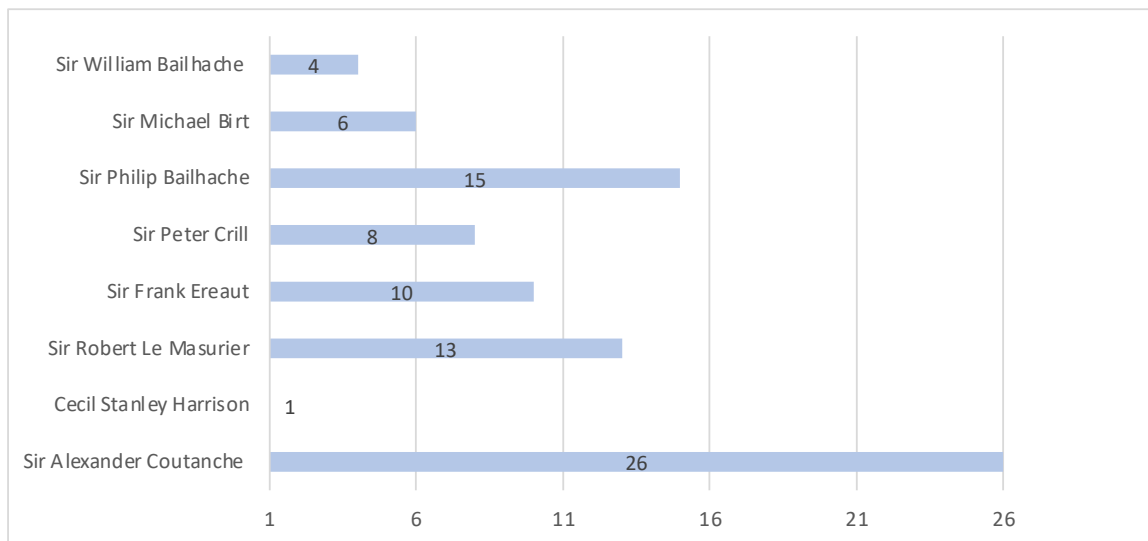
Soudní vykonavatel plnící funkci předsedy parlamentu není do svého úřadu volen, ale jmenován panovníkem Spojeného království. Vzhledem k faktu, že kromě předsedání parlamentu je soudní vykonavatel i předsedou Královského a odvolacího soudu, požadavkem na výkon funkce soudního vykonavatele i jeho zástupce je dlouholetá zkušenost v právnickém prostředí. Dalším zásadním požadavkem je, aby byl soudní vykonavatel dlouholetým rezidentem Jersey. Pokud se úřad uvolní, odcházející soudní vykonavatel zváží, zda je jeho zástupce vhodným kandidátem a případně jej doporučí guvernérovi. Ten následně nominaci prokonzultuje s doporučující komisí složenou z bývalých vykonavatelů. Poté je doporučující nominace sdělena ministru spravedlnosti a lordu kancléři, kteří ji předají králi. Soudní vykonavatel je jmenován panovníkem Spojeného království skrze dokument zvaný Letters Patent (Moore, 2005, s. 22-60).

Kromě požadavku dlouholetého rezidentství na ostrově Jersey a právního vzdělání neexistuje jiný požadavek na výkon mandátu soudního vykonavatele, respektive předsedy parlamentu. Všichni dosavadní soudní vykonavatelé zastávali před svým jmenováním řadu významných funkcí, avšak je nutné podotknout, že není zvykem, aby byl soudní vykonavatel jmenován z řad poslanců. Žádný z dosavadních předsedů parlamentu tak nevykonával mandát poslance Parlamentu Jersey. V roce 1958 byla ustanovena pozice zástupce soudního vykonavatele a od roku 1975, kdy byl soudním vykonavatelem jmenován Sir Frank Ereaut, je do úřadu soudního vykonavatele vždy jmenován dosavadní zástupce předchozího soudního vykonavatele. Úřad doposud nevykonávala žádná žena. Zároveň všichni pováleční soudní vykonavatelé byli během výkonu mandátu královnou pasováni do rytířského stavu s výjimkou Cecila Stanleyho

Harrisona, který byl do funkce jmenován roku 1961 a za necelý rok v úřadu zemřel.

Délka mandátu předsedy parlamentu se odvíjí dle vůle panovníka Spojeného království a je stanovena již v jmenovacím dokumentu Letters Patent. Nefiguruje zde tedy institut znovuzvolení nebo znovujmenování. Délka mandátu v tomto dokumentu není stanovena počtem let výkonu funkce, nýbrž věkem, ve kterém by měl daný předseda mandát ukončit. Během 20. století byla věková hranice nastavena na 70 let, avšak od roku 1999 byla snížena na 65 let. Mandát předsedy parlamentu Jersey může být ukončen dosažením věku stanoveného v jmenovací listině, rezignací na vlastní žádost a také v případě úmrtí předsedy parlamentu ve funkci. Neexistují prostředky, kterými by sám parlament mohl předsedu parlamentu, respektive soudního vykonavatele z funkce odvolat. V poválečné éře činí průměrný počet let výkonu mandátu soudního vykonavatele 10,38 let (States Assembly, 2023).

Graf č. 14: Počet let výkonu funkce soudního vykonavatele Jersey (1935-2019)

Graf vytvořen na základě údajů z: (States Assembly, States of Jersey)

3.1.3. Práva a povinnosti předsedy parlamentu Jersey

Předseda parlamentu je ze své pozice uznávanou autoritou a jeho postavení je regulováno dvěma klíčovými dokumenty. Prvním z nich je právní dokument zvaný Jersey Law, který stanovuje základní strukturu a fungování úřadu, zatímco detailní povinnosti a pravomoci jsou podrobně popsány v jednacím řádu parlamentu, tzv. Standing Orders, jehož má předseda parlamentu právo nejvyšší interpretace.

V rámci kompetencí předsedy Parlamentu Jersey je řízení jednání parlamentu, za jehož řádný průběh osobně odpovídá (Jersey Law 3.1.). Ze svého postavení disponuje řadou ceremoniálních a veřejných povinností. Předseda zastupuje parlament při oficiálních příležitostech a setkáních s delegáty zahraničních zemí. Hraje také velice důležitou roli v oficiální korespondenci mezi Spojeným královstvím a Jersey (Moore, 2005, s. 39-41). Všichni členové sněmovny se předsedovi sněmovny při příchodu do jednacího sálu klaní a mají povinnost postavit se, pokud předseda parlamentu do sálu přichází nebo z něj odchází. Taktéž je dodržována zásada, kdy mají všichni členové sněmovny povinnost usednout a nehovořit, pokud předseda k Parlamentu promlouvá. Rozhodnutí a autorita předsedy parlamentu nemohou být nikým zpochybněny. Všechny poslanecké projevy jsou jako výraz úcty adresovány osobě předsedy Parlamentu Jersey (Standing Order of The States of Jersey, 98.2, 99.2, 100).

Předseda parlamentu má povinnost vystupovat nadstranicky a zachovávat neutralitu. Je nutné podotknout, že žádný z předsedů parlamentu v historii Jersey nebyl členem žádné politické strany. Neexistuje zde předpis ani ústavní zvyklost, kdy by měl předseda parlamentu po svém jmenování do funkce povinnost vystoupit z politické strany. Musíme však brát v potaz, že stranický systém není v rámci Jersey rozvinut a figurují zde v průměru tři až čtyři politické strany. Zároveň drtivá většina poslanců v současnosti i v historii kandidovala do parlamentu jako nezávislí a stranická příslušnost zde nehraje podstatnou roli. Předseda musí v rámci sněmovny vystupovat neutrálně a poskytnout všem poslancům stejný prostor (Torrance, 2023, s. 8-10).

Předseda řídí jednání parlamentu a v rámci své funkce má právo udělovat jednotlivým členům parlamentu slovo a udržovat pořádek ve sněmovně. Má však povinnost slovo udělit všem poslancům, kteří o něj požádají. Každý poslanec má právo hovořit po dobu 15 minut, ale předseda disponuje právem tento čas zkrátit či jej prodloužit. V případě, že je projev poslance irelevantní, předseda parlamentu jej na tuto skutečnost upozorní a pokud poslanec pokračuje v promluvě nadále stejným způsobem,

může mu předseda slovo odebrat. Právo na odebrání slova má předseda také v případě, že jsou používány nevhodné výrazy (Standing Order of The States of Jersey 104A, 108, 109). Předseda udržuje pořádek ve sněmovně a zajišťuje dodržování jednacího řádu. Pokud některý z poslanců činí obstrukce, porušuje jednací řád nebo nerespektuje autoritu předsedy parlamentu, může jej předseda z jednacího sálu vykázat a na návrh některého z poslanců vyvolat debatu a hlasování o vyloučení poslance ze sněmovny na delší časový úsek (Standing Order of The States of Jersey 98.1., 110, 111). Pokud předseda uzná za vhodné jednání přerušit či odročit, může tak učinit pouze na základě vlastního uvážení. Předseda parlamentu taktéž disponuje právem svolávat mimořádná zasedání parlamentu, na jiné datum než stanoví oficiální plán. (Standing Order of The States of Jersey, 6, 46, 55).

V rámci legislativního procesu řídí předseda parlamentu diskuse o návrzích zákonů, vyzývá jednotlivé navrhovatele k promluvě a zahajuje hlasování o legislativních návrzích. Pokud uplyne jedna hodina od zahájení diskuse nad určitým legislativním návrhem, může kterýkoli poslanec navrhnout okamžité zahájení hlasování. Avšak je zcela na vůli předsedy, zda tento návrh schválí, nebo pokud mu návrh nepřijde dostatečně prodiskutovaný, může hlasování zamítnout. Při samotném hlasování nemá předseda hlasovací právo²¹, a to ani v případě nerozhodného výsledku (Standing Order of The States of Jersey 69, 70, 84, 91, 92).

Předseda parlamentu představuje důležitou roli ve vztahu k vládě a předsedá volbě předsedy vlády i jednotlivých ministrů. Pokud existuje více kandidátů na tyto posty, předseda má právo určovat pořadí jejich projevů (Standing Order of The States of Jersey 116). V případě rezignace předsedy vlády nebo jednotlivých ministrů je rezignace podána do rukou předsedy parlamentu, který tuto skutečnost oznamuje sněmovně (Law of Jersey, 22.1, 22.2.). V rámci interpelací ministrů jak v písemné, tak v ústní podobě, rozhoduje předseda o relevanci otázek a jejich souladu s jednacím řádem sněmovny. V případě, že předseda uváží, že otázky nejsou relevantní, může je upravit či zamítnout (Standing Order of The States of Jersey, 11.9., 13.6, 13.7, 15, 63).

²¹ Hlasovacím právem nedisponuje žádný člen parlamentu jmenovaný Korunou.

3.2. Guernsey

Guernsey je druhým administrativním celkem Normanský ostrovů a pod jeho správu patří i všech šest zbylých ostrovů. Samostatný Parlament Guernsey byl ustanoven již v druhé polovině 15. století a oficiálně nese název States of Guernsey²². Parlament se skládá z 38 poslanců volených na funkční období čtyř let, dvou zástupců Alderney a dvou členů parlamentu dosazených Korunou (Moore, 2005, s.223). Dle úředníka sněmovny Simona Rosse je Guernsey unikátní faktem, že jeho právní systém vychází jako jediný na světě z normanského zvykového práva, zejména v oblasti práva pozemkového a dědického.

3.2.1. Předseda Parlamentu Guernsey

Na Guernsey, stejně tak jako v případě Jersey, se předseda parlamentu nazývá jako „bailif“ a je soudním vykonavatelem. Avšak podobnost mezi těmito předsedy parlamentů nekončí jen u stejnojmenného názvu. Historicky byla tato funkce ustanovena stejným způsobem, a i na Guernsey její kořeny sahají do druhé poloviny 13. století. Prvním soudním vykonavatelem Guernsey byl Hugh de Trubleville, který byl do funkce jmenovaný roku 1270. Původně byl soudní vykonavatel správcem ostrova a později se stal i předsedou Královského soudu. Po vzniku guernseyského parlamentu se funkce soudního vykonavatele jakožto předsedy rozšířila i na novou legislativní komoru, čímž se stal také předsedou parlamentu (The Royal Court of Guernsey).

Soudní vykonavatel zastává v politickém systému Guernsey řadu funkcí. Je velmi respektovanou osobou a jeho postavení je spojeno s prestiží. Nicméně od počátku nového milénia se objevují debaty ohledně omezení jeho role. Kromě předsednictví parlamentu je totiž také předsedou Královského a odvolacího soudu, a tak funkce soudního vykonavatele kumuluje moc legislativní i soudní (Moore, 2005, s. 15-44). Současným soudním vykonavatelem Guernsey, již devadesátým v pořadí, je Richard McMahon, který tuto funkci vykonává od roku 2020.

²² States of Guernsey je obecné označení Parlamentu Guernsey. Avšak v případě, kdy se Parlament schází jako legislativní orgán, je označován názvem States of Deliberation.

3.2.2. Volba předsedy parlamentu, délka mandátu a jeho ukončení

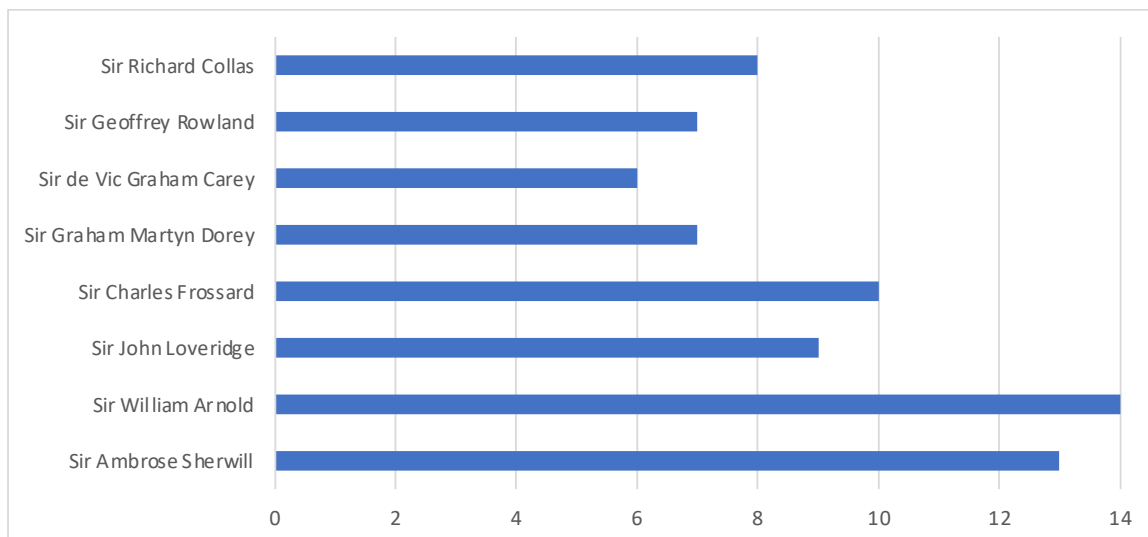
Soudní vykonavatel je předsedou parlamentu a zároveň i předsedou Královského soudu a odvolacího soudu. Z tohoto důvodu je nutné, aby byl zkušeným právníkem. Soudní vykonavatel, respektive předseda Parlamentu Guernsey, je do funkce jmenován panovníkem skrze listinu zvanou Letters Pattern a proces jmenování je totožný jako v případě Jersey. Doporučující komise nejprve rozhodne, zda je dosavadní zástupce vykonavatele vhodným kandidátem na funkci soudního vykonavatele a následně je stanovisko sděleno ministru spravedlnosti a lordu kancléři, kteří nominaci předají panovníkovi Spojeného království (Moore, 2005, s. 22-60). Předseda Parlamentu Guernsey není jmenován z řad poslanců a žádný z dosavadních předsedů neměl s výkonem poslaneckého mandátu v guernseyském parlamentu zkušenost.

Všichni dosavadní předsedové byli renomovanými právníky a do funkce byli jmenováni v pozdějším věku. Od roku 1946 do dnešních dní zastávalo úřad devět osob s průměrným věkem 58,56 let při nástupu do funkce. Úřad předsedy Parlamentu Guernsey však dosud nevykonávala žádná žena. Od roku 1958, kdy byla zřízena funkce zástupce předsedy, vykonávali všichni dosavadní předsedové parlamentu před svým jmenováním funkci zástupce. Zároveň byli všichni dosavadní soudní vykonavatelé povýšeni do rytířského stavu, s výjimkou Richarda McMahona, který byl do funkce jmenován v roce 2020 a úřad vykonává teprve třetím rokem.

Délka mandátu soudního vykonavatele je určena panovníkem ve jmenovací listině a není stanovena konkrétním počtem let výkonu mandátu, nýbrž věkem, ve kterém má vykonavatel mandát ukončit. Tento věk je většinou stanoven na 65 let. Neobvyklá situace nastala v roce 2018. Richard Collas, jemuž jmenovací listina stanovila věk ukončení mandátu na 65 let, úřad vykonával od roku 2012 a v době jmenování do úřadu mu bylo 59 let. Do penze měl tedy odejít v roce 2018. Na Collasovu vlastní žádost mu však královna Alžběta II. poskytla výjimku a dobu výkonu mandátu prodloužila o další dva roky, tedy do roku 2020 a Collasových 67 let.

Mandát soudního vykonavatele může být ukončen několika způsoby, a to buď dosažením stanoveného věku ve jmenovací listině, úmrtím ve funkci nebo vlastní rezignací. Soudní vykonavatel, respektive předseda parlamentu, není ze své funkce parlamentem odvolatelný. Průměrná délka výkonu mandátu soudního vykonavatele od roku 1946 činí 9,25 let (States of Guernsey, 2023).

Graf č. 15: Počet let výkonu funkce soudního vykonavatele Guernsey (1946-2020)

Graf vytvořen na základě údajů z: (States of Guernsey)

3.2.3. Práva a povinnosti předsedy parlamentu Guernsey

Soudní vykonavatel představuje v rámci politického systému Guernsey významnou a prestižní funkci. Právní dokument Guernsey Law stanovuje, že soudní vykonavatel je i předsedou Parlamentu Guernsey. Přičemž detailní práva a povinnosti předsedy jsou upraveny v jednacím řádu sněmovny, který stanovuje pravidla jednání parlamentu a jeho komisí.

Předseda parlamentu řídí parlamentní jednání a má povinnost zajistit řádný průběh zasedání v souladu s jednacím řádem. Kromě toho plní předseda parlamentu i reprezentační a ceremoniální funkce, přičemž je zástupcem parlamentu při oficiálních návštěvách. Během zasedání je respekt vůči autoritě předsedy proječován skrze adresování všech projevů jeho osobě. Pokud předseda hovoří, nikdo nesmí jeho projev přerušit a všichni členové sněmovny musí usednout. Jeho autorita a všechna rozhodnutí předsedy parlamentu jsou nezpochybnitelné (Rules of Procedure, 2.1, 17.1).

Předseda parlamentu má povinnost vystupovat nadstranicky, politicky neutrálně a poskytovat všem poslancům stejný prostor v rámci parlamentních debat. Avšak na Guernsey není stranický systém příliš rozvinut a působí zde pouze několik politických subjektů. V současnosti jsou v parlamentu zastoupeny dvě politické strany a většina poslanců je bez politické příslušnosti. Vzhledem k této skutečnosti nikdy nedošlo

k situaci, kdy byl předseda parlamentu členem některé politické strany (States of Guernsey, 2023) (Torrance, 2023, s. 8-10).

Při parlamentních debatách plní předseda parlamentu funkci moderátora debaty. Jeho zodpovědností je udržovat pořádek v parlamentní síni a udělovat slovo jednotlivým poslancům v debatě. Je stanoveno, že každý člen sněmovny má během rozpravy právo promluvit pouze jednou. Avšak předseda parlamentu může rozhodnout, zda poslanci udělí další možnost promluvy (Rules of Procedure, 7.5., 8.1., 10.1., 17.8). V případě, že některý člen sněmovny během svého projevu obstruuje nebo hovoří irelevantně, předseda parlamentu jej na tuto skutečnost nejprve upozorní. Pokud však poslanec v nevhodném projevu pokračuje, předseda má právo mu slovo odebrat. V situaci, kdy se poslanec dopustí vulgárního chování nebo porušuje předpisy sněmovny, předseda může vyvolat hlasování o vyloučení tohoto poslance ze sněmovny (Rules of Procedure, 8.6., 8.7.). Dle svého uvážení může předseda svolat jednání parlamentu na jiné datum, než které si parlament sám stanovil. Stejně tak má předseda právo odročit jednání parlamentu, pokud je narušen pořádek v parlamentní síni (Rules of Procedure, 2.5, 6.2, 8.8).

Předseda parlamentu je zodpovědný za dostatečné projednání návrhu zákona před tím, než bude podroben hlasování. Debata o návrhu zákona může být kdykoli přerušena na návrh kteréhokoli poslance, který může podat návrh na okamžité hlasování. Nicméně konečné rozhodnutí o tom, zda bude návrh o okamžitém hlasování přijat nebo nikoli, je v kompetenci předsedy parlamentu. Po ukončení debaty o legislativním návrhu zahajuje předseda parlamentu hlasování a vyhláší jeho výsledky. Je třeba poznamenat, že předseda parlamentu za žádné situace nedisponuje hlasovacím právem (Rules of Procedure, 4.4., 24.9., 26.1.).

Předseda parlamentu řídí volbu předsedy vlády a jeho ministrů. Všechny otázky k interpelaci vlády jsou předsedovi předkládány před zahájením jednání parlamentu. Předseda je oprávněn rozhodovat o tom, zda je položení otázky v souladu s veřejným zájmem a pokud rozhodne, že tomu tak není, může být otázka předsedou zamítnuta. Předseda parlamentu má rovněž právo rozhodnout, zda může být položena urgentní otázka, která nebyla oznámena předem (Rules of Procedure, 12.1, 15, 16.3.).

3.3. Ostrov Man

Ostrov Man se nachází v Irském moři mezi Velkou Británií a Irskem. Právě jeho geografická poloha hrála v historii ostrova důležitou roli. Ostrov byl součástí Norského království a v roce 1266 byl prodán skotskému králi. Následně byl za vlády Eduarda I. přičleněn k Anglii. Tento stav však netrval dlouho a mezi 15. stoletím až polovinou 18. století byl vlastněn řadou šlechticů. Od roku 1765 Ostrov Man oficiálně patří Spojenému království a britský král je i Lordem Manu. Stejně jako v případě Normanských ostrovů byl Ostrov Man roku 1801 oficiálně klasifikován jako korunní dependence (Moore, 2005, s. 98-117).

Parlament Ostrova Man zvaný Tynwald byl založen již v roce 979 a je považován za nejdéle bez přerušení fungující parlament na světě²³ (Belchem, 2000, s. 141). Tynwald je dvoukomorovým parlamentem, který se skládá z dolní přímo volené komory zvané House of Keys,²⁴ a horní komory, kterou je legislativní rada, jejíž členové jsou do funkce voleni poslanci Dolní sněmovny. Parlamentní komory zasedají odděleně avšak jednou měsíčně se obě sněmovny schází společně. Z toho důvodu je občasně Tynwald klasifikován jako tříkomorový parlament.

Vzhledem k norskému osídlení vychází Tynwald ze severského typu parlamentů, které byly založeny na principu otevřeného parlamentu. Tato tradice je dodnes dodržována a jednou za rok se obě komory Tynwaldu schází pod širým nebem a veřejně vyhlášují zákony v angličtině a v manštině. Také je zde oficiálně deklarován královský souhlas s jednotlivými zákony. Při této příležitosti se rovněž přijímají stížnosti a petice. Tento den, známý jako Den Tynwaldu, patří mezi největší svátky Ostrova Man. Při společných zasedáních Tynwaldu předsedá oběma komorám prezident Tynwaldu volený poslanci²⁵ (Moore, 2005, s. 101-102).

²³ Za nejstarší parlament je považován islandský Althing, jehož činnost byla však na konci 18. století na 45 let pozastavena.

²⁴ Dolní komora je přímo volena od roku 1867. Byla jednou z prvních komor na světě, do které ženy disponovaly aktivním volebním právem, a to od roku 1881. Avšak první žena jakožto poslankyně byla do Dolní komory Tynwaldu zvolena až v roce 1933 (Moore, 2005, s. 115).

²⁵ Funkce prezidenta Tynwaldu byla ustanovena až roku 1990. Do té doby společným zasedáním komor předsedal guvernér (Kermode 2001, s. 13-20).

3.3.1. Předseda Dolní komory Tynwaldu

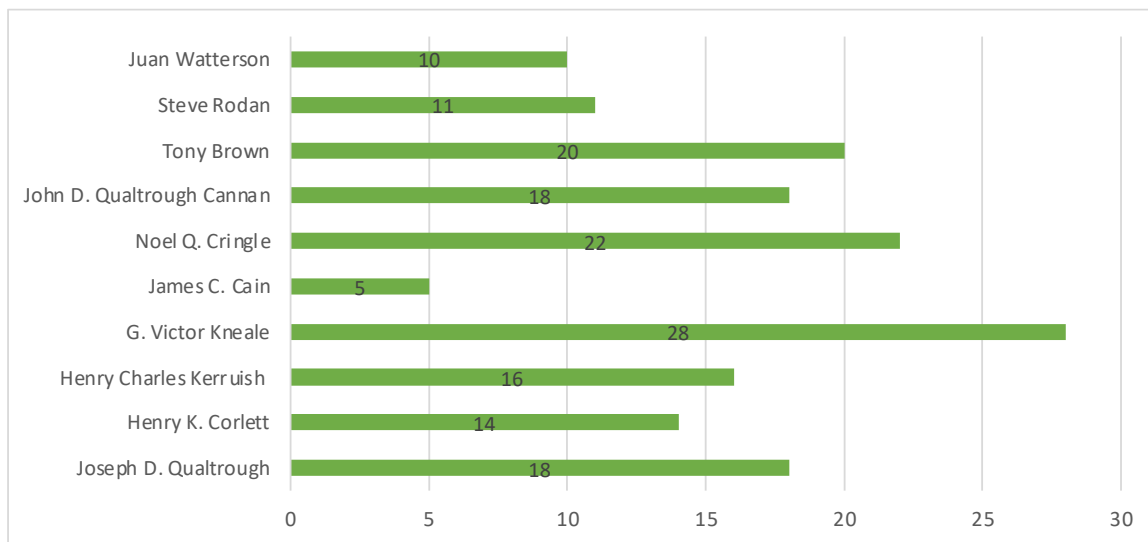
Předseda Dolní komory Tynwaldu je v jednacím řádu sněmovny označován jako „speaker“. První zmínky o předsedovi komory pochází z poloviny 17. století. Původně byl předseda jmenován panovníkem Spojeného království, ale od roku 1866 je speaker funkcí volenou. Předseda Dolní komory Tynwaldu je zároveň i zástupcem prezidenta Tynwaldu (Moore, 2005, s. 113-120). V současnosti úřad speakerera vykonává Juan Watterson, a to od roku 2016 (Standing Orders of The House of Keys, 9.2.).

3.3.2. Volba předsedy Dolní komory Tynwaldu

Volba předsedy Dolní komory Tynwaldu se koná při příležitosti prvního zasedání komory po uskutečnění všeobecných voleb. Při tomto zasedání nově zvolení poslanci nejdříve skládají přísahu věrnosti a následně se přistupuje k volbě nového předsedy. Volbě předsedá odcházející speaker, a to bez nutnosti, aby byl členem komory v novém volebním období. V případě, že by se úřad předsedy uvolnil během funkčního období sněmovny, volba nového předsedy proběhne co nejdříve (Standing Orders of The House of Keys, 9.1.1.).

Členům sněmovny je nejprve předložen jmenný seznam všech poslanců a následuje podávání nominací. Nominován může být pouze člen sněmovny. Nominace speakerera probíhá ústní formou, kdy kterýkoli poslanec navrhne určité jméno a další poslanec jej v návrhu podpoří. Pokud již žádný z poslanců další kandidáty nenominuje, předsedající přečte jména všech navržených kandidátů. Navrzení kandidáti nemají možnost projevu a před volbou ani neprobíhá parlamentní diskuse. V případě, že je nominován pouze jediný kandidát, je zvykem, že se okamžitě stává speakerem sněmovny. V situaci, kdy je nominovaných kandidátů více, přistoupí se k volbě skrze hlasovací lístky, kde každý poslanec zvolí preferovaného kandidáta. Je zde využíván jednokolový většinový volební systém, kdy je k zisku mandátu speakerera potřeba získat prostou většinu odevzdaných hlasů. Pouze v případě, že by došlo ke shodě hlasů, následovalo by druhé kolo volby, ve kterém by si poslanci mohli vybrat pouze z kandidátů, kteří obdrželi stejný počet hlasů. K takové situaci, kdy by se uskutečnilo druhé kolo volby, však v historii nikdy nedošlo (Standing Orders of The House of Keys, 9.1.1.).

Graf č. 16: Počet let výkonu mandátu poslance Dolní sněmovny Tynwaldu před zvolením do funkce předsedy Dolní komory Tynwaldu (1937-2016)

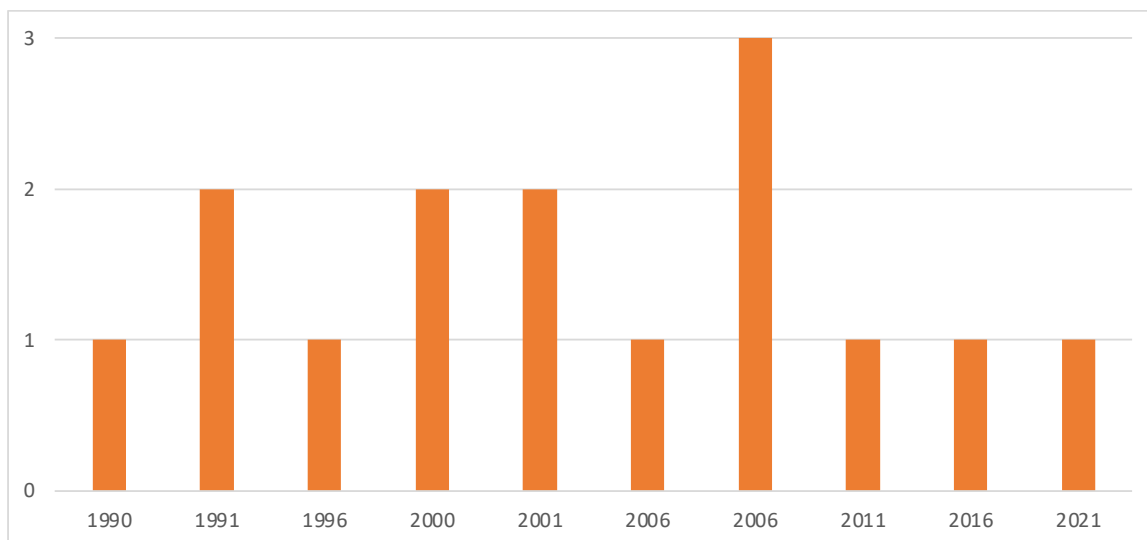

Graf vytvořen na základě údajů z: (Tynwald, Parliament of the Isle of Man)

Výkon úřadu speakera není slučitelný s výkonem exekutivních funkcí a nelze proto kumulovat funkci předsedy Dolní komory Tynwaldu a předsedy vlády či ministra. V případě, že je speaker do některé exekutivní funkce zvolen, má povinnost z úřadu speakera rezignovat (Standing Orders of The House of Keys, 9.1.2.).

Graf č. 16 ukazuje, že ve většině případů je do funkce speakera zvolen již zkušený poslanec. Od roku 1937 činil počet let výkonu poslaneckého mandátu před zvolením do funkce speakera v průměru 16,2 roku. Výjimku představoval James Crookall Cain, který byl předsedou parlamentu zvolen v roce 1991, kdy poslanecký mandát vykonával teprve pátým rokem.

Graf č. 17: Počet kandidátů ve volbách předsedy Dolní komory Tynwaldu (1990-2021)

Graf vytvořen na základě údajů z: (Tynwald, Parliament of the Isle of Man)

Pokud se zaměříme na počty kandidátů v jednotlivých volbách předsedů, z grafu č. 17 můžeme vidět, že se počet kandidátů pohybuje na relativně nízké úrovni. Nejvyšší počet nominovaných kandidátů nastal v roce 2006, kdy se o post ucházeli tři poslanci. Od volby předsedy sněmovny v roce 1990 se však v šesti případech stalo, že byl nominován pouze jeden kandidát. Tato situace nastala i při obou volbách současného speakera Juana Wattersona, který byl v letech 2016 a 2021 zvolen pokaždé bez protikandidátů.

3.3.3. Práva a povinnosti předsedy Dolní komory Tynwaldu

Pravomoci a povinnosti předsedy jsou vymezeny jednacím řádem sněmovny, který stanovuje pravidla a postupy průběhu jednání v Dolní komoře parlamentu Ostrova Man. Předseda Dolní komory Tynwaldu je nejvyšší instancí, která má právo tato pravidla interpretovat (Standing Orders of The House of Keys, 3.4.1.).

Předseda Dolní komory parlamentu stojí v jejím čele a předsedá jednáním sněmovny. Jeho odpovědnost spočívá v zajištění řádného průběhu jednání a ochraně práv a svobod jednotlivých poslanců. Předseda Dolní sněmovny je reprezentantem komory jak na domácí, tak mezinárodní scéně. Všichni členové Dolní sněmovny mají povinnost uklonit se speakerovi, pokud přichází do jednacího sálu nebo z něj odchází. Zároveň nikdo nesmí projít mezi speakerem a hovořící osobou a křížovat tak cestu mezi

nimi. Pokud speaker hovoří, poslanci mají povinnost se usadit a projev nenarušovat. Všechny poslanecké projevy jsou formálně adresovány osobě speakera. Tato gesta představují vyjádření úcty k speakerovi, jenž disponuje značnou autoritou (Standing Orders of The House of Keys, 3.22., 3.24.).

Speaker má povinnost vystupovat neutrálně, nadstranicky a poskytnout všem poslancům stejný prostor v rámci parlamentních debat. Avšak speaker není povinen vystoupit po svém zvolení do funkce z politické strany. Vzhledem k faktu, že na Ostrově Man neexistuje příliš rozvinutý stranický systém a v současné době jsou v parlamentu zastoupeny pouze dvě politické strany, které dohromady disponují počtem tří křesel z celkových 24, k situaci, kdy by byl speaker členem politické strany téměř nedochází. V historii se tak stalo pouze jednou, kdy byl John D. Qualtrough Cannan, který zastával funkci speakera pouze po dobu jednoho roku, členem Konzervativní strany (Moore, 2005, s. 113-120).

Speaker má pravomoc rozhodnout, zda bude jednání parlamentu veřejně přístupné, nebo nikoli. Během jednání má speaker právo udělovat slovo jednotlivým poslancům. Zároveň je soudcem debaty a udržuje pořádek ve sněmovně. Je však nutné poznamenat, že sám předseda se diskuse neúčastní²⁶. V případě, kdy některý poslanec nehovoří k tématu nebo činí obstrukce, speaker jej na tuto skutečnost upozorní a následně, pokud nevhodný projev pokračuje, má speaker právo slovo poslanci odebrat. Pokud některý z poslanců poruší jednací řád sněmovny nebo zpochybní autoritu speakera, má speaker právo poslance vykázat z jednacího sálu až do uskutečnění dalšího zasedání. V případě, kdy je přáním speakera vykázat poslance ze sněmovny na delší dobu, může o tomto kroku vyvolat sněmovní hlasování (Standing Orders of The House of Keys, 2.1., 3.4.1., 3.23., 3.31., 3.33., 3.35., 3.38.). V situaci, kdy dojde k narušení pořádku ve sněmovně, má předseda sněmovny právo jednání přerušit či odložit. Předseda je také oprávněn svolat zasedání na jiné datum, než je parlamentem stanoveno, a to buď na základě svého uvážení nebo na žádost osmi poslanců (Standing Orders of The House of Keys, 1.1., 1.4., 2.6., 3.36.).

V rámci legislativního procesu má předseda sněmovny právo zamítnout projednání návrhu zákona, který je v rozporu s veřejným zájmem a demokratickými principy. V případě projednání dodatků k zákonům předseda rozhoduje o tom, zda budou

²⁶ V rámci jednání Dolní sněmovny nemá speaker právo účastnit se debat. Avšak při společných zasedáních obou komor, kterým předsedá prezident Tynwaldu, má speaker Dolní komory právo se v diskusi vyjadřovat.

projednány společně nebo odděleně, a zda se o nich bude společně nebo odděleně hlasovat. Pokud předseda uváží, že byl návrh dostatečně projednán, předkládá ho k sněmovnímu hlasování. Hlasování probíhá ústní formou, kdy poslanci vysloví buď "aye" pro souhlas nebo "no" pro nesouhlas. Speaker následně deklaruje, který názor převládá. V případě, že některý poslanec nesouhlasí s rozhodnutím předsedy, uskuteční se hlasování skrze hlasovací lístky. Speaker hlasovacím právem disponuje, avšak dle ústavní zvyklosti své právo nevyužívá. Pokud nastane rovnost hlasů má předseda povinnost vhodit rozhodující hlas, který uplatňuje proti změně. Po schválení zákona druhou komorou jej předseda podepisuje (Standing Orders of The House of Keys, 2.3., 3.12., 3.17., 3.18., 4.12.).

Speaker předsedá volbě předsedy vlády. V případě, že speaker dospěje k závěru, že neexistuje reálná šance na zvolení předsedy vlády, může jednání odložit a svolat jej až na následující den. Speaker rovněž disponuje právem rozhodovat o položení doplňujících otázek nebo urgentních prohlášení v rámci interpelací. Taktéž může rozhodnout, že písemná otázka bude projednána ústní formou. Významnou roli speaker sehrává v rámci volby členů legislativní rady, kdy této volbě předsedá. Speaker však nemá právo nominovat kandidáty do legislativní rady ani hlasovat o jejich jmenování. Poté, co poslanci Dolní komory Tynwaldu zvolí členy Horní komory, předseda nově zvolené členy o jejich zvolení informuje (Standing Orders of The House of Keys, 3.5., 3.7., 8.2., 8.4., 12.3., 12.5.).

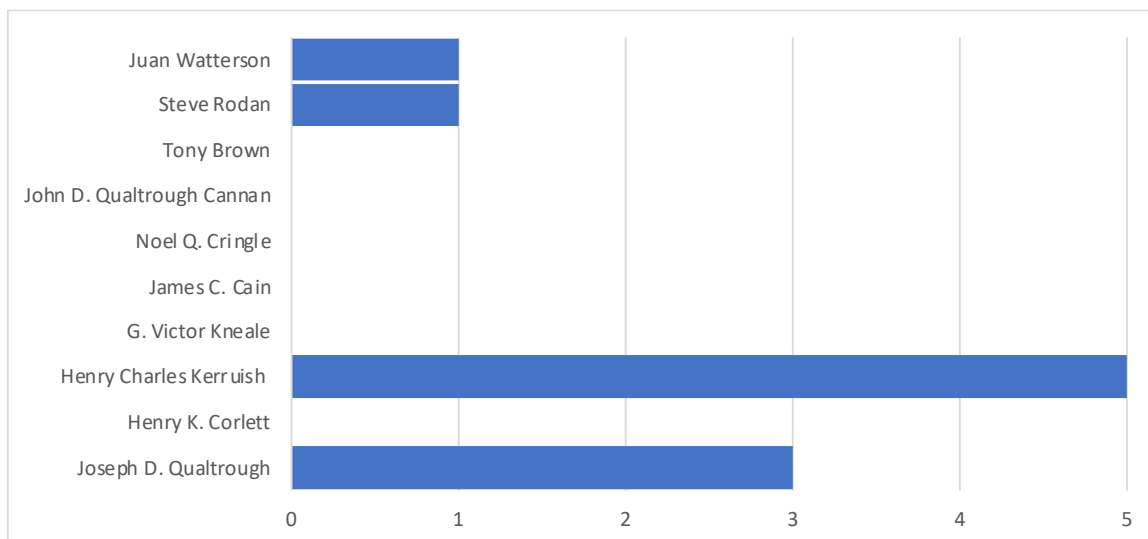
3.3.4. Znovuzvolení předsedy Dolní komory Tynwaldu

Postup znovuzvolení speakera do úřadu není nikterak kodifikován. Pro znovuzískání předsednického mandátu je nutné obhájit poslanecký mandát ve všeobecných volbách a následně podstoupit proces volby speakera standardním způsobem. Není tedy zvykem, že by bylo znovuzvolení speakera zjednodušeno.

V poválečné éře se v úřadu speakera vystřídalo 10 osob, z nichž čtyři byli alespoň jedenkrát znovuzvoleni. Ačkoli Joseph D. Qualtrough úřad vykonával mezi lety 1937 a 1960, tedy 23 let, do úřadu byl znovuzvolen pouze třikrát. Vzhledem k faktu, že kvůli druhé světové válce se řádné volby plánované na rok 1939 neuskutečnily, proběhly další volby až roku 1946. Ve válečném období volba jiného speakera neproběhla a parlament zasedal ve stejném složení. Nejvyšší počet znovuzvolení drží Charles Kerruish, který

byl do úřadu speakera znovuzvolen pětkrát.

Graf č. 18: Počet znovuzvolení daného předsedy Dolní komory Tynwaldu (1937-2021)

Graf vytvořen na základě údajů z: (Tynwald, Parliament of the Isle of Man)

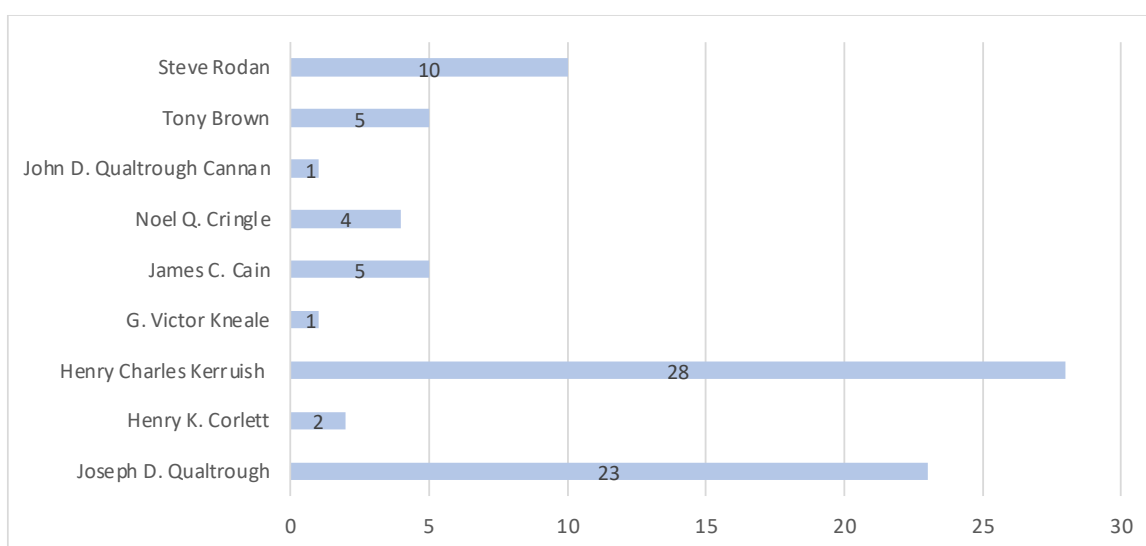
Příkladem, který ukazuje, že znovuzvolení speakera není zjednodušeno, je případ Henryho Corletta. Henry Corlett byl do funkce speakera zvolen v roce 1960, kdy jeho předchůdce Joseph D. Qualtrough v úřadu zemřel. Ve volbách roku 1962 však neobhájil svůj poslanecký mandát a nemohl se tedy o znovuzvolení do úřadu speakera ucházet. Dalším příkladem je John D. Qualtrough Cannan, který vykonával mandát pouze jeden rok po rezignaci Noela Cringla. Ve volbách roku 2001 sice obhájil svůj poslanecký mandát, ale poslanci jej následně do funkce speakera znovu ne zvolili. Qualtrough Cannan se o post speakera ucházel znovu v roce 2006, avšak opět neúspěšně. V této volbě byl do úřadu zvolen Steve Rodan, který byl následně roku 2011 bez oponentů znovuzvolen. Současný speaker Juan Watterson v současnosti vykonává již druhé funkční období speakera, jelikož byl v roce 2021 do funkce znovuzvolen.

3.3.5. Délka mandátu předsedy Dolní komory Tynwaldu a jeho ukončení

Délka mandátu předsedy sněmovny je totožná s funkčním obdobím Dolní komory Tynwaldu, které činí 5 let. Mandát může být ukončen: uplynutím funkčního období, úmrtím speakera nebo rezignací na vlastní žádost. Parlament nemá možnost speakera v průběhu funkčního období z úřadu odvolat.

Od roku 1937 činí průměrná doba výkonu funkce speakera 8,78 let. Nejdéle sloužícím speakerem byl Charles Kerruish, který úřad vykonával 28 let²⁷.

Graf č. 19: Počet let výkonu funkce předsedy Dolní komory Tynwaldu od roku 1937

Graf vytvořen na základě údajů z: (Tynwald, Parliament of the Isle of Man)

V roce 1990 byla vytvořena funkce voleného prezidenta Tynwaldu, který předsedá společným zasedáním obou komor. V roce 1990 Charles Kerruish, který byl speakerem od roku 1962, na post speakera rezignoval, aby se stal prvním prezidentem Tynwaldu. Stejná situace nastala v roce 2000, kdy Noel Cringle rezignoval na funkci speakera, aby se mohl ujmout funkce prezidenta parlamentu. Třetí osobou, která vykonávala funkci speakera Dolní komory a následně i funkci prezidenta Tynwaldu je Steve Rodan, který byl speakerem po dobu 10 let a v roce 2016 byl zvolen prezidentem parlamentu Ostrova Man.

²⁷ Kerruish byl nejdéle sloužícím speakerem nejen na Ostrově Man, ale i v rámci Commonwealthu.

Shrnutí

V této kapitole byli představeni předsedové parlamentů tzv. korunních dependencí, jejichž úřady mají po staletí trvající tradici. Stručně byl představen i vztah korunních závislých území k Spojenému království.

Analýzou postavení předsedů parlamentů Jersey, Guernsey a Ostrova Man bylo zjištěno, že funkce předsedy parlamentu je v případech Jersey a Guernsey ustanovena téměř totožným způsobem. Úřad předsedy parlamentu je v obou případech zastáván tzv. bailifem, soudním vykonavatelem, který je do funkce jmenován panovníkem Spojeného království. Předseda parlamentu není do funkce jmenován z řad poslanců, ale roli hrají zejména jeho právnické zkušenosti. Doba výkonu mandátu je určena věkovou hranicí, kterou panovník většinou stanovuje na 65 let. Předsedu parlamentu není možné z funkce odvolat. Předsedové parlamentů Jersey a Guernsey disponují řadou pravomocí, ale za žádné situace nemají hlasovací právo, stejně tak jako všichni členové parlamentů, kteří jsou do funkcí dosazeni Korunou.

V čele Dolní komory Tynwaldu, parlamentu Ostrova Man, stojí předseda, který je do funkce volen z řad poslanců jednokolovým většinovým systémem. Předseda je volen na dobu pěti let, během nichž nemůže být z funkce odvolán. Předseda Dolní sněmovny disponuje řadou pravomocí, včetně práva udělit rozhodující hlas v případě nerozhodného výsledku hlasování. Přestože úřad existuje již více než 200 let, neexistují zde žádné předpisy ani ústavní zvyklosti, které by upravovaly hladký proces znovuzvolení předsedy Dolní sněmovny.

V této kapitole bylo zjištěno, že ačkoli jsou ostrovy Jersey, Guernsey a Ostrov Man všechny klasifikovány jako korunní dependence, v rámci postavení předsedy parlamentu existují mezi případy Jersey a Guernsey a případem Ostrova Man značné rozdíly ustanovení této funkce.

4. Komparativní srovnání případů

V následující kapitole je provedeno srovnání předsedů parlamentů Skotska, Walesu, Severního Irska, Jersey, Guernsey a Ostrova Man s případem předsedy Dolní komory Parlamentu Spojeného království Velké Británie a Severního Irska. Srovnání se zaměřuje na čtyři hlavní témata, kterými jsou: volební proces, práva a povinnosti předsedy parlamentu, délka mandátu předsedy parlamentu a zvyk hladkého znovuzvolení předsedy parlamentu.

Srovnání volebního procesu ve vybraných případech obsahuje komparaci sedmi kritérií, kterými jsou: předsedající při volbě nového předsedy parlamentu, nominace kandidátů, požadavek, aby byl kandidát členem sněmovny, možnost projevu kandidátů a volební systémy využívané v situaci, kdy je navržen jeden, dva nebo tři a více kandidátů. Pro účely srovnání práv a povinností předsedů parlamentů, bylo vybráno pět kritérií, kterými jsou: právo mimořádného svolání parlamentu, právo přerušování a odložení zasedání parlamentu, hlasovací právo, právo rozhodujícího hlasu a povinnost vystoupení z politické strany po zvolení do funkce předsedy parlamentu. V rámci podkapitoly, která srovnává zvyk znovuzvolení a délku mandátu předsedů, je porovnávána délka jednoho funkčního období předsedy parlamentu, možnost odvolání předsedy parlamentu z funkce a zvyklost hladkého znovuzvolení předsedy parlamentu.

V rámci čtyř podkapitol jsou vybrané případy srovnávány s případem Spojeného království dle 15 zvolených kritérií, které ovlivňují postavení předsedy parlamentu. V případě shody některého kritéria s případem Spojeného království je tato shoda v tabulce vyznačena barevně. Za každou shodu s případem Spojeného království v některém z 15 zvolených kritérií je vybranému případu udělen vždy jeden bod. Celkově může tedy každý případ obdržet maximálně 15 bodů, které by představovaly shodu ve všech vybraných kritériích s případem Spojeného království. Na konci každé ze tří podkapitol srovnávající vybraná kritéria je vytvořena tabulka s obdrženým počtem bodů v rámci podkapitoly. Celkový počet bodů a výsledky srovnání jsou následně shrnuty v samostatné podkapitole.

4.1. Volba předsedy parlamentu

Ve všech analyzovaných případech, s výjimkou Normanských ostrovů Jersey a Guernsey, volba předsedy parlamentu probíhá na prvním zasedání sněmovny po uskutečnění všeobecných voleb. Parlamenti Jersey a Guernsey představují výjimku, jelikož předsedové jejich parlamentů nejsou do funkce voleni, nýbrž jmenováni panovníkem Spojeného království. Předsedou parlamentu je vždy jmenován renomovaný právník a nemusí pocházet z řad poslanců. Všechny ostatní případy uplatňují stejné pravidlo, které je aplikováno v případě Spojeného království, kdy je nezbytnou podmínkou, aby byl kandidát na předsedu sněmovny členem dané komory.

Volbě předsedy Dolní komory Parlamentu Spojeného království v novém volebním období předsedá nejdéle sloužící poslanec. V tomto aspektu se žádný z případů se Spojeným královstvím neshoduje a volbě předsedy parlamentu předsedá v případě devolučních parlamentů Skotska, Walesu a Severního Irska a v parlamentu Ostrova Man bývalý předseda, a to bez nutnosti, aby byl v novém volebním období členem sněmovny.

Co se týče nominace kandidátů, Parlament Spojeného království představuje unikátní případ, kdy nominaci podává 12-15 poslanců, z nichž alespoň tři musí být členy jiné politické strany, než je ta, ze které pochází nominovaný kandidát na předsedu. Ve všech ostatních případech totiž platí, že nominovat kandidáta může člen komory s podporou dalšího poslance.

V Dolní komoře Parlamentu Spojeného království před samotnou volbou mají jednotliví nominovaní kandidáti právo pronést projev a o pořadí jejich projevů rozhoduje los. Ani v tomto případě žádný z vybraných případů vzorec nepřejímá. V parlamentech Skotska, Walesu a Ostrova Man se ihned po nominaci přistupuje k hlasování a kandidáti ani členové sněmovny nemají právo projevu. V Shromáždění Severního Irska nastává po nominaci kandidátů diskuse, ve které má každý poslanec právo jednou promluvit.

Tabulka č. 5: Srovnání volebního postupu při volbě předsedy parlamentu

	Spojené království	Skotsko	Wales	Severní Irsko	Jersey	Guernsey	Ostrov Man
Volbě předsedá	nejdéle sloužící poslanec	bývalý předseda	bývalý předseda	bývalý předseda	x	x	bývalý předseda
Kandidát musí být členem komory	ano	ano	ano	ano	ne	ne	ano
Návrh kandidátů podává	12-15 poslanců	2 poslanci	2 poslanci	2 poslanci	doporučující komise	doporučující komise	2 poslanci
Diskuse/projevy kandidátů	projevy kandidátů	ne	ne	projevy poslanců	x	x	ne

*barevně je vyznačena shoda s případem Spojeného království

Při porovnání využívaných volebních systémů byly v určitých případech nalezeny shody. V situaci, kdy je nominován pouze jeden kandidát je ve Westminsterském parlamentu zvykem, že by měl být ve funkci potvrzen. Stejně tak k této problematice přistupuje případ Walesu a Ostrova Man. Kdežto v případě Skotska se i v této situaci přistupuje k hlasování, kdy je kandidát zvolen pouze, pokud získá prostou většinu odevzdaných hlasů. Při volbě předsedy Shromáždění Severního Irsku nehraje počet kandidátů roli a vždy je využíván volební systém cross-community vote, ve kterém je nutné, aby kandidát získal podporu všech tří parlamentních frakcích, tedy unionistů, nacionalistů i nezařazených poslanců.

V případě dvou nominovaných kandidátů je ve Spojeném království využíván jednokolový většinový systém, kdy je zvolen kandidát, který obdržel prostou většinu hlasů. Stejný postup je při nominaci dvou kandidátů uplatňován i v případě Walesu, Skotska a Ostrova Man.

Pokud jsou nominováni tři a více kandidátů, je v případě Westminsterského parlamentu používán volební systém exhaustive ballot, ve kterém každý poslanec udělí hlas preferovanému kandidátovi. Pokud některý z kandidátů získá absolutní většinu hlasů, je do úřadu zvolen. Avšak pokud nastane situace, kdy žádný z kandidátů absolutní

většinu hlasů nezíská, následuje další kolo volby, ze kterého je vyřazen kandidát, který v prvním kole obdržel nejmenší počet hlasů a také kandidáti, kteří obdrželi méně než 5 % hlasů. Volební kola se stejným postupem opakují, dokud některý z kandidátů nezíská potřebnou většinu hlasů. Stejný volební systém přejímá i případ Skotska a Walesu, avšak mezi volebními koly je vyřazen pouze kandidát, který obdržel nejnižší počet hlasů. Není zde aplikováno pravidlo o vyřazení kandidátů, kteří získali méně než 5 % hlasů. V případě tří a více kandidátů se na Ostrově Man opět využívá většinový jednokolový systém, kdy je zvolen kandidát, který získal prostou většinu hlasů.

Tabulka č. 6: Srovnání volebních systémů při volbě předsedy parlamentu dle počtu navržených kandidátů

	Spojené království	Skotsko	Wales	Severní Irsko	Jersey	Guernsey	Ostrov Man
1 kandidát	potvrzení	jednokolový většinový	potvrzení	Cross-community vote	x	x	potvrzení
2 kandidáti	jednokolový většinový	jednokolový většinový	jednokolový většinový	Cross-community vote	x	x	jednokolový většinový
3 a více kandidátů	Exhaustive Ballot	Exhaustive Ballot	Exhaustive Ballot	Cross-community vote	x	x	jednokolový většinový

V této kapitole věnující se volebnímu procesu byly vybrané případy s případem Spojeného království srovnávány v rámci sedmi zvolených kritérií. Případ Walesu se se Spojeným královstvím shoduje ve čtyřech kritériích a obdržel tedy čtyři body. Tři shodná kritéria byla nalezena v případech Skotska a Ostrova Man, kterým byly přiděleny tři body. Severní Irsko se s případem Spojeného Království shoduje pouze v požadavku, aby byl kandidát na předsedu parlamentu členem komory a obdrželo tedy pouze jeden bod. Normanské ostrovy Jersey a Guernsey se s případem Spojeného království neshodují ani v jednom ze sedmi vybraných kritérií volebního procesu.

Tabulka č. 7: Počet bodů získaných v srovnání vybraných případů s případem Spojeného království v kritériích volebního procesu

	Skotsko	Wales	Severní Irsko	Jersey	Guernsey	Ostrov Man
Počet bodů (max. 7 bodů)	3	4	1	0	0	3

4.2. Práva a povinnosti předsedy parlamentu

Ve všech sedmi vybraných případech je institut předsedy parlamentu upravován zejména v jednacích řádech sněmoven. Všichni vybraní předsedové zastávají funkci reprezentanta komory na domácí i mezinárodní politické scéně. Předsedové stojí v čele parlamentů, řídí jejich jednání a udělují slovo jednotlivým poslancům. Mají rovněž zodpovědnost za zajištění efektivního chodu sněmovny. V případě, že některý z poslanců porušuje jednací řád sněmovny, obstruuje nebo se vyjadřuje nevhodným způsobem, předsedové mají ve všech vybraných případech právo slovo poslanci odebrat, případně jej do konce zasedání vykázat z jednacího sálu.

V případně narušení pořádku při jednání se předsedové vybraných parlamentů shodují s případem Spojeného království a mají právo v této situaci jednání komory přerušit či odročit. Případy Skotska, Jersey, Guernsey i Ostrova Man se s případem Spojeného království shodují i v kritériu práva předsedy svolat mimořádné zasedání komory. Ve Velšském parlamentu může mimořádné jednání předseda parlamentu svolat až po konzultaci s předsedou vlády a v Shromáždění Severního Irska mimořádné zasedání předseda svolává pouze na návrh předsedy vlády.

Tabulka č. 8: Srovnání práv mimořádného svolání jednání, přerušování jednání a jeho odročení

	Spojené království	Skotsko	Wales	Severní Irsko	Jersey	Guernsey	Ostrov Man
Mimořádné svolání jednání	✓	✓	po konzultaci s předsedou vlády	na návrh předsedy vlády	✓	✓	✓
Přerušování a odročení jednání	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

Důležitou povinností předsedy Dolní sněmovny Parlamentu Spojeného království je dodržování neutrality a nadstranickosti. Předseda je proto povinen po svém zvolení vystoupit z politické strany. Také je zvykem, že ani po ukončení mandátu předsedy se do strany nevrací. V tomto kritériu uplatňuje shodný přístup pouze Severní Irsko, kde platí stejná pravidla. Předseda Skotského parlamentu je taktéž povinen z politické strany po zvolení do funkce vystoupit, avšak po ukončení výkonu mandátu se do strany bývalí předsedové vrací. V případech Walesu, Jersey, Guernsey a Ostrova Man pravidlo o vystoupení předsedy parlamentu z politické strany neplatí. Předseda Velšského parlamentu naopak musí být představitelem vlády nebo opozice. Vzhledem k velikosti korunních dependencí není jejich stranický systém příliš rozvinut a většina poslanců v parlamentech Jersey, Guernsey i Ostrova Man nejsou členy žádné politické strany a k situaci, kdy by byl předseda parlamentu členem některé politické strany téměř nedochází.

V rámci legislativního procesu se postavení všech vybraných předsedů parlamentů s předsedou Dolní sněmovny Westminsterského parlamentu shoduje v pravidle, kdy se předseda neúčastní běžného hlasování ve sněmovně. V Dolní komoře Parlamentu Spojeného království však předseda v případě nerozhodného výsledku hlasování vhazuje rozhodující hlas. Stejný postup je aplikován i v případech Skotska, Walesu a Ostrova Man. Avšak předseda Shromáždění Severního Irska ani předsedové parlamentů na Jersey a Guernsey tímto právem nedisponují a za žádné situace nehlasují. V případě Jersey a Guernsey toto pravidlo vychází ze skutečnosti, že předsedové parlamentů jsou do funkce jmenováni panovníkem Spojeného království a platí zde zvyk, že všichni členové parlamentu, kteří jsou do svých funkcí dosazeni Korunou hlasovacím právem za žádné situace nedisponují.

Tabulka č. 9: Srovnání vybraných práv a povinností předsedy parlamentu

	Spojené království	Skotsko	Wales	Severní Irsko	Jersey	Guernsey	Ostrov Man
Vystoupení z původní politické strany	✓	✓	x	✓	x	x	x
Hlasování	x	x	x	x	x	x	x
Právo rozhodujícího hlasu	✓	✓	✓	x	x	x	✓

Práva a povinnosti předsedů parlamentů byla srovnávána v rámci pěti kritérií. Případ Skotska se s případem Spojeného království shoduje ve všech vybraných kritériích a je mu tedy přiděleno pět bodů. Kromě vystoupení předsedy z politické strany po zvolení do funkce se ve všech čtyřech zbylých kritériích shoduje se Spojeným královstvím případ Ostrova Man. Zbylé případy Walesu, Severního Irska, Jersey a Guernsey představují shodu ve třech kritériích a byly jim přiděleny tři body.

Tabulka č. 10: Počet bodů získaných ve srovnání vybraných případů s případem Spojeného království v kritériích zaměřených na práva a povinnosti předsedy parlamentu

	Skotsko	Wales	Severní Irsko	Jersey	Guernsey	Ostrov Man
Počet bodů (max. 5 bodů)	5	3	3	3	3	4

4.3. Znovuzvolení předsedy, délka mandátu a jeho ukončení

V procesu znovuzvolení předsedy Dolní sněmovny Westminsterského parlamentu platí zvyklost, kdy je předseda vždy znovuzvolen, pokud si i v dalším funkčním období přeje úřad vykonávat. Pokud předseda kandiduje do dalšího funkčního období sněmovny, je ustanoven volební obvod speakera, do kterého hlavní politické strany nenasazují kandidáty a tím je speakerovi zaručena hladká obhajoba poslaneckého mandátu. Při volbě předsedy na prvním zasedání sněmovny po volbách je zvykem nenominovat jiné kandidáty a pouze potvrdit předsedu ve funkci. Ve vybraných případech se však s tímto postupem nesetkáme a v žádném z nich neexistují zaběhnuté postupy, které by předsedovi zaručovaly hladké znovuzvolení.

Jedno funkční období je v případě předsedy Dolní komory Parlamentu Spojeného království shodné s volebním obdobím Parlamentu, a je tedy pětileté. Stejně je tomu tak ve všech vybraných případech, kromě případů parlamentů Jersey a Guernsey, kde jsou předsedové parlamentů jmenováni panovníkem a jejich funkční období je stanoveno věkovou hranicí.

Předsedu Dolní komory Parlamentu Spojeného království není možné z jeho funkce odvolat. Stejný vzor přejímají i všechny tři případy korunních dependencí a případ Severního Irska a předsedové těchto parlamentů nejsou z funkce odvolatelní. V případech Skotska a Walesu mohou poslanci vyvolat hlasování o odvolání předsedy parlamentu a v případě schválení předsedu z čela parlamentu odvolat.

Tabulka č. 11: Srovnání délky mandátu předsedy parlamentu, možnosti jeho odvolání z funkce a zvyklosti znovuzvolení

	Spojené království	Skotsko	Wales	Severní Irsko	Jersey	Guernsey	Ostrov Man
Délka jednoho mandátu	5 let	5 let	5 let	5 let	do 65 let věku	do 65 let věku	5 let
Možnost odvolat předsedu	x	✓	✓	x	x	x	x
Zvyklost znovuzvolení	✓	x	x	x	x	x	x

V této podkapitole byla stanovena tři kritéria, která srovnávala délku jednoho mandátu předsedy parlamentu, možnost odvolání předsedy parlamentu z funkce a zvyklost hladkého znovuzvolení předsedy parlamentu. Shoda se Spojeným královstvím ve dvou ze tří kritérií byla nalezena v případech Severního Irska a Ostrova Man, kterým proto byly uděleny dva body. Všechny ostatní případy se s případem Spojeného království shodují pouze v jednom zvoleném kritériu.

Tabulka č. 12: Počet bodů získaných ve srovnání vybraných případů s případem Spojeného království v kritériích zaměřených na délku funkčního období, zvyk znovuzvolení a možnost odvolání předsedy z funkce

	Skotsko	Wales	Severní Irsko	Jersey	Guernsey	Ostrov Man
Počet bodů (max. 3 body)	1	1	2	1	1	2

Výsledky komparace

Pro srovnání postavení předsedů šesti parlamentů s případem Spojeného království bylo zvoleno 15 kritérií, která byla komparována ve třech kapitolách.

První kapitola se zabývala postupem při volbě předsedy parlamentu a srovnávala sedm kritérií, a to: předsedající při volbě nového předsedy parlamentu, nominace kandidátů, požadavek, aby byl kandidát členem sněmovny, možnost projevu kandidátů a volební systémy využívané při nominaci jednoho, dvou a tří a více kandidátů.

V kapitole srovnávající práva a povinnosti předsedy parlamentu bylo stanoveno pět vybraných kritérií: právo mimořádného svolání jednání, právo přerušit a odročit zasedání komory, povinnost vystoupení z politické strany, hlasovací právo a právo rozhodujícího hlasu.

Poslední kapitola vybrané případy s případem Spojeného království srovnávala v rámci délky mandátu předsedy, odvolatelnosti předsedy parlamentu a zvyklosti znovuzvolení předsedy.

V případě shody vybraných případů v některém z kritérií s případem Spojeného království byl za každou shodu případu udělen jeden bod.

Tabulka č. 13: Srovnání jednotlivých případů s případem Spojeného království v rámci kapitol

	Skotsko	Wales	Severní Irsko	Jersey	Guernsey	Ostrov Man
Volební proces (max. 7 b.)	3	4	1	0	0	3
Práva a povinnosti (max. 5 b.)	5	3	3	3	3	4
Délka mandátu a možnost znovuzvolení (max. 3 b.)	1	1	2	1	1	2
Celkem	9	8	6	4	4	9

Nejvíce shodných kritérií s případem předsedy Dolní sněmovny Westminsterského parlamentu bylo nalezeno u předsedy Skotského parlamentu a předsedy Dolní sněmovny Parlamentu Ostrova Man. Tyto případy se s případem Spojeného království shodují v 9 kritériích z celkových 15 vybraných kritérií. O jednu shodu méně, tedy shodu v 8 zvolených kritériích má s případem Spojeného království případ předsedy Velšského parlamentu. Předseda Shromáždění Severního Irska se s předsedou Dolní sněmovny Parlamentu Spojeného království neshoduje ani v polovině vybraných kritérií a celkově za shody získal 6 bodů. Postavení předsedů parlamentů Jersey a Guernsey je téměř totožné, což prokázala i komparace. S případem Westminsterského parlamentu se však shodují pouze ve čtyřech vybraných kritériích.

Práce předpokládala, že případy bude možné seskupit dle jejich vztahu ke Spojenému království do skupiny devolučních parlamentů a skupiny parlamentů korunních dependencí. Předpokladem bylo, že se případy v rámci těchto dvou skupin budou chovat stejným způsobem. Z výše vytvořené tabulky č. 15 však vyplývá, že byl tento předpoklad chybný. Případy předsedů parlamentů Skotska a Walesu se od sebe liší pouze rozdílem jednoho bodu, ale případ Severního Irska se se Spojeným královstvím shoduje pouze v šesti kritériích. Rozdíl v postavení předsedy parlamentu byl nalezen i v rámci skupiny korunních dependencí. Předsedové parlamentů Jersey a Guernsey fungují stejným způsobem a s případem předsedy Dolní sněmovny Parlamentu Spojeného království se shodují pouze ve 4 z 15 zvolených kritérií. Ostrov Man se s předsedou Dolní sněmovny Parlamentu Spojeného království shoduje v 9 kritériích a společně se Skotskem dosahuje z vybraných případů nejvyšší shody. Z tohoto důvodu nelze korunní dependence posuzovat jako jeden celek.

Závěr

Diplomová práce analyzovala postavení předsedy Dolní sněmovny Parlamentu Spojeného království Velké Británie a Severního Irska a postavení předsedů parlamentů šesti vybraných případů, které jsou se Spojeným královstvím úzce spjaty. Vybrané případy zahrnovaly předsedy devolučních parlamentů Skotska, Walesu a Severního Irska a předsedy parlamentů korunních dependencí Jersey, Guernsey a Ostrova Man. Cílem práce bylo zodpovězení otázky, zda jsou instituty předsedů parlamentů ve vybraných případech ustanoveny podobným způsobem, kterým je ustanoven institut předsedy Dolní komory Parlamentu Spojeného království a Severního Irska.

Práce operovala s hypotézou, že pozice předsedů devolučních parlamentů bude ustanovena podobným způsobem jako je tomu v případě britského speakera, jelikož jsou územní celky součástí Spojeného království. V případě korunních dependencí bylo předpokládáno, že vzhledem k jejich historickému vývoji a specifickému postavení vůči Koruně bude mezi předsedy parlamentů Jersey, Guernsey, Ostrova Man a britským speakerem nalezeno více odlišností.

První část práce představila institut speakera Dolní sněmovny Westminsterského parlamentu, který má dlouholetou tradici a v rámci sněmovny zaujímá důležité postavení. Následně se práce zaměřila na postavení předsedů devolučních parlamentů Skotska, Walesu a Severního Irska, jejichž pozice byla vytvořena v rámci devolučního procesu v roce 1998. Poté bylo analyzováno postavení předsedů parlamentů korunních dependencí, respektive Jersey, Guernsey a Ostrova Man, které mají se Spojeným královstvím specifické vztahy. Za účelem zodpovězení výzkumné otázky, zda jsou pozice předsedů parlamentů ve vybraných případech ustanoveny podobným způsobem jako pozice britského speakera, byla provedena komparace případů s případem Spojeného království. Komparace byla provedena v rámci 15 kritérií, která zahrnovala analýzu volebního procesu, práv a povinností, délky mandátu a možnosti znovuzvolení předsedy parlamentu.

Analýza ukázala, že případy nelze seskupit do kategorií devolučních parlamentů a korunních dependencí a posuzovat je jako celky. Postavení předsedy parlamentu se totiž v případě Severního Irska odlišuje od předsedů parlamentů Skotska a Walesu v řadě aspektů. Předsedové parlamentů Jersey a Guernsey mají totožné postavení, avšak předseda Dolní sněmovny Parlamentu Ostrov Man zaujímá postavení odlišné.

Komparace prokázala, že v žádném z vybraných případů nelze najít úplnou shodu s případem Spojeného království. Postavení předsedů Skotského parlamentu, Velšského parlamentu a Dolní sněmovny Parlamentu Ostrova Man se více než v polovině zvolených kritérií shoduje s případem předsedy Dolní sněmovny Parlamentu Spojeného království Velké Británie a Severního Irska, proto lze konstatovat, že v řadě aspektů postavení předsedy parlamentu britský vzor přejímají a pozici ustanovují podobným způsobem. Případy předsedy Shromáždění Severního Irska a předsedů parlamentů Jersey a Guernsey se s případem Spojeného království neshodují ani v polovině kritérií a institut předsedy parlamentu ustanovují ve většině faktorů odlišným způsobem. Je možné se domnívat, že příčiny odlišností vychází z historických okolností, avšak přesné důvody by musely být podrobeny hlubší analýze, která není tématem diplomové práce.

Diplomová práce identifikovala shodné a odlišné aspekty určující postavení předsedy parlamentu ve vybraných případech ve srovnání s britským speakerem. Konkrétní faktory determinující důvody shod a odlišností mohou být předmětem dalšího výzkumu. Výsledky však poskytují základ pro další studium parlamentních institucí Spojeného království a územních celků s ním spojených.

Summary

The thesis analysed the position of the Speaker of the House of Commons of the Parliament of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, as well as the positions of the speakers of the parliaments of six selected cases closely associated with the United Kingdom. The selected cases included the speakers of the devolved parliaments of Scotland, Wales, and Northern Ireland and the speakers of the Crown dependencies of Jersey, Guernsey, and the Isle of Man. The aim of the thesis was to answer the question of whether the institution of the Speaker of Parliament is established similarly in the selected cases as in the case of the Speaker of the House of Commons of the Parliament of the United Kingdom and Northern Ireland.

Firstly, the position of the speakers of the parliaments in the selected cases was introduced, followed by a comparison of the cases with the United Kingdom. The comparison was made within 15 criteria, which included the analysis of the electoral process, rights and obligations, length of term, and the possibility of the re-election of the Speaker of the Parliament.

The position of the speakers of the Scottish Parliament, Welsh Parliament, and House of Keys of the Isle of Man matches more than half of the selected criteria with the position of the Speaker of the House of Commons of the Parliament of the United Kingdom. Therefore, it can be stated that in many aspects, the position of the Speaker of the Parliament in these cases follows the British model and is established in a similar manner. The cases of the Speaker of the Northern Ireland Assembly and the speakers of the parliaments of Jersey and Guernsey differ from the United Kingdom case in more than half of the selected criteria and establish the institution of the Speaker of the Parliament in mostly different ways.

It has also been demonstrated that the cases cannot be grouped into clusters, as the case of Northern Ireland is distinct from the cases of the devolved parliaments. The position of the Speaker of the House of Keys of the Isle of Man is very different from the positions of the speakers of the other Crown dependencies of Jersey and Guernsey.

The thesis identified both shared and different aspects determining the position of the Speaker of Parliament in the selected cases compared to the British Speaker. Specific factors determining the reasons for similarities and differences may be the subject of further research.

Použitá literatura

Monografie

BELCHEM, John. *A New History of the Isle of Man – The Modern Period 1830-1999*. Liverpool: Liverpool University Press, 2000, V. ISBN 0-85323-726-3.

BERGOUIGNOUS, Georges. *Presiding Officers of National Parliamentary Assemblies*. Ženeva. Inter-Parliamentary Union, 1997. ISBN 92-9142-028-X.

BIRRELL, Derek. *Comparing devolved governance*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan, 2012, xi, 277 s.; 23 cm. ISBN 978-0-230-27320-7.

BOGDANOR, Vernon. *Devolution in the United Kingdom*. Oxford: Oxford University Press, 1999, VIII, 329 s. ISBN 0-19-289310-6.

COLE, Alistair. *Beyond devolution and decentralisation: building regional capacity in Wales and Brittany*. Manchester: Manchester University Press, 2006, 208 s. ; 24 cm. ISBN 0-7190-7092-9.

DEACON, Russell. a SANDRY, Alan. *Devolution in the United Kingdom*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2007, 1 (225 p.). ISBN 1-280-83403-X.

DVOŘÁKOVÁ, Vladimíra a kolektiv. *Komparace politických systémů. Základní modely demokratických systémů*. V Praze: Oeconomica, 2008, 255 stran ; 25 cm. ISBN 978-80-245-1357-7.

FIALA, Vlastimil a Blanka ŘÍCHOVÁ. *Úloha politických aktérů v procesu decentralizace evropských zemí: sborník příspěvků z konference konané 9. prosince 2002 na Právnické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci*. Olomouc: Moneta, 2003, 212 s. ISBN 80-900965-7-3.

HLOUŠEK, Vít, Lubomír KOPEČEK a Jakub ŠEDO. *Politické systémy*. Brno: Barrister & Principal, 2011, 292 stran : ilustrace ; 23 cm. ISBN 978-80-87474-23-5.

JONES, J. Barry a Denis BALSOM. *The road to the national assembly for Wales*. Cardiff: University of Wales Press, 2000, X, 293 s. ISBN 070831483X.

KERMODE, David G. *Offshore Island Politics, The Constitutional and Political Development of Isle of Man in the Twentieth Century*. Liverpool: Liverpool University Press, 2001. ISBN: 0-85323-787-5.

KYSELA, Jan. *Dvoukomorové systémy: teorie, historie a srovnání dvoukomorových parlamentů*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004, 630 s. ISBN 80-86432-89-0.

LABAN, Matthew. *The Speaker of the House of Commons: The Office and Its Holders since 1945*. Londýn, 2004. Disertační práce (PhD.). Queen Mary University of London.

LAUNDY, Philip. *The Office of Speaker*. Londýn. Cassell, 1964. ISBN 978-030-4925360.

LAUNDY, Philip. *The Office of Speaker in the Parliaments of the Commonwealth*. Londýn. Quiller Publishing, 1984. ISBN 978-0907621317.

LAUNDY, Philip. *Parliaments in the Modern World*. Dartmouth. Dartmouth Publishing Company Limited, 1989. ISBN 1-85521-042-8

MOORE, David W. *The Other British Isles: a history of Shetland, Orkney, the Hebrides, Isle of Man, Anglesey, Scilly, Isle of Wight, and the Channel Islands*. Jefferson. McFarland&Company Publishers. 2005. ISBN 978-0-7864-6434-0.

ROSKELL, John Smith. *The Commons and Their Speakers in English Parliaments, 1376-1523*. Manchester. Manchester University Press, 1965. ISBN 978-0719000782.

ROVNÁ, Lenka. *Kdo vládne Británii?*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2004, 280 s. ISBN 80-86429-27-X.

SHAPIRO, Barbara J. *Law Reform in Early Modern England: Crown, Parliament and the Press*. Oxford. Hart Publishing, 2019. ISBN 978-1-50993-421-8.

SPICER, Matthew. *The Scotsman Guide to Scottish Politics*. Edinburgh: The Scotsman Publications Ltd., 2002, 369 s. ISBN 1-902930-34-7.

ŠLOSARČÍK, Ivo. *Politický systém Irska*. Praha: Slon, 2007, 270 stran ; 21 cm. ISBN 978-80-86429-61-8.

Primární zdroje

CARSWELL, Robert. *The Review of the Roles of the Crown Officers*. 2010. States of Jersey.

Dostupné z: <https://statesassembly.gov.je/AssemblyReports/2010/38785-20056-6122010.pdf>

GOVERNMENT, UK Legislation. *Constitutional Reform Act 2005*. 2005 [online] [cit. 14.11.2022]. Dostupné z: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2005/4/contents>

NEW LABOUR. *New Labour because Britain deserves better*. Volební manifest, 1997. Dostupné z: <http://www.labour-party.org.uk/manifestos/1997/1997-labour-manifesto.shtml>

NORTHERN IRELAND ASSEMBLY. Former Northern Ireland Assembly Speakers. *Northern Ireland Assembly* [online]. 2022, **2022** [cit. 2023-02-09]. Dostupné z: <http://www.niassembly.gov.uk/assembly-business/office-of-the-speaker/former-northern-ireland-assembly-speakers/>

NORTHERN IRELAND ASSEMBLY. *Standing Orders of the Northern Ireland Assembly*. Amended March 2022. [online] Dostupné z: <http://www.niassembly.gov.uk/globalassets/documents/standing-orders/standing-orders-as-amended-march2022.pdf>

PARLIAMENT OF SCOTLAND. *Scotland Act*, 1998. Dostupné z: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1998/46/contents>

PARLIAMENT OF SCOTLAND. *Meeting of Parliament 12-05-1999* [Online] [cit. 27.1.2023]. Dostupné z: https://www.parliament.scot/chamber-and-committees/official-report/search-what-was-said-in-parliament/meeting-of-parliament-12-05-1999?meeting=4160&iob=26585&qry=*

PARLIAMENT OF SCOTLAND. *Meeting of Parliament 14-05-2007* [Online] [cit. 27.1.2023]. Dostupné na: <https://www.parliament.scot/chamber-and-committees/official-report/search-what-was-said-in-parliament/meeting-of-parliament-14-05-2007?meeting=4722&iob=38540>

PARLIAMENT OF SCOTLAND. *Meeting of Parliament 11-05-2011* [Online]] [cit. 27.1.2023]. Dostupné na: <https://www.parliament.scot/chamber-and-committees/official-report/search-what-was-said-in-parliament/chamber-and-committees/official-report/what-was-said-in-parliament/meeting-of-parliament-11-05-2011?meeting=7746&iob=70660>

PARLIAMENT OF SCOTLAND. *Meeting of Parliament 12-05-2016* [Online]] [cit. 27.1.2023]. Dostupné na: <https://www.parliament.scot/chamber-and-committees/official-report/search-what-was-said-in-parliament/meeting-of-parliament-12-05-2016?meeting=10449&iob=96264>

PARLIAMENT OF SCOTLAND. *Standing Order of the Scottish Parliament*, 6th Edition, 7th Revision (4 January 2023). [online] [cit. 2.3.2023]. Dostupné z: <https://www.parliament.scot/about/how-parliament-works/parliament-rules-and-guidance/-/media/9ee74ed53aed471981000a1cfdb7c8a9.ashx>

PARLIAMENT, UK. *Changes under Edward I*. [online] About Parliament [cit. 14.11.2022]. Dostupné z: <https://www.parliament.uk/about/living-heritage/evolutionofparliament/originsofparliament/birthofparliament/overview/edward/>

PARLIAMENT, UK. Procedure Committee. *Third report of session 2005-06 from the Procedure Committee*. 2006 [online] [cit. 14.11.2022]. Dostupné z: <https://publications.parliament.uk/pa/ld200506/ldselect/ldprohse/153/15303.htm>

PARLIAMENT, UK. House of Commons Procedure Committee. *Election of the Speaker and of the Deputy Speakers*. First Report of Session 2009.10. [online] [cit. 14.11.2022]. Dostupné z: <https://publications.parliament.uk/pa/cm200910/cmselect/cmproced/341/341.pdf>

PARLIAMENT, UK. House of Commons Information Office. *The Speaker House of Commons Information Office Factsheet M2*. 2010.[online] [cit. 14.11.2022]. ISSN 0144 - 4689. Dostupné z: <https://www.parliament.uk/globalassets/documents/commons-information-office/m02.pdf>

PARLIAMENT, UK. *Standing Orders of the House of Commons*. House of Commons, 2021. Dostupné z:

https://publications.parliament.uk/pa/cm5802/cmstords/so_804_2021/so-804_02122021v2.pdf

PARLIAMENT, UK. *Standing Orders of the House of Lords*. House of Lords, 2022.

Dostupné z: <https://www.parliament.uk/globalassets/documents/publications-records/house-of-lords-publications/rules-guides-for-business/standing-order-public-business/standing-orders-public-tracked-changes.pdf>

SENEDD, WALES. *Standing Orders of the Welsh Parliament*, Revision (September 2022). [online] Dostupné z: <https://senedd.wales/media/ue1dqdmg/so-eng.pdf>

SENEDD, WALES. *Dafydd Elis-Thomas MS*. 2023[Online] [cit. 30.1.2023]. Senedd Wales. Dostupné z: <https://senedd.wales/people/dafydd-elis-thomas-ms/>

SENEDD, WALES. *Rosemary Butler*. 2023 [Online] [cit. 30.1.2023]. Senedd Wales. Dostupné z: <https://senedd.wales/people/rosemary-butler/>

SENEDD, WALES. *Election of the Presiding Officer*. Senedd (Wales Parliament) Business. (n.d.). Assembly Commission.2023 [Online] [cit. 30.1.2023]. Senedd Wales. Dostupné z:

<https://business.senedd.wales/ieIssueDetails.aspx?IID=14885&PlanId=0&Opt=3#AI27696>

STATES ASSEMBLY, STATES OF JERSEY. *Standing Orders of The States of Jersey*.

Amended 6/2022. [online] Dostupné z:

<https://statesassembly.gov.je/SiteCollectionDocuments/States%20Assembly/2022.06.27%20Standing%20Orders%20of%20the%20States%20of%20Jersey.pdf>

STATES ASSEMBLY, STATES OF JERSEY. *The Bailiff of Jersey*. [online] Dostupné z:

<https://statesassembly.gov.je/about/history/Pages/BailiffJersey.aspx>

STATES ASSEMBLY, STATES OF JERSEY. *States of Jersey Law, 2005*. Amended

9/2022. [online] Dostupné z: <https://www.jerseylaw.je/laws/current/Pages/16.800.aspx>

THE ROYAL COURT OF GUERNSEY. *The Bailiff and other Court Officials*. 2023
[Online] [cit. 30.1.2023] Dostupné z:
<https://www.guernseyroyalcourt.gg/article/1943/The-Bailiff-and-other-Court-Officials>

TYNWALD. *Report of Proceedings of House of Keys February 14, 1967*. 1967. [online]
Dostupné z: <https://www.tynwald.org.im/spfile?file=/business/hansard/19601980/HK-19670214-v0084.pdf>

TYNWALD. *Standing Orders of The House of Keys*. Revised edition September 2022.
[online] Dostupné z:
https://www.tynwald.org.im/spfile?file=/business/sto/Documents/20220607_2022-PP-0081-KSO.pdf

UK LEGISLATION. *Northern Ireland Act 1998*. 1998. [online] Dostupné z:
https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1998/47/pdfs/ukpga_19980047_en.pdf

Webové stránky

BAILACHE, Philip. *One or two steps from sovereignty*. Jersey & Guernsey Law Review 2009. [online] [cit.2023-02-09]. Dostupné z:

https://www.jerseylaw.je/publications/jglr/PDF%20Documents/JLR0910_Bailhache.pdf

BBC. Sinn Féin's Alex Maskey will not stand in next NI Assembly election. *BBC* [online]. 5.8.2021, 2021 [cit. 2023-02-09]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/uk-northern-ireland-58100954>

BRITANNICA, The Editors of Encyclopaedia. "William Lenthall". Encyclopedia Britannica, 30 Aug. 2022, <https://www.britannica.com/biography/William-Lenthall>. Accessed 2 January 2023.

DAVIES, Caroline. DUP blocks attempt to appoint Northern Ireland assembly speaker. *The Guardian* [online].30.5.2022, 2022 [cit.2023-02-09]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/politics/2022/may/30/stormont-parties-dup-back-election-new-speaker-northern-ireland>

MCCORMACK, Jayne. Stormont: What is it and why did power-sharing collapse in Northern Ireland?. *BBC* [online]. 10.1.2020 [cit. 2023-02-09]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/uk-northern-ireland-politics-50822912>

THEY WORK FOR YOU. Election of the Speaker Assembly Business – in the Northern Ireland Assembly at 2:00 pm on 12th May 2016. *They work for you* [online]. 2022, 2016 [cit. 2023-02-09]. Dostupné z: <https://www.theyworkforyou.com/ni/?id=2016-05-12.3.1>

THEY WORK FOR YOU. Election of the Speaker Assembly Business – in the Northern Ireland Assembly at 1:00 pm on 11th January 2020. *They work for you* [online]. 2020, 2020 [cit. 2023-02-09]. Dostupné z: <https://www.theyworkforyou.com/ni/?id=2020-01-11.1.4>

TORRANCE, David. *The Crown Dependencies*.2023 House of Commons Library, Research Briefing. Dostupné z: <https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/CBP-8611/CBP-8611.pdf>

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Porovnání původní politické strany speakera vůči parlamentní většině v době volby

Tabulka č. 2: Porovnání původní politické strany předsedy Skotského parlamentu vůči parlamentní většině v době volby

Tabulka č. 3: Porovnání politické strany předsedy Velšského parlamentu vůči parlamentní většině v době volby

Tabulka č. 4: Porovnání původní politické strany předsedy Shromáždění Severního Irsku vůči parlamentní většině v době volby

Tabulka č. 5: Srovnání volebního postupu při volbě předsedy parlamentu

Tabulka č. 6: Srovnání volebních systémů při volbě předsedy parlamentu dle počtu navržených kandidátů

Tabulka č. 7: Počet bodů získaných v srovnání vybraných případů s případem Spojeného království v kritériích volebního procesu

Tabulka č. 8: Srovnání práv mimořádného svolání jednání, přerušování jednání a jeho odročení

Tabulka č. 9: Srovnání vybraných práv a povinností předsedy parlamentu

Tabulka č. 10: Počet bodů získaných v srovnání vybraných případů s případem Spojeného království v kritériích zaměřených na práva a povinnosti předsedy parlamentu

Tabulka č. 11: Srovnání délky mandátu předsedy parlamentu, možnosti jeho odvolání z funkce a zvyklosti znovuzvolení

Tabulka č. 12: Počet bodů získaných v srovnání vybraných případů s případem Spojeného království v kritériích zaměřených na délku funkčního období, zvyk znovuzvolení a možnost odvolání předsedy z funkce

Tabulka č. 13: Srovnání jednotlivých případů s případem Spojeného království v rámci kapitol

Seznam grafů

Graf č. 1: Počet let výkonu mandátu poslance Dolní sněmovny před zvolením do funkce speakera (1943-2019)

Graf č. 2: Počet let výkonu funkce speakera Dolní sněmovny (1943-2019)

Graf č. 3: Počet znovuzvolení daného speakera (1943-2019)

Graf č. 4: Počet kandidátů ve volbách speakera (1943-2019)

Graf č. 5: Počet let výkonu mandátu poslance Skotského parlamentu před zvolením do funkce předsedy Skotského parlamentu (1998-2021)

Graf č. 6: Počet kandidátů ve volbách předsedy Skotského parlamentu (1999-2021)

Graf č. 7: Počet let výkonu mandátu poslance Velšského parlamentu před zvolením do funkce předsedy Velšského parlamentu (1999-2021)

Graf č. 8: Počet kandidátů ve volbách předsedy Velšského parlamentu (1999-2021)

Graf č. 9: Počet let výkonu funkce předsedy Velšského parlamentu od roku 1999

Graf č. 10: Počet znovuzvolení daného předsedy Velšského parlamentu (1999-2021)

Graf č. 11: Počet let výkonu mandátu poslance Shromáždění Severního Irska před zvolením do funkce předsedy Shromáždění Severního Irska (1998-2016)

Graf č. 12: Počet kandidátů ve volbách předsedy Shromáždění Severního Irska (2007-2022)

Graf č. 13: Počet let výkonu funkce předsedy Shromáždění Severního Irska od roku 1998

Graf č. 14: Počet let výkonu funkce soudního vykonavatele Jersey (1935-2019)

Graf č. 15: Počet let výkonu funkce soudního vykonavatele Guernsey (1946-2020)

Graf č. 16: Počet let výkonu mandátu poslance Dolní sněmovny Tynwaldu před zvolením do funkce předsedy Dolní komory Tynwaldu (1937-2016)

Graf č. 17: Počet kandidátů ve volbách předsedy Dolní komory Tynwaldu (1990-2021)

Graf č. 18: Počet znovuzvolení daného předsedy Dolní komory Tynwaldu (1937-2021)

Graf č. 19: Počet let výkonu funkce předsedy Dolní komory Tynwaldu od roku 1937

Teze diplomové práce

Jméno a příjmení: Aneta Krahulíková

Studijní obor: Politologie

Vedoucí práce: prof. PhDr. Blanka Říchová, CSc.

Akademický rok podání: 2021/2022

Předpokládaný termín dokončení: LS 2023

Název práce: Postavení předsedy parlamentu: britský parlament v komparativním srovnání

Název práce v angličtině: The position of the Speaker: the British Parliament in comparative perspective

Zdůvodnění výběru práce

Britský politický systém je v mnoha aspektech světovým unikátem. Mezi tyto unikátní aspekty se řadí i institut předsedy Dolní sněmovny parlamentu Spojeného království (Speaker of the House of Commons), jehož postavení je specifické nejen rozsahem jeho pravomocí, ale i prestiží s touto rolí spojenou. Vzhledem k faktu, že v akademickém prostředí téměř neexistují práce zabývající se postavením předsedů parlamentů v britském prostoru, hlavním záměrem této diplomové práce bude zjistit, zda se pozice předsedů parlamentů v britském „prostoru“ odvíjí od postavení Speakera Dolní sněmovny; parlamenty v britském prostoru se v rámci této práce rozumí devoluční parlamenty Skotska, Walesu a Severního Irsku, a dále parlamenty korunních dependencí (závislých území) Jersey, Guernsey a ostrovu Man a rovněž parlament Irské republiky.

Předpokládaný cíl práce

Hlavní otázkou, na níž se pokusí diplomová práce najít odpověď, bude: Lze očekávat, že devoluční parlamenty budou pozici předsedy parlamentu ustanovovat stejným způsobem, kdežto u případů korunních dependencí a Irské republiky bude nalezeno více odlišných rysů.

Cílem diplomové práce proto bude představit postavení předsedů parlamentů v Dolní sněmovně parlamentu Spojeného království, devolučních parlamentech Skotska, Walesu

a Severního Irsku, parlamentech korunních dependencí Jersey, Guernsey a ostrovu Man a parlamentu Irské republiky.

Práce provede komparativní srovnání pozice předsedů v britském „prostoru“ s postavením předsedy Dolní sněmovny britského parlamentu a zdůvodní nalezené shody a odlišnosti v postavení této instituce.

Navrhovaná práce se zároveň zaměří na proměnu fungování instituce Speakera, resp. předsedů výše uvedených parlamentů po roce 1997, kdy se moci ujala New Labour, a analýzu vlivu těchto změn na jednotlivé případové studie.

Pro analýzu byly vybrány případy z britského „prostoru“, a to s ohledem na specifický vývoj instituce předsedy dolní komory, a případy devolučních parlamentů ve Skotsku, Walesu a Severním Irsku s cílem analyzovat do jaké míry, resp. zda vůbec tyto nově utvořené regionální politické systémy ukotvují pozici předsedy parlamentu stejným nebo odlišným způsobem, než je ta pozice, k níž se historicky dopracoval Speaker of the House of Commons. Vzhledem k faktu, že Skotsko, Wales a Severní Irsko jsou součástí Spojeného království a korunní dependence jsou územími závislými na Spojeném království, lze očekávat, že se reformy prosazené vládou New Labour v určité míře projeví i na fungování pozice předsedy parlamentu v těchto oblastech.

Možnost ověřit širší dopad změny v postavení předsedů parlamentů ve sledovaném období budou do analýzy začleněny i parlamenty tzv. britských závislých korunních území, tj. Normanských ostrovů Jersey a Guernsey a ostrova Man, které jsou historicky svázané s anglickou, resp. britskou Korunou a jsou tudíž přímo závislé na britském parlamentu. Důvodem začlenění těchto případových studií do analýzy je jejich specifické postavení, kdy tato území disponují svými vlastními parlamenty, ale řada kompetencí, včetně pravomocí legislativních, je svěřena Spojenému království.

Obě skupiny případových studií budou sloužit současně pro analýzu vlivu New Labour na fungování britského politického systému, resp. hledání odpovědi na otázku, jak se na instituci předsedy parlamentu projevila proměna britského modelu vládnutí od vlády New Labour do současnosti, tedy po čtvrtstoletí od jejího nástupu.

Posledním vybraným případem je Irská republika, která byla vybrána z důvodu, že ačkoli je samostatnou parlamentní republikou, její historie je spojená se Spojeným královstvím Velké Británie a Severního Irsku a může tedy sloužit jako případ, ve kterém lze najít historickou kontinuitu s britským „modelem“, ale zároveň se již přes sto let vyvíjí samostatně.

Práce si klade dvě zásadní otázky:

1. Jaký vliv na vymezení pravomocí předsedů regionálních parlamentů, parlamentů korunních dependencí a parlamentu irského, měl britský „model“?
2. Projevila se vláda New Labour na fungování instituce předsedy parlamentu ve vybraných případech?

Metodologie práce

Komparativní srovnání bude vycházet pouze z několika proměnných týkajících se pravomocí předsedy House of Commons, resp. zvolených případů parlamentů, a to zejména z rozsahu pravomocí, způsobu volby a jeho postavení vůči parlamentním stranám. Bude se jednat o synchronní analýzu, která bude komparovat zvolené prvky v konkrétním čase, a to v současnosti. Pozornost bude zaměřena na shodné a odlišné rysy postavení předsedů vybraných parlamentů, vývoj pozice předsedy parlamentu po vládě New Labour a zároveň se práce pokusí zdůvodnit význam kontinuity dané instituce jako relevantního kritéria pro výrazné postavení tohoto aktéra politického procesu.

Základní charakteristika práce

Dlouholetá tradice a vývoj politického systému Spojeného království vytvořila jeho specifické postavení v celosvětovém měřítku. Stejně tak tomu je i v rámci britského parlamentu a postavení jeho předsedy. Kontinuální doklady o existenci funkce předsedy pochází už z druhé poloviny 14. století a od té doby prodělal tento institut značný vývoj. Tato diplomová práce představuje předsedu britského parlamentu v komparativním srovnání se třemi skupinami případů.

První srovnávanou skupinou jsou devoluční parlamenty Skotska, Walesu a Severního Irsku. Zde se práce zaměří na otázku, zda se pozice předsedů shoduje s postavením předsedy britského parlamentu, když jsou celky součástí Spojeného království nebo zda se v rámci devolučních parlamentů snaží jít rozlišnou cestou.

Druhou skupinou zkoumaných případů jsou britské korunní dependence, Normanské ostrovy a Ostrov Man, které jsou závislým územím Spojeného království, ale zároveň ustanovují své vlastní parlamenty. Pozornost bude zaměřena i na vliv proměny instituce britského předsedy parlamentu po vládě New Labour na postavení předsedů parlamentů ve zkoumaných případech.

Třetím studovaným případem je Irská republika, která byla před více než sto lety také součástí Spojeného království, ale dnes je již samostatnou parlamentní republikou. Převzalo Irsko vzor britského předsedy parlamentu nebo se po osamostatnění snažilo tento institut vymezit odlišně?

Předběžná struktura práce

V teoretické části diplomové práce bude představena pozice předsedy britského parlamentu s ohledem na její historický vývoj a její proměna po vládě New Labour. Následně se práce bude zabývat postavením předsedů devolučních parlamentů Skotska, Walesu a Severního Irsku a okolnostem, za jakých byly tyto pozice ustanoveny. Poté bude představena instituce předsedy parlamentu v korunních dependencích a Irské republice. Následně práce provede komparativní srovnání vybraných případů s případem Spojeného království a pokusí se analyzovat shodné a odlišné rysy institutu předsedy parlamentu ve vybraných parlamentech.

1. Úvod, vymezení pojmů
2. Případ parlamentu Spojeného království
 - 2.1. Vývoj a proměna instituce předsedy (Speaker) Dolní sněmovny britského parlamentu
 - 2.2. Vláda New Labour a její „vliv“ na postavení Speakera
 - 2.3. Reforma House of Lords a zřízení funkce Speakera of the House of Lords
3. Postavení předsedy parlamentu v devolučních parlamentech
 - 2.1. Skotsko
 - 2.2. Wales
 - 2.3. Severní Irsko
4. Případ korunních dependencí
 - 5.1. Normanské ostrovy
 - 5.2. Ostrov Man
5. Případ Irské republiky
6. Komparativní srovnání případů

Základní literatura

BOGDARON, Vernon, 2001. *Devolution in the United Kingdom*.

DEACON, Russell, 2012. *Devolution in the United Kingdom*: Edinburgh University Press. Politics study guides. ISBN 978-0-7486-4651-7.

DRIVER, Stephen a Luke MARTELL. *New Labour*. 2nd ed. Cambridge: Polity, 2006, 242 s. ISBN 0-7456-3330-7.

HASSAN, Gerry *The story of the Scottish Parliament: the first two decades explained*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2019. ISBN 1-4744-5491-7.

KELSO, Alexandra. *The Labour Party and Constitutional Reform: A History of Constitutional Conservatism* - By Peter Dorey. *Parliamentary History* [online]. Oxford, UK: Blackwell Publishing, 2009, **28**(3), 475-477. ISSN 0264-2824. Dostupné z: doi:10.1111/j.1750-0206.2009.00121_12.x

MOODY, T. W., *Dějiny Irska*, Praha: NLN: Nakladatelství Lidové noviny 1996. ISBN 80-7106-151-4.

MORRIS, Philip. *Constitutional Practices and British Crown Dependencies: The Gap between Theory and Practice*. *Common law world review* [online]. London, England: SAGE Publications, 2012, **41**(1), 1-28 ISSN 1473-7795. Dostupné z: doi:10.1350/clwr.2012.41.1.0229

MORRIS, Philip. *Modernizing Government in the Channel Islands: New Political Executives in British Crown Dependencies*. *Common law world review* [online]. London, England: SAGE Publications, 2008, **37**(1), 63-96 ISSN 1473-7795. Dostupné z: doi:10.1350/clwr.2008.37.1.63

ROVNÁ, Lenka. *Kdo vládne Británii?* Praha: Sociologické nakladatelství, 2004, 280 s. ISBN 80-86429-27-X.

ŠLOSARČÍK, Ivo. *Politický systém Irska*. Praha: Slon, 2007. ISBN 978-80-86429-61-8.